

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΚΕ'.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1962

ΑΡΙΘ. 234

Η ΕΠΙ ΤΩΝ ΗΜΕΡΩΝ ΗΜΩΝ ΗΘΙΚΗ ΚΑΤΑΠΤΩΞΙΣ ΚΑΙ Η ΕΛΠΙΣ ΠΕΡΙ ΑΝΟΡΘΩΣΕΩΣ

*Κατὰ τὸν καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Κοπεγχάγης
Fr. Vinding Kruse, ἐπιφανῆ νομικὸν καὶ φιλόσοφον⁽¹⁾.*

Ἡ ἐποχὴ μας.

Ἡ ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν ζῶμεν, εἶναι, καθὼς κατεδείξαμεν εἰς πολλὰ δημοσιεύματα, μάλιστα δὲ εἰς τὸ ἐπιγραφόμενον «Χαρακτηρισμὸς τῆς ἐποχῆς μας», ἐκ τῶν κρισιμωτάτων τῆς παγκοσμίου ἱστορίας ὑπὸ τὴν ἔποψιν ἐσωτερικοῦ πολιτισμοῦ, δηλαδή ἀλληλεγγύης, ἀγάπης κ.λ.π. Κατ' αὐτὴν σπουδαιότατα πεδία τῆς ζωῆς φέρουν τὴν σφραγίδα τῆς μεγίστης πνευματικῆς συγχύσεως. Ἀπὸ τῶν μέσων τῆς 18ης ἑκατονταετηρίδος ἀναφαίνονται συγκρούσεις, αἵτινες ἐνισχυόμεναι σὺν τῷ χρόνῳ κατὰ τὴν 20ην ἑκατονταετηρίδα γίνονται σφοδρόταται, ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ, τοῦ ἠθικοῦ καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ πεδίου τῆς ζωῆς. Ἐναντιώταται πρὸς ἀλλήλας εἶναι αἱ συγκρούμεναι ἀντιλήψεις περὶ τῆς ζωῆς. Πολλαχοῦ δὲ αὐταὶ εἶναι τόσον ἐχθρικά καὶ φανατικά, ὥστε φαίνεται ἀδύνατος πᾶσα συμφιλίωσις. Βαθύτατα ἀμφισβητεῖται ἡ ἀξία ἰδεῶν, αἵτινες μέχρι πρότινος ἐξελαμβάνοντο ὡς τὸ θεμέλιον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὀφείλει νὰ στηρίζεται

τὸ ἔργον ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος. εἶναι δὲ αἱ ἰδέαι αὗται ἡ τῆς προσωπικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς Ἠθικῆς καὶ ἡ τῆς Θρησκείας.

Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους κρατεῖ ἡ βαθυτάτη ἀσυμφωνία καὶ ἀσάφεια περὶ τῶν σπουδαιοτάτων ζητημάτων τῆς ζωῆς, ἐκ τῆς λύσεως τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶται ἡ ὀρθὴ λύσις πάντων τῶν ἄλλων ζητημάτων. εἶναι δὲ τὰ ζητήματα ταῦτα τὰ θρησκευτικὰ καὶ τὰ ἠθικά, μέρος τῶν ὁποίων εἶναι τὰ τοῦ Δικαίου, οἱ κανόνες τοῦ ὁποίου ἀποτελοῦν τὸ μέρος ἐκεῖνο τῶν κανόνων τῆς Ἠθικῆς, τὸ ὁποῖον, πιστεύει ἡ κοινωνία, ὅτι ἔχει τὸ καθῆκον καὶ τὴν δύναμιν νὰ ἐπιβάλλῃ δι' ἐξωτερικῆς δυνάμεως, διὰ τῶν τεχνικῶν μέσων τοῦ Δικαίου. Διὰ τοῦτο εἶναι δυνατὸν νὰ λεχθῆ, ὅτι, κατὰ πρῶτον, ἀναγκαῖον εἶναι νὰ ζητηθῆ ἡ λύσις τῶν θεμελιωδῶν τούτων ζητημάτων τῆς ἀνθρωπότητος. Κατόπιν εὐκόλως εὐρίσκεται ἡ λύσις πάντων τῶν ἄλλων ζητημάτων τοῦ ἡμέρου τούτου βίου. Σκόπιμον νῦν κρίνομεν νὰ εἴπωμεν κατ' ἀρχὰς γενικά τινα περὶ τῆς Ἠθικῆς, καὶ τῆς προσωπικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς.

Ἡ προσωπικὴ ἠθικὴ ἀναγκαῖον εἶναι κατὰ πρῶτον λόγον νὰ εἶναι ὑγιεινὴ τῆς ψυχῆς. Διὰ δὲ τοῦτο ὀφείλει

(1) Ἴδε σελ. 15, 373, κ.λ.π. 386, 391, 424, συγγράμματος, φέροντος τὴν ἐπιγραφὴν: «Erkenntnis und Wertung» ἐν μεταφράσει εἰς τὴν γερμανικὴν, ἀποτελουμένη ἐκ σελ. 595 σχῆμ. ὀγδοῦ, ἣτις ἐξεδόθη τὸ 1960 ὑπὸ τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου Walter De Gruyter et Co, Berlin W. 30.

αὕτη νὰ ἀφορμᾶται ἐκ τῆς ψυχολογίας, νὰ διατελῆ δὲ ἐν στενῇ ἐπαφῇ μὲ τὴν ἰατρικὴν, ἢ χρῆσις τῶν ἐμπειριῶν τῆς ὁποίας εἶναι λίαν ὠφέλιμος εἰς τὴν ὑγείαν τῆς ψυχῆς.

Εὐνόητον δὲ εἶναι, ὅτι ἡ προσωπικὴ ἠθικὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ χωρίζεται ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν ἠθικὴν καὶ ἐπομένως ἀπὸ τὴν κοινωνιολογίαν καὶ τὴν Ἐπιστήμην περὶ τοῦ Δικαίου. Ἀναριθμήτων ἀνθρώπων ἡ ζωὴ ναυαγεῖ ἔνεκα ἀδίκου κοινωνικῆς τάξεως, ἔνεκα ἀστόχων νομικῶν διατάξεων ὅτε μὲν περὶ ταύτης, ὅτε δὲ περὶ ἐκείνης τῆς πρὸς ἀλλήλους σχέσεως τῶν ἀνθρώπων κ.τ.λ.

Ἡ σχέσις τῆς σωματικῆς ὑγείας πρὸς τὴν ψυχικὴν-πνευματικὴν.

Αἱ ἐμπειρίαι τῆς ἰατρικῆς περὶ τῆς ἐπιδράσεως μέσων τινῶν ἀπολαύσεως ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ἐν γένει ἐπὶ τῆς θρέψεως παρέχουν σήμερον σταθερὰν ἐμπειρικὴν ἀφετηρίαν πρὸς ἐδραίωσιν μεγάλου μέρους τῆς προσωπικῆς ἠθικῆς. Ἡ ἀποχὴ ἀπὸ μέσα ἀπολαύσεως, οἷα εἶναι ὄπιον, κοκαΐνη κ.λ.π., ἡ ἐγκράτεια ὡς πρὸς τὴν ἀπόλαυσιν οἴνο-πνεύματος καὶ νικετίνης εἶναι ἀναγκαῖαι, ἵνα μὴ διαταράσσεται ἡ ὑγεία τοῦ ὀργανισμοῦ. Ἀναγκαῖα εἶναι ἡ αὐτοκυριαρχία. Αἱ δὲ ἀφροδίσοι ἀπολαύσεις δὲν ἐξαιροῦνται τοῦ θεμελιώδους τούτου νόμου τῆς αὐτοκυριαρχίας. Ὅτι δὲ ὁμᾶς τις περιωρισμένη ψυχικῶν νόσων, μάλιστα δὲ τῆς ὑστερίας, εἶναι δυνατὸν εἰς πολλὰς περιπτώσεις νὰ προκαλεῖται ἐξ ἀπωθήσεως τῆς γενετησίου ὀρμῆς καθ' ὠρισμένην τινὰ περιόδον τῆς ζωῆς, δὲν παρέχει τὸ δικαίωμα πρὸς τὴν τεραστίαν γενίκευσιν, διὰ τὴν ὁποίαν ὑπεύθυνος εἶναι ψυχιατρικὴ τις διδασκαλία, ἥτις ἐπὶ τινὰ χρόνον εἶχε γίνεαι μόδα. Ἰσχυρίζεται δὲ αὕτη, ὡς εἶναι γνωστὸν, ὅτι μόνον ἀνεμπόδιστος ἀφροδίσιος βίος, οἷος εἶναι ὁ τῶν πρωτόγονων λαῶν, εἶναι ὑγιής, ἐγκράτεια δὲ ἐπὶ τοῦ πεδίου τούτου εἶναι νοσηρὰ.

Ὅπως ἀντιθέτως ἔχει σήμερον βεβαιωθῆ διὰ πολλῶν καὶ ποικίλων ἐπιστημονικῶν ἐμπειριῶν, ὅτι ἐγκράτεια περὶ τὴν γενετήσιον ὀρμὴν καὶ περὶ ἄλλας ὀρμὰς συνδεδεμένη μὲ σωματικὴν ἢ πνευματικὴν ἐργασίαν εἶναι σημαντικὴ ἀφετηρία ὑγείας καὶ δυνάμεως ἀντιστάσεως κατὰ τῶν διαφόρων νόσων. Αὐτοκυριαρχία περὶ τὴν γενετήσιον ὀρμὴν εἶναι πλὴν τούτου ἀπαραίτητος καὶ διὰ τὴν κοινωνικὴν ζωὴν· διότι ἄλλως εἶναι ἀναπόφευκτοι κοινωνικὴ ἀταξία καὶ δυστυχία διὰ πολλοὺς ἀνθρώπους. Ἡ μοῖρα τῶν ἀγάμων μητέρων καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν μαρτυρεῖ ἐπαρκῶς περὶ τῆς προσωπικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς δυστυχίας, ἣτις γεννᾶται ἐκ τῆς ἀνεμπόδιστου ἐν τῇ πράξει ἐκδηλώσεως ὀρμῶν.

Ἡ σημασία τοῦ χαρακτήρος.

Ὁ ἀγὼν περὶ τῆς ὑπάρξεως καὶ ἡ νομικὴ πράξις παρέχουν σημαντικὰ τεκμήρια περὶ τούτου, ὅτι αἱ ιδιότητες τὰς ὁποίας, ὁμοῦ λαμβανομένης, κατὰ τὴν ποιοτικὴν αὐτῶν σημασίαν καλοῦμεν *χ α ρ α κ τ ῆ ρ α*, δηλαδὴ ἐπιμέλεια, φιλεργία, καρτερία, λιτότης, δύναμις δημιουργικὴ, φειδῶ, μετριοφροσύνη, ἰκανότης περὶ εἰδικῶν τι ἐπάγγελμα, εἶναι τὰ βαθύτερα αἷτια τῶν περισσοτέρων κοινωνικῶν διαφορῶν ὡς πρὸς τὴν κτῆσιν κοινωνικῆς θέσεως καὶ παρουσίας καὶ ὅτι αἱ διοριστικαὶ αὐταὶ ιδιότητες τοῦ χαρακτήρος εἶναι τὸ θεμέλιον τῆς κοινωνίας. Αἱ κοινωνικαὶ διαφοραὶ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων εἰς πλείστας περιπτώσεις ἐδημιουργήθησαν διὰ τῆς αὐτοκυριαρχίας, διὰ τῆς ἐγκρατείας ὡς πρὸς τὰς φυσιολογικὰς ὀρμὰς. Σπανιώτερον ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς δημιουργίας τῶν διαφορῶν τούτων ψιλὴ ἐκμετάλλεσις ἀσθενεστέρων ὑπὸ ἰσχυροτέρων εἰς ἐποχὰς ὑπὸ ἠθικὴν ἔποψιν ἀρκετὰ ὁμαλὰς. Διὰ τοῦτο αἱ θεωρίαι περὶ ἐλευθέρως ἀφροδίσιου καὶ ἄλλης ὀρμικῆς ἀναπτύξεως τῆς ζωῆς, τὴν ὁποίαν ἐδίδασκεν ἡ καλουμένη πρα-

γματοκρατία ἐν τῇ λογοτεχνίᾳ καὶ ἐν ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τοῦ 19ου καὶ τοῦ 20ου αἰῶνος δὲν ἔχουν τὰς ρίζας αὐτῶν ἐν τῇ ἐμπειρίᾳ.

Ὅχι μόνον αἱ ἐμπειρίαί, τὰς ὁποίας παρέχει ὁ τεταραγμένος πρακτικὸς βίος τοῦ παρόντος, ἀλλὰ καὶ ἡ πείρα, τὴν ὁποίαν ἔχει ἀποκτήσει ἡ ἀνθρωπότης κατὰ τὴν μακράϊωνα αὐτῆς ἱστορίαν, παρέχουν ἀτελεῦτητον σειρὰν ἀποδείξεων ὑπὲρ τῆς νίκης τῶν ἠθικῶν ιδιοτήτων τοῦ χαρακτήρος κατὰ τὸν ἀγῶνα περὶ τῆς ζωῆς. Αἱ ιδιότητες αὐταὶ τοῦ χαρακτήρος εἶναι ὡσαύτως ὄρος ἀναγκαῖος τῆς δημιουργίας πλουσίου πολιτισμοῦ.

Τῆς γενέσεως τῶν ιδιοτήτων τούτων τοῦ χαρακτήρος ὄρος ἀναγκαῖος εἶναι ἐγκράτεια, ἔλλογος περιορισμὸς τῶν σωματικῶν ὀρμῶν, αὐτοκυριαρχία. Διεκρίθη δὲ ἐν τούτῳ ἡ Εὐρώπη. Αἱ πρωτόγονοι φυλαί, αἵτινες φυτοζωοῦν ἐν ζωῇ ἀνεμποδίστων ὀρμῶν, παραμένουν ἐπὶ χιλιετηρίδας ἐν ἀποτελεματώσει, ἀνίκανοι πρὸς ἐκπολιτισμόν.

Ὁ ἄνθρωπος κατορθώνει νὰ γίνῃ κύριος τῆς φύσεως καὶ νὰ δημιουργῇ πολιτισμόν, τέχνην, ἐπιστήμην, κοινωνίαν οὐχὶ δι' ἀναπτύξεως τῶν πεπτικῶν καὶ τῶν γεννητικῶν ὀργάνων, ἀλλὰ δι' ἀδιαλείπτου ἐξευγενισμοῦ τῶν ὑψίστων ὀργάνων, δηλαδὴ τοῦ ἐγκεφάλου, τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ τοῦ ὠτός. Ὁ ἐξευγενισμὸς δὲ οὗτος βαίνει συστοίχως πρὸς ἔλλογον περιορισμὸν τῶν λειτουργιῶν τῶν κατωτέρων ἐκείνων ὀργάνων.

Ψυχικοὶ νόμοι περὶ ἡδονῆς καὶ λύπης.

Ὁ ἄνθρωπος καὶ χάριν τῆς ὑγείας του καὶ πρὸς ἐπιτυχῆ διεξαγωγὴν τοῦ βιοποριστικοῦ ἀγῶνος καὶ τοῦ ἀγῶνος ἐν γένει ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος πρὸς ἐκπολιτισμόν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἀκολουθῇ τὴν ὁδὸν τῆς ἀπελευθερώσεως ἀπὸ τὸν καταναγκασμὸν τῶν ὀρμῶν καὶ τὴν ὁδὸν τῆς ἐγκρατείας. Ἄλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει ἄρα γε ἀπώλειαν

τῆς ἀπολαύσεως τῆς ζωῆς ἢ ἐν γένει τῆς εὐτυχίας; Ἡ ἀπόκρισις εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο εἶναι ἡ ἀκόλουθος:

Τὸ ἰσχυρὸν συναίσθημα ἡδονῆς ἢ τῆς εὐτυχίας, τὸ ὁποῖον ἀκολουθεῖ εἰς ἀγῶνας καὶ κόπους, γεννᾶται δὲ ἐκ τούτου, ὅτι ἐπέτυχε τις κάτι τι, ἰσοφαρίζει ἀναμφιβόλως πολλάκις πάντα τὰ προηγηθέντα παθήματα, τὰ ὁποῖα ὑπέστη ἀγωνιζόμενος καὶ ἐργαζόμενος.

Πρὸς τούτοις αἱ ἀπολαύσεις, αἵτινες πηγάζουν ἐκ τῶν κατωτέρων ὀργάνων, οἵαι εἶναι αἱ ἀπολαύσεις τῆς γεύσεως καὶ αἱ ἀφροδίσιοι, δὲν παρέχουν ἀνέφελον εὐτυχιάν. Ἰσχύουν δὲ περὶ αὐτῶν οἱ ἀκόλουθοι φυσικοὶ νόμοι:

1) Ὁ νόμος τῆς διαρκείας τῆς ἡδονῆς εἶναι ἀντιστρόφως ἀνάλογος πρὸς τὴν ἰσχὴν αὐτῆς. Οὕτω δὲ γεννᾶται κενόν. Τὸ δὲ κενὸν τοῦτο εἶναι δυνατὸν νὰ πληροῦται μόνον δι' ἄλλων εἰδῶν ἀπολαύσεων (2) ἢ δι' ἄλλων μορφῶν τῆς ἀπολαύσεως ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἀπολαυστικοῦ πλέγματος. Οὕτω δὲ παράγεται δεῦτερος νόμος τοῦ ἀπολαυστικοῦ βίου:

2). Ὁ νόμος τῆς ποικιλίας. Ὅσον περισσότερα εἶδη τῆς ἀπολαύσεως ἢ τῶν πηγῶν εὐτυχίας διαθέτει ἄνθρωπός τις, τόσῳ μεγαλυτέρας δυνατότητας ἔχει πρὸς διαρκεστέρας καταστάσεις εὐτυχίας. Κάποια ποικιλία ἐντὸς τῶν ἐπὶ μέρους εἰδῶν ἀπολαύσεως, π.χ. τῶν γευστικῶν ἢ τῶν ἀφροδισίων ἀπολαύσεων ἢ τοῦ συμπλέγματος ἀμφοτέρων, εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτυγχάνεται. Συναισθήματα ἡδονῆς προκαλούμενα δι' ἐζητημένων ἐπινοήσεων ἐντὸς τοῦ συμπλέγματος τούτου ἀναμφιβόλως ταχέως ἀτονοῦν, πρὸς δὲ τούτῳ εἶναι δυνατὸν νὰ βλάπτουν τὴν ὑγείαν. Ὅθεν ἀναγκαῖον εἶναι νὰ συμπεριλαμβάνωνται εἰς τὴν ποικιλίαν ἄλλαι πηγαὶ ἡδονῆς. Τοιαῦτα δὲ εἶναι μόνον τὰ ἀνώτερα ὄργανα, δηλαδὴ τὸ οὖς, ὁ ὀφθαλμὸς καὶ ὁ ἐγκέ-

(2) Τῶν λέξεων «ἡδονή» καὶ «ἀπόλαυσις» κάμνομεν χρῆσιν ἀδιαφόρως, ἀνευ τινὸς διακρίσεως.

φαλος. Τὰ ἀνώτερα ταῦτα ὄργανα ἕνεκα τῆς εἰς μέγαν βαθμὸν ἀναπτύξεως αὐτῶν εἶναι ὄχι μόνον οἱ νικηταὶ ἐν τῷ ἀγῶνι περὶ τῆς ζωῆς καὶ τὰ κυρίως ῥυθμίζοντα πᾶν, ὅπερ ἀφορᾷ εἰς τὴν ὑγείαν καὶ εἰς τὴν κατάρτησιν τῆς φύσεως, ἀλλὰ καὶ πηγαὶ ἐντόνου ἡδονῆς καὶ εὐτυχίας. Πρὸς δὲ τούτοις, ἐάν τις ἤθελε συγκρίνει πρὸς ἀλλήλας τὴν ἡδονὴν καὶ τὴν λύπην, γίνεται φανερόν, ὅτι αἱ ἐκ τῶν ἀνωτέρων ὀργάνων πηγάζουσαι ὑπερέχουν τῶν συνημμένων μὲ τὰ κατώτερα ὄργανα.

Αἱ ἡδοναί, αἵτινες εἶναι δυνατόν νὰ ὀνομάζωνται «πνευματικαί»—δηλαδὴ αἱ συνημμένα μὲ τὴν Ἐπιστήμην, μὲ τὴν τέχνην καὶ μὲ τὴν συμβίωσιν μὲ ἀνθρώπους πνευματικῶς ἢ ψυχικῶς συγγενεῖς—αἱ πνευματικαὶ ἡδοναὶ διακρίνονται διὰ τὴν μεγάλην εὐρύτητα τῆς ποικιλίας.

3). Τρίτος νόμος περὶ πάντων τῶν ἀνωτέρων πεδίων ἐν τῷ συνόλω αὐτῶν εἶναι δυνατόν νὰ παρατεθῇ ὁ ἀκόλουθος: Αἱ ἰσχυρόταται καὶ ποικιλώταται ψυχικαὶ καὶ πνευματικαὶ τέρψεις κατὰ τὸν κανόνα δὲν ἐπιφέρουν ἀπώλειαν ἢ μείωσιν τῆς ὑγείας οὐδ' ἐξασθένησιν τοῦ ἀγῶνος περὶ τῆς ὑπάρξεως, εἰς τὴν ὁποίαν, ἐξασθένησιν, εἶναι δυνατόν νὰ ἐπακολουθοῦν ἀπογοητεύσεις ἕνεκα ἐσφαλμένων σκοπῶν τῆς ζωῆς. Αἱ μεγάλα ἠθροσκεῖαι περιέχουν πλὴν τῆς κοσμοθεωρίας αὐτῶν καὶ βαθεῖαν ἐμπειρίαν καὶ κατανόησιν αὐτῆς ταύτης τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Ὁ χριστιανισμὸς καὶ ὁ βουδδισμὸς ἔχουν διαφερούσας μὲν ἀλλήλων ἀντιλήψεις περὶ τῆς ζωῆς πέρα τῆς ἐπιγείου, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν ἀντίληψιν ἐκπροσωποῦν ἀμφοτέροι περὶ τῶν προϋποθέσεων, ὑφ' ἃς εἶναι δυνατόν ὀρθὸς ἀνθρώπινος βίος. Εὐνόητος δὲ εἶναι ἡ μεγάλη σημασία, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ σύμπτωσις τῶν ἀντιλήψεων τῶν θρησκείων τούτων περὶ τοῦ ὀρθοῦ ἀνθρώπου βίου, καίτοι αὐταὶ ὁρμῶνται ἐκ διαφόρων αἰτιωδῶν λόγων. Ἀμφοτέροι δηλαδὴ αἱ θρησκείαι αὐτὰ θεωροῦν τὴν ὑλι-

κὴν ἐπιθυμίαν ὡς τὸ μέγα ἐμπόδιον, τὸ ὁποῖον ἀνθίσταται κατὰ τῆς εὐδαιμονίας τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τῆς ἐπιτεύξεως τοῦ ὑψίστου σκοποῦ. Κατὰ μὲν τὸν Χριστιανισμὸν ὁ ὑψιστος οὗτος σκοπὸς εἶναι ἡ αἰωνία μακαριότης, κατὰ δὲ τὸν Βουδδισμὸν ἡ κατάστασις, ἣτις καλεῖται Nirvana τὴν ὁποίαν εἶναι δύσκολον νὰ ὀρίσῃ τις. Κατ' ἀμφοτέρων δὲ τὰς μεγάλας ταύτας θρησκείας ἡ ἀπαλλαγὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν εἶναι ὁ μόνος ὁρος, ὅστις καθιστᾷ δυνατόν τὴν ἐπίτευξιν τοῦ ὑψίστου τούτου σκοποῦ. Ἀμφοτέροι δάσκουν, ὅτι ἡ ἐπιθυμία ὑλικῶν ἀπολαύσεων ὀδηγεῖ ἀδιαλείπτως εἰς πάθη, εἰς κενότητα, εἰς ἀπογοητεύσεις, εἰς μῖσος κατ' ἄλλων ἀνθρώπων καὶ ἀδίκους ἐπιθέσεις κατὰ τῆς ζωῆς καὶ κατὰ τῆς ἰδιοκτησίας αὐτῶν. Πᾶσα δὲ ἐπιθυμία ἀκολουθεῖται ὑπὸ θλιψέως τινος. Μόνον ἀπολύτρωσις ἀπὸ πᾶσαν σωματικὴν ἐπιθυμίαν εἶναι δυνατόν νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ τὰς μαστιγὰς ταύτας αὐτῆς καὶ νὰ ὀδηγήῃ εἰς τὴν ὑψίστην ἐκείνην κατάστασιν. Ὅθεν, ἐὰν δὲν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ διάφορος ἐκφρασις καὶ ἡ διάφορος θεμελίωσις τῆς θρησκευτικῆς ἀντιλήψεως, αἱ βαθύταται τῶν θρησκείων ἔχουν τὴν αὐτὴν θεμελιώδη γνώμην περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου.

*Ἄξιον δὲ λόγου εἶναι πρὸς τούτοις, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος, ὅταν παρέρχεται χρονικὸν τι διάστημα, συνήθως ἀναλογίζεται καθ' ἑαυτὸν, τί ἔχει πράξει κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τῆς ζωῆς του. Ὅσακις λαμβάνει χώραν τοιοῦτος λογισμὸς, ὁ ἄνθρωπος συναισθάνεται βαθέως καὶ σφοδρῶς, ὅτι τὸν τρόπον τινὰ ἔχει εὐθύνην πρὸς τὸ ἄριστον στοιχεῖον τοῦ ἑαυτοῦ του διὰ πᾶσαν στιγμὴν, τὴν ὁποίαν ἔχει ζήσει. Οὐδὲν κερδίζει ὁ ἄνθρωπος ἐκ τῶν στιγμῶν τῆς ζωῆς, ἐὰν ἀδιαλείπτως ὀρμᾷ ἀπὸ ἀπολαύσεως εἰς ἀπόλαυσιν, χωρὶς νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὸ εἶδος αὐτῆς. Εἰς πολλὰς περιπτώσεις θὰ εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἐκλέγῃ

τις καθ' ὠρισμένους ψυχικούς νόμους. Ἄλλ' ἀπαιτεῖται ἡ ἀποφυγὴ ψυχικῆς διασπάσεως καὶ ἀπερισκέπτου ἐπιδιώξεως ἀδιαλείπτως νέων βιωμάτων καὶ ἡδονῶν· διότι εἶναι ὅλως ἀδιάφορον, ἔαν κατὰ τὰς ἐπὶ μέρους στιγμὰς τῆς ζωῆς ἀπασχολῆ ἡμᾶς ἡ ἐργασία, ἡ τέρψις ἐπὶ τῇ τέχνῃ ἢ οἰοδήποτε ἄλλο· ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα εἶναι ψυχικῆς τῆς ἀδράνεια, στάσις τοῦ χρόνου, ἐσωτερικὴ ἐμβάθυνσις, τὴν ὁποῖαν ὀνομάζομεν συγκέντρωσιν, περὶ τῆς ὁποίας σκόπιμον κρίνομεν νὰ κάμωμεν λόγον.

Συγκέντρωσις (3).

Κάμνοντες λόγον ἐνταῦθα περὶ συγκεντρώσεως ἢ περὶ ἐμβασύνοσεως ἐννοοῦμεν τὴν συνάθροισιν πασῶν τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς περὶ τινὰ σταθερῶς καθωρισμένην ψυχικὴν περιοχὴν, περὶ τὰς παραστάσεις καὶ τὰ συναισθήματα αὐτῆς, ἐντὸς ὠρισμένου χρόνου.

Ὅσον περισσότερο ἐπιτυγχάνει ἀνθρωπὸς τις νὰ συναθροίῃ πάσας τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς αὐτοῦ περὶ τι τοιοῦτο σταθερῶς καθωρισμένον πεδῖον ἐντὸς ὠρισμένου χρονικοῦ διαστήματος, τόσον μεγαλυτέρα εἶναι ἡ δυνατότης νὰ γίνεταί αἰσθητὸν τὸ βίωμα ἐντὸς τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος ὡς ἐντόνως εὐτυχές. Πλείστοι νευροπαθεῖς πάσχουν, συναισθανόμενοι ἑαυτοῦς δυστυχεῖς, οὐχὶ ἐξ ὑπερβολικῆς ἐργασίας, ἀλλ' ἐξ ἐργασίας ἀνοργανώτου, ἄνευ σχεδίου, ἄνευ συγκεντρώσεως τῶν δυνάμεων περὶ σταθερῶς καθωρισμένον ἔργον.

Τὸ παρὸν διὰ πολλοὺς λόγους εἶναι δυσμενές πρὸς τὴν ψυχικὴν ταύτην συγκέντρωσιν.

Προϋπόθεσις τῆς συγκεντρώσεως εἶναι ἀπομόνωσις τις, ἡσυχία, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἐκβάλλονται πᾶσαι αἱ διαταράσσουσαι ἐντυπώσεις τοῦ περιβάλλοντος (4).

Ἡ κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας συνεχῶς αὐξανόμενη πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ, ἡ ἀδιαλείπτως ἀναπτυσσομένη συγκοινωνία, αἱ δυνατότητες ἀνακοινώσεως ἀνθρώπου πρὸς ἄνθρωπον κατ' ἀκολουθίαν ἀδιακόπως προΐουσης ἀναπτύξεως τῆς τεχνικῆς (σιδηροδρόμων, αὐτοκινήτων, ἀεροπλάνων, τηλεφώνων, τηλεψίας κ.λ.π.) καθιστοῦν εἰς τὸν ἄνθρωπον σὺν τῷ χρόνῳ δυσκολωτέραν τὴν ἐμβάθυνσιν εἰς τὸν ἑαυτόν του.

Ἡ συγκέντρωσις καθ' ἑαυτὴν δὲν εἶναι ὁ μόνος ὁρος ἐντόνου ἰκανοποιήσεως ἢ ἐντόνου εὐτυχίας. Δὲν εἶναι ἀδιάφορον τὸ ἀντικείμενον, περὶ τὸ ὁποῖον συγκεντρώνεται τις. Ὁ νόμος τῆς συγκεντρώσεως εἶναι ἠθικός νόμος, εἶναι νόμος τῆς ποιοτικῆς συγκεντρώσεως. Ὡς τοιοῦτος δὲ πλήν τῆς σωματικῆς καὶ τῆς πνευματικῆς ἐργασίας, ἥτις παρέχει τὰ σχετικῶς διαρκέστατα καὶ ἐντονώτατα συναισθήματα ἡδονῆς, εἶναι δυνατόν νὰ περιλαμβάνη καὶ τέρψεις, αἵτινες εἶναι δυνατόν νὰ συνάπτωνται μὲ τὸν κόσμον τοῦ κάλλους τῆς τέχνης καὶ τῆς φύσεως καὶ μὲ τὴν ψυχικὴν συμβίωσιν μὲ ἀνθρώπους.

Πλήν τῆς συγκεντρώσεως, ἥτις σημαίνει ἐμβάθυνσιν εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ εἰς τὰς λεχθείσας τέρψεις ὑπάρχει καὶ ἕτερον εἶδος συγκεντρώσεως, τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὀνομάσῃ τις τὴν συγκέντρωσιν τῆς πράξεως καὶ τοῦ λόγου. Αὕτη κατεδείχθη κατὰ τὰς ἐπὶ χιλιετηρίδας ἐμπειρίας τῶν ἀνθρώπων ὡς ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα πρὸς ἀποτροπὴν δυστυχημάτων τοῦ ἀνθρωπίνου βίου καὶ πρὸς πρόοδον αὐτοῦ. Ἡ συγκέντρωσις αὕτη σημαίνει, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, πρὶν ἢ πράττει ἢ ὀμιλῆ, ὀφείλει νὰ ἀναλογίζεταί τὰ ἀποτελέσματα τῶν πράξεων ἢ τῶν λόγων αὐτοῦ. Ὁ νόμος οὗτος, τὸν ὁποῖον εἶναι δυνατόν

(3) Περὶ συγκεντρώσεως εὐρὺν λόγον κάμνομεν ἐν τῇ εἰς ἰδιαίτερον τεῦχος ἐκδοθείσῃ πραγματεία ἡμῶν «ἀγωγή εἰς αὐτοσυγκέντρωσιν». Βιβλιοπωλεῖον «Ζωῆς».

(4) "Ἴδε πραγματεία ἡμῶν ἐπιγραφομένην «Ἐνδον σκάπτε», ἥτις ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἐπετηρίδα τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν τοῦ ἔτους 1954—1955.

νὰ ὀνομάσῃ τις τὸν δεύτερον νόμον τῆς συγκεντρώσεως, ἔχει τὴν μεγίστην σημασίαν εἰς τὰς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων σχέσεις, πρὸ πάντων κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὸ Δίκαιον. Ἡ διδασκαλία τῆς ἐπιστήμης τοῦ Δικαίου περὶ τῶν ἐναντίων πρὸς αὐτὸ πράξεων καὶ περὶ τῆς ὑποχρεωτικῆς δυνάμεως τῶν ὑποσχέσεων, τῶν συνθηκῶν, τῶν νόμων πηγάζει ἐκ τοῦ δευτέρου τούτου νόμου τῆς συγκεντρώσεως.

Ἄλλὰ καὶ ἐν τῇ προσωπικῇ ἠθικῇ ἰσχύει εἰς μέγαν βαθμὸν ὁ νόμος οὗτος. Διὰ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἀνθρώπου τὴν μεγίστην ἔχει σημασίαν νὰ ἐξετάζη οὗτος πρὶν ἢ πράξῃ ἢ εἴπῃ τι, τὰ εὐμενῆ ἢ δυσμενῆ ἀποτελέσματα τῆς πράξεως ἢ τοῦ λόγου του. Πολλοὶ ἀνθρώποι ἔχουν χάσει τὴν εὐτυχίαν αὐτῶν ἔνεκα ἀπερισκέπτου τινὸς πράξεως ἢ λόγου ἀσυνέτου.

Οἱ δύο νόμοι τῆς συγκεντρώσεως, ὁ νόμος δηλαδὴ τῆς ἐσωτερικῆς συγκεντρώσεως, τῆς ἐμβαθύνσεως εἰς τὴν ἐργασίαν, εἰς τὴν τέχνην, εἰς τὴν φύσιν καὶ εἰς τὴν ψυχικὴν συναναστροφὴν με ἄλλους, καὶ ὁ ἕτερος νόμος τῆς συγκεντρώσεως, ἣτις στρέφεται πρὸς τὰ ἔξω, δηλαδὴ ὁ νόμος τοῦ ἀναλογισμοῦ ὄλων τῶν συνεπειῶν τῶν λόγων καὶ τῶν πράξεων, δεικνύουν κατὰ τὰ λεχθέντα τὴν εὐθύνην τοῦ ἀνθρώπου πρὸς πᾶσαν στιγμὴν τῆς ζωῆς του. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἀκολουθεῖ τοὺς νόμους τούτους, ἀφ' ἑνὸς μὲν οὐδὲν θὰ ἐπιτυχάνῃ ἐκ τῆς ζωῆς του, ἀφ' ἑτέρου δὲ θὰ εἶναι ἀναγκαῖον νὰ παραιτῆται ἀπὸ τὰς πλουσιωτάτας καὶ ἐντατικωτάτας στιγμῶν καὶ διὰ τοῦτο καὶ θὰ ναυαγῇ συχνάκις περὶ τὴν ἐξωτερικὴν ζωὴν.

(Συνεχίζεται).

Σ ΠΥΡ. Μ. ΚΑΛΛΙΑΦΑΣ

Πρώην Καθηγητῆς τῆς Παιδαγωγικῆς
ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν

ΣΤΟ ΠΛΑΪ ΣΟΥ

Κρινάκια καὶ ἀργιολούλουδα σπαρμένα στὸ στρατὶ
καὶ ἡμεῖς διαβαίνουμε μαζί, πιασμένοι χέρι-χέρι.
Γαλιάντρα, πλάϊ Σου, ἢ ψυχῇ, καθὼς λαφροπατεῖ
πόσα καὶ πόσα μυστικὰ Σοῦ λέγει, Ἀνθρωπότη,
π' ἄλλος κανένας δὲν μπορεῖ ποτέ του νὰ τὰ ξέρῃ.

ΕΛ. ΜΑ·Ι·ΝΑΣ

Η ΑΥΤΟΠΡΑΓΜΑΤΩΣΙΣ ΤΟΥ ΙΑΤΡΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ(*)

Με ἄπειρον εὐχαρίστησιν σᾶς εὐχομαι, ἀγαπητοί μου συνάδελφοι, τὸ καλῶς ὠρίσατε εἰς Γεθσημανῆ, λυπούμενος διότι ἤμποδίστην νὰ τὸ κάμω κατὰ τὴν ἔναρξιν αὐτοῦ τοῦ συνεδρίου, καθόσον παρέμεινα εἰς Ρώμην διὰ τὰς προπαρασκευαστικὰς ἐργασίας τοῦ 11ου Διεθνoῦς Συνεδρίου τῆς Ἐνθροπίνης Γενετικῆς, τὸ ὁποῖον θὰ λάβῃ χώραν ἐκεῖ ἐντὸς μηνός. Ἐπωφελούμενος, διὰ νὰ σᾶς ἀπευθύνω αὐτὸν τὸν χαιρετισμόν, τῆς ὁμιλίας τὴν ὁποῖαν ὁ ἰατρὸς Tournier ἠθέλησε νὰ με ἐπιφορτίσῃ, θέλω ἐπίσης νὰ τὸν εὐχαριστήσω διότι εἶχε τὴν σκέψιν νὰ σᾶς συγκεντρῶσιν ἐδῶ εἰς τὴν Γεθσημανῆ, ἡ ὁποῖα μοῦ εἶναι πολὺ ἀγαπητὴ, τόσοσπερ καθόσον εὐρίσκεται εἰς τὴν περιουσίαν ὅπου διήλθον τὴν νεότητά μου.

Ἄλλὰ, διὰ νὰ εἶμαι εἰλικρινὴς πρὸς ὑμᾶς, ὅπως εἶμαι πρὸς ἑαυτόν, ὀφείλω νὰ σᾶς ἐκμυστηρευθῶ ὅτι σήμερον αἰσθάνομαι συνδεδεμένος πρὸς τὴν Γεθσημανῆ ὄχι ἐκ κινήτρων βιογραφικῶν ἢ νοσταλγικῶν, ἀλλὰ λόγῳ τῆς βαθείας σπουδαιότητος τὴν ὁποῖαν καταλαμβάνει εἰς τὴν ζωὴν μου ἢ σκέψις ἢ ἐκ-

πορευομένη ἐκ τῆς Γεθσημανῆ, ὡς μιᾶς ὀπτικῆς γωνίας ἀπὸ τὴν ὁποῖαν παρατηρῶ ἑαυτόν, τὸ ἐπάγγελμά μου, τὸν κόσμον καὶ τὸ αἰώνιον, τὸν Θεὸν ἔστω.

Εἶμαι πάντοτε εὐτυχῆς σκεπτόμενος ὅτι ὅσοι ἔρχονται εἰς Γεθσημανῆ ὁδηγοῦνται, ὅπως καὶ ἐγώ, εἰς τὴν μνημόνευσίν τῆς ἀπὸ τὰς ὀλίγας αὐτὰς λέξεις τὰς χαραγμένας μεταξὺ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς κρύπτῃς: «Et sudor ejus factus est sicut guttae sanguinis decurrentes in terram» («Ἐγένετο δὲ ὁ ἰδρῶς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν»). Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος, με πολλὴν ἀντικειμενικότητα, ἔγραψε τοὺς λόγους αὐτοὺς, οἱ ὁποῖοι ἀκόμη καὶ σήμερον παραμένουν μιὰ θαυμασία μαρτυρία, εἶναι ἓνας ἰατρὸς τῆς ἐποχῆς του, ὁ Ἅγιος Λουκάς, ὁ τρίτος Εὐαγγελιστὴς. Παρατηρήσατε με πόσῃ ἀκρίβειαν λέγει: ὅτι ὁ ἰδρῶς τοῦ Χριστοῦ ἔλαβεν ὄψιν αἵματος, σχηματίζων σταγόνας κατερχομένας πρὸς τὴν γῆν. Δυνάμεθα οὕτω νὰ συμπεράνωμεν ὅτι τὸ ἐκδηλωθὲν φαινόμενον ἀφορᾷ βασικῶς τὴν παραγωγὴν τοῦ ἰδρώτος, ὁ ὁποῖος συνήθως εἶναι ἀόρατος τὴν νύκτα καθότι διαφανὴς καὶ ἄχρους· ἀλλὰ ἐκείνην τὴν νύκτα αἱ σταγόνες τοῦ ἰδρώτος ἐνεφανίσθησαν ὡς χυμοὶ κατερχόμενοι πρὸς τὸ ἔδαφος διότι εἶχον λάβει χαρακτηριστὴρα αἱμαθιδρώτος. Τὸ αἷμα εἰς τὸ σεληνόφως, ὅπως εἰς τὰς ἀκτῖνας λαμπτήρος πυριτίου, ἐμφανίζεται ἐρυθρομέλαν ὡς πῆγμα, καὶ τοιαύτην ἐντύπωσιν πρέπει νὰ ἔκαμεν εἰς τοὺς 3 μάρτυρας (Πέτρον, Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην) ὡς ἐν κινήτῳ πῆγμα, ἐκπληκτικὸν τὸ ἰδεῖν. Σκέπτομαι ὅτι ὁ συνάδελφός μας

(*) Σημ. Ἡ ὁμιλία αὕτη ἐγένετο τὴν 4-8-1961 εἰς τὸ 14ον Διεθνὲς Συνέδριον «Ἰατρικῆς τῆς Προσωπικότητος» τὸ ὁποῖον συνήλθεν ἀπὸ 31. 7—5. 8. 1961 εἰς τὸ Ἰδρυμα Getsemani τοῦ χωρίου Casale Corte Cerro τῆς ἐπαρχίας Novara τῆς Βορείου Ἰταλίας (πλησίον τῆς λίμνης Maggiore καὶ τῶν Ἐλβετικῶν συνόρων).

Ὁ Luigi Gedda εἶναι καθηγητὴς τῆς Γενετικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ρώμης, συγχρόνως δὲ πρόεδρος τῆς ὀργανώσεως «Καθολικῆς Δράσεως» (Action Catholique) καὶ πρόεδρος τῆς Διεθνoῦς Ἐνώσεως τῶν Καθολικῶν Ἰατρῶν.

Ἅγιος Λουκᾶς πρέπει νὰ ἐσκέφθη βαθέως διὰ νὰ δώσῃ εἰς τὴν μαρτυρίαν αὐτὴν μίαν ἀξίαν τεχνικὴν, ἱκανὴν ἀκόμη καὶ μέχρι σήμερον νὰ ἀνθίσταται εἰς τὴν κριτικὴν μας. Πράγματι, ὑπολογίζομεν ὅτι δὲν εἶναι ἀδύνατον μίαν ρήξιν τῶν τριχοειδῶν τῶν ἰδρωτοποιῶν ἀδένων νὰ προκαλέσῃ αἱμαθιδρώτα, καὶ ἐννοοῦμεν πῶς ἐν φαινόμενον ψυχολογικῆς ἐξαντλήσεως, ὡς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὁ Χριστὸς θὰ ὑφίστατο, ἠδύνατο νὰ προξενήσῃ μίαν νευροφυσικὴν ἀντίδρασιν ὡς τοῦ αἱμαθιδρώτους. Αὐτὰ εἶναι φαινόμενα ἀγγειοκινητικὰ, συγκινησιακῆς ἀρχῆς, τὰ ὁποῖα καλῶς γνωρίζομεν εἰς ἄλλας ἀγγειακὰς περιοχάς, ὡς εἰς τὰς τελικὰς ἀρτηρίας τοῦ ἐγκεφάλου, εἰς τὰ ἔλκη τοῦ πεπτικοῦ συστήματος, εἰς τὰς αἱματουρίας κ.λ.π.

Ἔρχομαι τῶρα εἰς τὸ θέμα τὸ ὁποῖον ὁ ἱατρὸς Tourgnier μοῦ ἀνέθεσε προφρόνως «τὴν αὐτοπραγμάτωσιν τοῦ ἱατροῦ εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὸ ἔργον του». Θὰ ἤθελα νὰ τὸ ἀναπτύξω μὲ κλινικὴν νοοτροπίαν, δηλαδὴ ἐκθέτων ὄχι ἀφηρημένας ιδέας, ἀλλὰ ἐφαρμοζῶν αὐτὰς εἰς τὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν, καὶ ἀκριβῶς τοῦ μακρυνοῦ συναδέλφου μας. Οὕτω μοῦ φαίνεται καθήκον μου νὰ ὑπενθυμίσω ὅτι, ἐνῶ ἐφορτάζομεν αὐτὸ τὸ ἔτος τὴν ἐπέτειον τῆς ἀφίξεως εἰς Ρώμην πρὸ 19 αἰῶνων τοῦ Παύλου τῆς Ταρσοῦ, εἶναι ἐπίσης 19 αἰῶνες ἀφ' οἷου ὁ Λουκᾶς ἦλθεν εἰς τὴν Ρώμην, δηλαδὴ εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐφ' ὅσον ὁ Λουκᾶς συνώδευε τὸν φυλακισμένον Παῦλον ὡς φίλος καὶ ἱατρός. Εἶναι μία φράσις τοῦ Ἀποστόλου Παύλου «σὰς χαιρετᾷ Λουκᾶς ὁ ἱατρὸς, ὁ ἀγαπητὸς» ἢ ὁποῖα θὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ Ἁγίου Λουκά, καὶ δυνάμεθα νὰ ἐκκινήσωμεν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀδιαμφισβήτητον ἱστορικὴν λεπτομέρειαν.

Διὰ νὰ δικαιολογήσω τὴν πρόθυμον προσοχὴν σας πρὸς τὸ σχῆμα μου, θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ ἀναφέρω μερικὰς λέξεις τοῦ Pasteur ἀπὸ τὸ ἔργον του «Ἐγκώμιον εἰς τὸν Lavoisier». «Τὰ ἀριστουργήματα τῆς φιλολογίας—

ἔλεγεν ὁ Pasteur—ἔχουν ἓνα ἀπόλυτον χαρακτῆρα ὠραιότητος, ἢ ὁποῖα εἶναι ἡ βάσις τῆς ἀθανασίας καὶ τῆς αἰωνίας νεότητός των συγχρόνως». Ἐὰν οἱ μεγάλοι συγγραφεῖς τῆς ἀρχαιότητος ἠδύνατο νὰ ἀναζήσουν πρὸς στιγμὴν, θὰ ἐγοητεύοντο βλέποντες ὅτι τίποτε δὲν ἔχει γηράσει εἰς τὰ ἔργα των, καὶ ὅτι μετὰ τὰς χιλίας περιπετείας διὰ τῶν ὁποίων ἡ ἀνθρωπότης διήλθεν ἀφ' οἷου ἔπαυσαν νὰ ζοῦν, ὁ χρόνος δὲν κατάρθωσε παρὰ νὰ αὐξήσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν θαυμαστῶν των. Τὸ εἶδος τῶν μεγάλων ἀνδρῶν εἰς τὰς ἐπιστήμας εἶναι πολὺ διάφορον. «Ὁ ἴδιος ὁ Νεύτων θὰ ἐξεπλήσσετο μαυθάνων τὰς ἐπιστημονικὰς γνώσεις τῶν τέκνων μας. Τοῦτο δὲ διότι ἡ μοῖρα τῶν ἐπιστημονικῶν ἀνακαλύψεων εἶναι νὰ ὑπερβαίνουν αἱ μὲν τὰς δέ. Τὸ πεδῖον τῆς ἐπιστήμης εἶναι ἀνεξάντλητον. Ὅσον περισσότερο ἀνιχνεύεται, τόσο περισσότερο θησαυροὺς προσφέρει εἰς τὰ βλέμματά μας».

Ἐὰν ἀναλύσωμεν τὴν κατάστασιν τὴν παρουσιασθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Pasteur θὰ δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν δύο σχέδια εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἱατροῦ: ἓν σχεδῖον σχετικὸν καὶ ἓν ἀπόλυτον. Τὸ σχετικὸν σχεδῖον εἶναι αὐτὸ τῆς ἱατρικῆς ἀληθείας, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἐπιτύχῃ διὰ τῆς εὐθυκρυσίας, διὰ τῆς ἐμπειρίας, διὰ τῆς διοράσεως καὶ τῆς τύχης, δι' ἐκεῖνου τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν κλινικὸν βλέμμα, ἢ διὰ τῆς ἐπιστήμης. Τὸ σχεδῖον αὐτὸ εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον σταθερόν, ἔστω ὀλιγώτερον ἢ περισσότερο πραγματικόν, ἀναλόγως τῆς σχολῆς, τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς καλλιέργειας τοῦ ἱατροῦ, ἀλλ' εἶναι πάντοτε σχετικόν, δηλαδὴ θέμα προοριζόμενον νὰ ἐκμηδενισθῇ ἀπὸ μίαν ἀλήθειαν βαθυτέραν, παγκοσμιοτέραν, βεβαιότεραν, χρησιμοτέραν. Εἰς τὸ σχεδῖον αὐτὸ τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων ἀφοροῦν οἱ λόγοι τοῦ Pasteur τοὺς ὁποίους ἀνέφερα πρὸ ὀλίγου. Ἄλλὰ ὑπάρχει ἓν δεῦτερον σχεδῖον, συνιστάμενον ἀπὸ ἀξίας ἀπολύτους καὶ

ἀφθάρτους, εἶναι ἀξίαι αἱ ὁποῖαι, ἐρειδόμεναι εἰς τὴν ἀπόλυτον ἠθικὴν, συνιστοῦν μίαν ἱεραρχίαν ἀξίαν διὰ τὴν αἰωνιότητα, καὶ αἱ ὁποῖαι συνεπῶς δὲν φοβοῦνται τὴν διάβρωσιν τοῦ χρόνου· ἐπιτρέπουν ἀντιθέτως τὴν σύγκρισιν ἱατρῶν διαφόρου ἡλικίας, ποικίλων πολιτισμῶν καὶ παραλλήλων ειδικοτήτων. Μὲ ἄλλας λέξεις εἶναι ἐν τμήμα ζωντανὸν καὶ ἀναπαλλοτρίωτον τοῦ ἱατρικοῦ ἐπαγγέλματος, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀμετάβλητον, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου ἱατροῦ, ὅπως ἀνήκει εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀσθενοῦς, εἰς ὅλας τὰς ἐποχὰς καὶ εἰς ὅλα τὰ μέρη. Πρόκειται δι' αὐτὴν τὴν ὄψιν τῆς ζωῆς τοῦ ἱατροῦ, ἢ ὁποῖα ἐξευγενίζει τὸ ἐπάγγελμά του ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀπεριόριστον ἐμπιστοσύνην καὶ τὴν εὐθύνην ἀναφερομένης ἀδιακόπως εἰς τὸ δικαστήριον τῆς συνειδήσεως τοῦ ἱατροῦ. Τὰ ἐξωτερικὰ δικαστήρια δὲν γνωρίζουν, δὲν δύνανται καὶ ἀκόμη δὲν πρέπει νὰ ἐλέγχουν τὸ ἔργον τοῦ ἱατροῦ πέραν ἐνὸς ὀρισμένου ὄριου, ὅριον πέραν τοῦ ὁποίου ὁ ἱατρὸς παραμένει μόνος, ὅπως ἕνας δημιουργός, μεταξύ ζωῆς καὶ θανάτου. Αὐτὴ ἡ στάσις, αὐτὸ τὸ πρόσωπον καὶ αὐτὴ ἡ ἐκτίμησις (ἐὰν ὑπάρχη ἐκτίμησις) δὲν ἀλλάσσουν, ἐνῶ δύνανται νὰ ἀλλάσσουν ἢ ἀσθένεια ἐκ τῆς ὁποίας ὑποφέρει ὁ ἀνθρωπος καὶ τὸ φάρμακον τοῦ φαρμακοποιοῦ.

Διὰ τοῦτο σκέπτομαι ὅτι ἡ ἀπασχόλησίς μας εἰς τὴν αὐτοπραγματῶσιν τοῦ ἱατροῦ, ἐντὸς ἑαυτοῦ, ὡς καὶ εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὰ ἔργα του, δύναται νὰ ἀφιερῶθῃ ἐπαξίως, μερικῶς, εἰς τὸν συνάδελφόν μας τοῦ Ιου μ. Χ. αἰῶνος.

Προσφάτως ὁ Robert Aron εἰς τὸ βιβλίον του «τὰ σκοτεινὰ ἔτη τοῦ Ἰησοῦ», ἐδοκίμασε νὰ διαλευκάνῃ τὴν ζωὴν τὴν ὁποίαν διήλθεν ὁ Ἰησοῦς μέχρι τῶν 30 ἐτῶν, ἐξικινούμενος πέραν τῆς σιωπῆς τῶν Εὐαγγελίων, καὶ οἰκοδομῶν μέσῳ τῆς σκέψεως, τοῦ πολιτισμοῦ, τῶν συνθηθειῶν καὶ ἐθίμων τοῦ περιτεμνομένου λαοῦ, ὁ ὁποῖος ἔζη ἐκείνην τὴν

ἐποχὴν συμφώνως πρὸς τὴν Thora καὶ ἐσύχναζεν εἰς τὴν συναγωγὴν τῆς Ναζαρέτ. Κατὰ ἕνα ἀνάλογον τρόπον θὰ ἠδυνάμεθα, μοῦ φαίνεται, πολλὰ νὰ φαντασθῶμεν καὶ ἴσως νὰ γνωρίσωμεν ἀπὸ τὴν προσωπικότητα τοῦ Λουκᾶ μελετῶντες αὐτὸν διὰ μέσου τῶν ἄρθρων τοῦ ὄρκου τοῦ Ἰπποκράτους, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος ἐκυβέρνησε τὴν ἱατρικο-ἑλληνικὴν σκέψιν τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου μέχρι τῆς Ἀντιοχείας, ὅπου ὁ Ἅγιος Λουκᾶς ἔζη τότε καὶ ὅπου ἔλαβεν ἴσως τὰς ἱατρικὰς του γνώσεις.

Διὰ τὸν Λουκᾶν, ὅπως καὶ δι' ἡμᾶς, αὐτὸς ὁ ἀπαράμιλλος ὄρκος, ὁ ὁποῖος ὑπεράνω τοῦ τεχνικοῦ ἐπιπέδου τῆς ἐπαγγελματικῆς προσφορᾶς, ἐκφράζει πάντοτε τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ ἀνθρώπου ἱατροῦ, εἰς ὅλους τοὺς τόπους καὶ χρόνους, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸ νὰ καθορίσῃ τί πρέπει νὰ εἶναι ἡ αὐτοπραγματῶσις, διὰ τῆς τελειώσεως ἐντὸς ἡμῶν αὐτῶν, τῆς εἰκόνας τοῦ ἱατροῦ.

Ὅταν ἕνας φοιτητὴς λαμβάνῃ τὴν διδακτορίαν του εἰς τὴν Ρώμην, ὁ Κοσμήτωρ τῆς Σχολῆς μου τοῦ ἐγχειρίζει, ἀνακηρύσσων αὐτὸν διδάκτορα ἱατρικῆς, μίαν περγαμηνὴν, ἀναπαριστῶσαν εἰς ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν, τὸν ὄρκον τοῦ Ἰπποκράτους. Τοῦτο εἶναι μία ἔξοχος ἀπόδειξις ὅτι αὐτὸ τὸ κείμενον εἶναι ἀκόμη ζωντανὸν σήμερον, χρήσιμον καὶ ἄξιον, ὅπως καὶ ἡ ἱατρικὴ εἶναι δυσδιάγνωστος ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν τότε. Αὐτὴ ἡ ὄψις τοῦ ἱατρικοῦ ἐπαγγέλματος, ἢ ὁποῖα δὲν ἐξασθενεῖ μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐπιστήμης καὶ εἶναι ἀθάνατος, διότι ὑπερβαίνει τὸν χρόνον, φαίνεται κωδικοποιημένη εἰς τὸν ὄρκον τοῦ Ἰπποκράτους. Ἡ ὠραιότης του εἶναι ἰσαξία πρὸς ἐκείνην τῶν δωρικῶν ἔργων τῶν ναῶν τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Agri-gento ἢ τοῦ Paestum, καὶ εἶναι τοιαύτη διότι δὲν ἀπευθύνεται πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἀλλὰ πρὸς τὴν διαγωγὴν τοῦ ἀνθρώπου ἱατροῦ εἰς τὰς τυπικὰς

καὶ σταθερὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς του. Διὰ τὰ νὰ εἶπω εἰς ποῖον σημεῖον εἶναι ἀληθῆς, ὠραῖος καὶ εὐγενὴς αὐτὸς ὁ ἀρχαῖος κώδιξ τοῦ ἐπαγγέλματός μας, θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ παρατηρήσω ὅτι ἐὰν ἠθέλαμεν νὰ ἀπομονώσωμεν τοῦ Δεκαλόγου ὅ,τι δύναται νὰ ἐνδιαφέρῃ ἓνα ἱατρὸν εἰς τὸ ἐπάγγελμά του, δὲν θὰ ἐκάμαμεν παρὰ ἐπανάληψιν περιπτῶν τῶν ἀρθρων τοῦ ὄρκου τοῦ Ἱπποκράτους. Ὅπως ὁ Βιργίλιος ἔφερε τὴν ποιητικὴν τέχνην μέχρι τοῦ κατωφλίου τῆς Χριστιανικῆς Ἀποκαλύψεως, ὁ Ἱπποκράτης ἔφερεν ἐκεῖ τὴν ἱατρικὴν καὶ θὰ ἠδυνάμεθα νὰ χαράξωμεν εἰς αὐτὰς τὰς στήλας τοῦ Ἡρακλέους «μέχρις ἐκεῖ ὅπου ὁ ἄνθρωπος ἔχει φθάσει».

Ὁ ρ κ ο ς τ ο ῦ Ἱ π π ο κ ρ ά τ ο υ ς .

«Ὄρκίζομαι εἰς τὸν ἱατρὸν Ἀπόλλωνα, εἰς τὴν Ὑγίαν, εἰς τὴν Πανάκειαν, καὶ εἰς ὅλους τοὺς θεοὺς καὶ τὰς θεάς, τοὺς ὁποίους λαμβάνω ὡς μάρτυρας, ὅτι θὰ ἐκπληρώσω δι' ὅλης μου τῆς δυνάμεως καὶ τῶν γνώσεών μου, τὸν ὄρκον αὐτὸν ὅπως εἶναι γεγραμμένος.

»Θὰ θεωρήσω ὡς πατέρα μου αὐτὸν ὁ ὁποῖος μὲ ἐμύησεν εἰς τὴν ἱατρικὴν θὰ τὸν βοηθήσω εἰς τὴν ζωὴν καὶ θὰ τοῦ δώσω ὅ,τι ἔχει ἀνάγκη. Θὰ θεωρήσω τὰ τέκνα του ὡς ἰδικά μου ἀδελφία. Ἐὰν θέλουν νὰ μάθουν αὐτὴν τὴν ἐπιστήμην, θὰ τοὺς μῆσω ἄνευ χρημάτων ἢ ἐγγράφου ἀποχρεώσεως. Θὰ τοὺς γνωρίσω τὰς ἀρχάς της, θὰ τοὺς δώσω ἐξηγήσεις λεπτομερεῖς, θὰ τοὺς μεταδώσω γενικῶς ὅλην τὴν οὐσίαν της, ὅπως εἰς τὰ τέκνα μου, εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς τοὺς μαθητὰς οἱ ὁποῖοι θὰ ἐγγραφοῦν καὶ θὰ ὀρκισθοῦν ὅτι θὰ ἀκολουθήσουν τὴν χρῆσιν τῆς ἱατρικῆς, ἀλλ' ὄχι εἰς ἄλλους ἐκτὸς αὐτῶν.

»Θὰ χορηγῶ εἰς τοὺς ἀσθενεῖς κατάλληλον ἀγωγὴν συμφώνως πρὸς τὰ φῶτα καὶ τὸ καθῆκον μου. Θὰ τοὺς προστατεύσω ἐναντίον παντὸς ἐνοχλητικοῦ καὶ ἀδίκου πράγματος. Δὲν θὰ συμβουλεύσω ποτὲ κανένα νὰ καταφύγῃ

εἰς δηλητήριον, καὶ θὰ τὸ ἀρνηθῶ εἰς ὄσους μοῦ τὸ ζητήσουν. Δὲν θὰ δώσω εἰς καμίαν γυναῖκα φάρμακα διὰ νὰ γεννήσῃ πρὸ τοῦ τέρατος τῆς κησέως. Θὰ διατηρήσω τὴν ζωὴν μου ἀγνήν καὶ ἀγίαν, ὅπως καὶ τὴν τέχνην μου.

»Δὲν θὰ χειρουργήσω τὰ ἄτομα τὰ ὁποῖα ἔχουν λίθους· θὰ ἀφήσω τὴν ἐγχείρησιν αὐτὴν δι' ὄσους ἔχουν τοιαύτην εἰδικότητα. Ὅταν θὰ εἰσέλθω εἰς μίαν οἰκίαν, τοῦτο θὰ εἶναι πάντοτε διὰ νὰ βοηθήσω ἀσθενεῖς, διατηρούμενος μακρὰν πάσης ἀδικίας καὶ φιληδονίας ἐναντι τῶν ἀνδρῶν, τῶν παιδιῶν καὶ τῶν γυναικῶν, δούλων ἢ ἐλευθέρων. Ὅ,τι θὰ ἴδω ἢ ἀκούσω εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν ἀνθρώπων, ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τῶν λειτουργιῶν τῆς ἀποστολῆς μου, καὶ τὸ ὁποῖον δὲν θὰ πρέπει νὰ μεταδοθῇ, θὰ τὸ κρατήσω μυστικόν, θεωρῶν τοῦτο ὡς ἱερὸν πρᾶγμα.

»Ἔτσι θὰ δύναμαι νὰ ζήσω ἐπὶ μακρόν, νὰ ἐπιτύχω εἰς τὴν τέχνην μου καὶ νὰ γίνω διάσημος ἀνά τοὺς αἰῶνας, καθὼς θὰ τηρήσω αὐτὸν τὸν ὄρκον, χωρὶς νὰ παραβιάσω καὶ ἐν μόνον ἀρθρον. Ἐὰν ὑστερήσω εἰς τι καὶ ἐπιορκήσω, ἄς μοῦ συμβοῦν τὰ ἀντίστροφα».

Κατὰ πρῶτον, θὰ ἔλεγον ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ἀνακαλύψῃ τις εἰς τὸν ὄρκον τοῦ Ἱπποκράτους τρεῖς ἀπόψεις βασικὰς καὶ συγκεντρικὰς τῆς ἐπεξεργασίας τῆς τελειώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου ἑαυτοῦ μας λαμβανομένας ἐκ τοῦ ἱατρικοῦ ἑαυτοῦ μας. Συγκεκριμένως:

1) Ἐνα πολιτιστικὸν τόνον ἀπευθυνόμενον εἰς τὸν σεβασμὸν τῆς ἐδικῆς ἱκανότητος, 2) τὴν ἀνθρωπίνην ἐρμηνεῖαν τῆς σχέσεως μεταξὺ μαθητῶν καὶ διδασκάλου, εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ ἱατρικοῦ περιβάλλοντος, 3) τὴν ἀντίληψιν τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἱατροῦ εἰς τὴν μεγάλην σφαῖραν τοῦ κλινικοῦ ἀντικειμένου, δηλαδὴ τῶν ἀσθενῶν.

Αἱ ἀπόψεις αὐταί, ἠνωμένοι εἰς αὐτὰ τὰ ὁποῖα θὰ δύνασθε σεῖς οἱ ἴδιοι νὰ ὑποβάλλετε εἰς τὴν συζήτησιν, δύνανται νὰ χρησιμεύσουν νὰ ἐκτιμήσωμεν

τὴν προσφορὰν τῆς ἱατρικῆς κατασκευῆς εἰς τὴν πλήρη τελείωσιν τοῦ ἑαυτοῦ μας.

Ὁ πολιτιστικὸς τόνος τοῦ Ἱπποκράτους εἶναι ἐξαιρετικῶς φευγαλέος καὶ ἐλάχιστος (θὰ ἠδύνατο νὰ εἶπη τις τελευταῖος καὶ ἐλάχιστος), ἀλλὰ ἐπαρκῆς διὰ νὰ θέσῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἱατρὸν τὴν σοφίαν τῶν περιορισμῶν του. Ὁ Ἱπποκράτης εἶπεν: «. . .

Ἡ ἐπαγγελματικὴ ζωὴ τοῦ ἱατροῦ διδάσκει εἰς τὸν ἄνθρωπον, σήμερον περισσότερο παρά ποτὲ λόγῳ τοῦ ἐπιτευχθέντος παροξυσμοῦ ἐκ τῆς ἐιδικοποιήσεως, τὴν ἀναγκαιότητα καὶ τὸ συμπλήρωμα τῆς ἐνδοανθρωπίνης ἐπαφῆς, τὸ ὁποῖον κάμνει ὥστε ὁ ἄνθρωπος νὰ εἶναι ὑποκείμενον καὶ ἀντικείμενον δράσεως ἀπὸ μέρους ἄλλων ἀνθρώπων εἰς τὸ κοινωνικὸν σύνολον. Ὁ σεβασμὸς αὐτῆς τῆς σταθερᾶς εἶναι τόσον οὐσιώδης διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου ὅσον καὶ διὰ τὴν ἱατρικὴν τέχνην, ἀποτελῶν τὸν φανὸν ὁ ὁποῖος τὴν φωτίζει, σήμερον περισσότερο ἢ ἄλλοτε, καὶ σχηματίζει τὴν προσωπικότητά μας.

Ἡ ἐρμηνεία τῆς ἐπαφῆς μεταξύ μαθητοῦ καὶ διδασκάλου ἐπαφίεται εἰς τὴν τύχην τῆς εὐγνωμοσύνης, τὴν ὁποῖαν ὁ ἱατρὸς ὀφείλει νὰ αἰσθάνεται ἔναντι τῆς οἰκογενείας τοῦ διδασκάλου του. Ὁ Ἱπποκράτης εἶπε: «Θὰ θεωρήσω ὡς πατέρα μου ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος μὲ ἐμύησεν εἰς τὴν ἱατρικὴν· θὰ τὸν βοηθήσω νὰ ζήσῃ καὶ θὰ τοῦ δώσω ὅ,τι θὰ ἔχη ἀνάγκην. Θὰ θεωρήσω τὰ τέκνα του ὡς ἱδικὰ μου ἀδελφία. Ἐὰν θέλουν νὰ μάθουν αὐτὴν τὴν ἐπιστήμην, θὰ τοὺς μῆσω χωρὶς χρήματα καὶ χωρὶς ἔγγραφον ὑποχρέωσιν· θὰ τοὺς γνωρίσω τὰς ἀρχάς της, θὰ τοὺς δώσω ἐξηγήσεις λεπτομερεῖς, θὰ τοὺς μεταδώσω γενικῶς ὅλην τὴν οὐσίαν της, ὅπως εἰς τὰ τέκνα μου, εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς τοὺς μαθητάς, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐγγραφοῦν, καὶ θὰ ὀρκισθοῦν ὅτι θὰ ἀκολουθήσουν τὴν χρῆσιν τῆς ἱατρικῆς, ἀλλ' ὄχι εἰς ἄλλους ἐκτός αὐτῶν».

Αὕτη εἶναι μία σύντομος ἀποψις, ἀλλὰ ἡ ὁποία προϋποθέτει μίαν ἀτμόσφαιραν τελείας ἐμπιστοσύνης, σεβασμοῦ καὶ ἀναγνωρίσεως. Αὐτοὶ οἱ πνευματικοὶ δεσμοί, τοὺς ὁποῖους ὁ Ἱπποκράτης θέτει εἰς τὸν ἱατρὸν, καὶ τοὺς ὁποῖους ἡ ἱατρικὴ σχολὴ ἔχει καθῆκον θὰ ἐπαναλαμβάνη διὰ τοῦ χρόνου καὶ νὰ ἐντυπώνη εἰς τοὺς σπουδαστάς της, εἶναι λύσις εἰς αὐτάς τὰς καταστάσεις συγκρούσεως καὶ πτωχεύσεως τὰς ὁποίας τὸ ἐνστικτικὸν τῆς αὐτοσυντηρήσεως προκαλεῖ, ὅταν ὁ ἐγκεντρισμὸς δὲν ἀντισταθμίζεται ἀπὸ τὸν ἐξευγενισμὸν τῆς ἀναγνωρίσεως ἑνὸς χρέους συναφθέντος καὶ μιᾶς εὐγνωμοσύνης διαρκούσης ἐν τῷ χρόνῳ. Ἐὰν ὁ ἱατρὸς ἐμποτισθῇ εἰς τὴν σχολὴν του δι' αὐτῆς τῆς θεωρήσεως, δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ τὴν περιορίσῃ εἰς τὴν σπουδαίαν περίπτωσιν τοῦ διδασκάλου καὶ τῆς οἰκογενείας του, ἀλλὰ θὰ ἀγκαλιάσῃ ὀλόκληρον τὴν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα καὶ θὰ τὴν ἐπεκτείνῃ εἰς πᾶν ληθὲν δῶρον. Τοῦτο θὰ εἶναι, ὅπως εἶπε μιὰ ποιήτρια τῆς Γαλλικῆς Ἑλβετίας: «Εἰς τὴν χώραν μου λέγουν εὐχαριστῶ». Πράγμα τὸ ὁποῖον εἰς τὰς ἡμέρας μας δὲν εἶναι τίποτε!

Ἐρχόμεθα τώρα εἰς τὸν εὐρύτερον δακτύλιον τοῦ συγκεντρικοῦ συστήματος τῶν ἀσθενῶν. Χειριζόμενος αὐτὴν τὴν εἰδικὴν ἀποστολὴν τοῦ ἱατροῦ, ὁ Ἱπποκράτης φαίνεται διαγράφων τὴν εἰκόνα μιᾶς ἱερείας τῆς Ἑστίας, ἡ ὁποία δὲν ἀφήνει τὸ πῦρ νὰ σβεσθῇ. Τὸ πῦρ διὰ τὸ ὁποῖον ὁ ἱατρὸς ὀφείλει νὰ φροντίζει μὲ εὐλάβειαν θρησκευτικὴν εἶναι τὸ πῦρ τῆς ζωῆς, τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς ἤναψε καὶ τὸ ὁποῖον ἄρα εἶναι ἱερόν. Ὁ ὄρκος δεσμεύει τὸν ἱατρὸν νὰ φροντίζει καὶ νὰ ὑπερασπίζεται τὸν ἀσθενῆ, ὅπως τὸν ὑποχρεώνει νὰ ἀρνῆται τὸ δηλητήριον καὶ νὰ μὴ προκαλῆ ἔκτρωσιν. Πρόκειται δι' ἄμεσον προάσπισιν τῆς ζωῆς τοῦ ἀσθενοῦς. Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔχει ἐμποτισθῇ δι' αὐτοῦ θεραπεύει αὐτὴν τὴν φανταστικὴν τάσιν τοῦ ἀνθρώπου νὰ πραγματο-

ποίησιν τὴν δικαιοσύνην ἢ τὴν πρόδον καταπιέζων τὸν ὁμοίον του. Διὰ τὸν ἀκαλλιέργητον ἄνθρωπον αὐτὴ ἢ προκατάληψις εἶναι ἐκ τῶν πλέον ἀπειλητικῶν αἰ ὁποῖα ὑφίστανται. Διὰ νὰ τὴν θέσωμεν ἐκποδῶν, ἀρκεῖ νὰ ὑπενθυμίσωμεν εἰς τὸν χριστιανὸν ὅτι δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου οἱ ἄνθρωποι ἐφόνευσαν τὸν Χριστόν. Καὶ ἐπὶ πλέον, ὁ ἱατρὸς δέχεται ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος του τὴν ἐπιταγὴν νὰ ἀγρυπνῇ διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ὡς ἐν ἀπόθεμα διὰ τὸ ὅποιον εἶναι ὑπεύθυνος ἐνώπιον Θεοῦ. Τότε κατανοεῖ τις διατί εἶναι στρατιώτης τῆς οὐδετερότητος τῆς ἱατρικῆς ἐν μέσῳ τῶν στρατῶν οἱ ὁποῖοι συγκρούονται καὶ πῶς ἡ τελειώσις τοῦ ἑαυτοῦ του παριστᾷ, εἰς τὴν κόσμον τοῦ μίσους, μίαν κατανόησιν εἰρήνης. Ἐπὶ πλέον ὁ ὅρκος τοῦ Ἱπποκράτους δεσμεύει τὸν ἱατρὸν νὰ φροντίζῃ καὶ νὰ ὑπερασπίζεται ἐμμέσως τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν, ὅταν τὸν ὑποχρεοῖ νὰ μὴ μεταδίδῃ, ἐκτὸς τοῦ αὐστηροῦ ἱατρικοῦ κύκλου, τὰς γνώσεις τῆς σωστικῆς τέχνης. Ἀπὸ τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος μέχρι σήμερον ἐπρόκειτο περὶ ἀπαγορεύσεως τῆς παρανόμου ἐξασκήσεως τῆς ὑγιεινῆς τέχνης. Σήμερον αὐτὸ εἶναι ἀκόμη περισσότερον ἀναγκαῖον, διότι πρόκειται νὰ ἐμποδίσῃ τις τὴν προπαγάνδαν καὶ τὴν ἐκλαίκευσιν νὰ ἐπηρεάσεν τὴν δημοσίαν γνώμην εἰς τὴν ἐφαρμογὴν ἐνὸς φαρμάκου ἀνωφελοῦς ἢ ἐπικινδύνου. Ἡ συνταγὴ αὐτὴ τοῦ ὅρκου τοῦ Ἱπποκράτους εἶναι ἡ δίδυμος ἀδελφὴ τῆς ἄλλης, τῆς τελευταίας, ἢ ὁποῖα θέτει εἰς τὸν ἱατρὸν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ διαφυλάττῃ τὸ ἐπαγγελματικὸν μυστικὸν (ἱατρικὸν ἀπόρρητον). Δὲν εἶναι μόνον ἡ ὑπηρεσία ἢ ἡ διδομένη εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν καὶ ὁ σεβασμὸς πρὸς ἕκαστον ἀσθενῆ, τὰ ὁποῖα ὀφείλομεν νὰ θαυμάζωμεν εἰς τὰς παρακαταθήκας αὐτάς, ἀλλὰ ἐξ Ἰσοῦ αὐτὴ ἡ παράδοσις τῆς διακριτικότητος καὶ τῆς διατηρήσεως, τὴν ὁποῖαν οὕτω πραγματοποιοῖ τὸ ἱατρικὸν ἐπάγγελμα εἰς ἡμᾶς. Ὁ πολιτισμὸς

τῶν μοτοσυκλετιστῶν (Scooteristes) εἶναι πολιτισμὸς τοῦ θορύβου καὶ τῶν κραυγῶν τῆς... Philodiffusion. Οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶναι παρὰ διώρυγες καὶ ὄχι λίμναι νέων καὶ σκέψεων. Ἡ πραγματοποίησις ἄρα τοῦ σιωπηλοῦ καὶ διακριτικοῦ ἀνθρώπου παρὰ τοῦ ἀνθρώπου ἱατροῦ εἶναι θαῦμα πολὺ μεγαλύτερον.

Ἐπὶ εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Βατικανοῦ ἕνας κῶδιξ τοῦ ὅρκου τοῦ Ἱπποκράτους ἀναπαράγων τὸ κείμενον εἰς σχῆμα σταυροῦ. Δὲν εἶναι γνωστὸν τὸ ὄνομα τοῦ μινιατυρίστα ὁ ὁποῖος ἐπραγματοποίησε τὸ ἔργον αὐτό, ἀλλὰ ἡ ἰδέα ὑπῆρξεν ἀσφαλῶς σοφῆ. Μᾶς προσφέρει μίαν ἀποτελεσματικὴν εἰκόνα διὰ νὰ ἐκφράσωμεν τὴν ἐπεξεργασίαν ἢ ὁποῖα παρήχθη εἰς τὸν Ασυκᾶν, καὶ ἡ ὁποῖα δύναται νὰ παραχθῇ καὶ εἰς ἡμᾶς ὅταν αἱ παραδοχαὶ τοῦ ὅρκου τοῦ Ἱπποκράτους φέρουν τοὺς καρπούς των, εἰς τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ, εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ κόσμου τούτου.

Ἡ παραμένον ἀληθῆ, ἀπὸ αὐτὸ τὸ ὅποιον ὁ ἀνθρωπισμὸς τοῦ ὅρκου τοῦ Ἱπποκράτους καὶ ἡ καλλιτέρα ἱατρικὴ δεοντολογία ἔχουν ἐπιτύχει ἐπὶ ἀνθρωπίνου ἐπιπέδου, ἀλλὰ ἐπίσης ὅλα μεταμορφοῦνται, ὅπως ἡ φύσις ἢ ὁποῖα, ἂν καὶ παραμένουσα ταυτότητος, ἐμφανίζεται διάφορος εἰς τὸ σεληνόφωσ ἢ εἰς τὰς ἀκτίνες τοῦ ἡλίου. Βαθεῖαι ἐπαφαὶ ἀνακαλύπτονται καὶ συνέχειαι εἰς τὸν χρόνον διαγράφονται. Δὲν εἶναι διόλου διὰ τὴν καλλιέργειαν μιᾶς θεωρίας ἀνθρωπίνων σχέσεων, ἀλλὰ διὰ τὴν προσήλωσιν εἰς ἓν σχέδιον, ἐνῶνον τὰ πλάσματα μετὰ τὸν δημιουργόν, διὰ τὸ ὅποιον ὁ ἱατρὸς ὀφείλει νὰ εἶναι ὁ κήρυξ τῆς ἐπιγείου ζωῆς. Τὰ σύνορα του δὲν ἐχαράχθησαν ἀπὸ τὸ ἐπαγγελματικὸν ἀπόρρητον, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ. Ἐπὶ τῶν δυνατοτήτων του ὡς θεραπευτοῦ ἐνοφθαλμίζεται ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ. Οἱ ἄνθρωποι εἶναι αἱ κληματίδες τῶν ὁποίων ὁ Χριστὸς εἶναι τὸ κλῆμα· οὕτω

λοιπὸν φροντίζων δι' ἓνα τῶν κλάδων ὁ ἱατρὸς φροντίζει διὰ τὸν Χριστόν.

«Θὰ διαφυλάξω τὴν ζωὴν μου ἀγνήν καὶ ἀγίαν ὅπως καὶ τὴν τέχνην μου».

Ἐὰν ἔχωμεν καλῶς θεωρήσει καὶ ἐπαναλάβει αὐτὸν τὸν τύπον τοῦ ὄρκου τοῦ Ἱπποκράτους, δυνάμεθα νὰ σκεφθῶμεν ὅτι διὰ τὸν Λουκᾶν ἡ γνωριμία τοῦ Χριστοῦ ἐσήμανε τὴν ἀνακάλυψιν αὐτῆς τῆς δυνάμεως ἡ ὁποία δύναται νὰ ὀλοκληρώσῃ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ ἀνθρώπου καί, καθὼς αὐτὸ εἶναι ἀπαραίτητον, νὰ ἐξαγνίσῃ καὶ ἀγιάσῃ τὴν ζωὴν τοῦ ἱατροῦ. Εἶναι ὁ μόνος Εὐαγγελιστῆς ὁ ὁποῖος διηγεῖται τὴν θεραπείαν τῶν λεπρῶν, σκεπτόμενος ἀναμφιβόλως ὅτι ὁ λεπρὸς ἀναζητεῖ τὸν θεραπευτὴν του.

Συναντῶν τὸν Χριστόν τοῦ ἔδωσε τὸ πνεῦμα του, τὴν καρδίαν καὶ τὴν ζωὴν του. Ἐν Χριστῷ ἐπραγματοποίησε, τολμῶ νὰ εἶπω εἰς ἐπιστημονικὴν γλῶσσαν, ἕκαστον παράγοντα τοῦ γενετικοῦ του δυναμικοῦ καὶ πᾶσαν δύναμιν τῆς χάριτος τῆς ληφείσης παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ μᾶς ἐμφανίζεται, ὅπως καὶ ὅλοι οἱ ἅγιοι, ἀνώτερος ἑαυτοῦ, ἕνας γίγας, ἕνας μάρτυς, καὶ ἐν τούτοις ἕνας ἱατρὸς.

Τὸ αὐτὸ δυνατὸν νὰ συμβῇ εἰς ἕκαστον ἐξ ὑμῶν, διότι ἡ πίστις στεφανώνει τὸ ἀνθρώπινον δυναμικὸν μὲ δῶρα

τὰ ὁποῖα ὑπερβαίνουν τὴν φύσιν, καὶ ἐπιτρέπει εἰς τὸν ἱατρὸν νὰ ὑπερβῇ τὸν ἑαυτόν του. Τὸ μυστικὸν αὐτῆς τῆς ἀνωτάτης αὐτοπραγματώσεως μᾶς ὑποδεικνύεται δι' αὐτῶν τῶν μυστηριωδῶν λόγων τοῦ Λουκᾶ, οἱ ὁποῖοι περιγράφουν τὸν αἱμαθιδρώτα τοῦ Χριστοῦ: «ὁ ἰδρῶς Του προσωμοίαζε πρὸς σταγόνας αἵματος αἱ ὁποῖαι κατήρχοντο πρὸς τὸ ἔδαφος». Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀγιότητα ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ δεχθῇ ὅτι ὁ ἰδρῶς τῆς ζωῆς του πρέπει νὰ μεταβληθῇ εἰς σταγόνας αἵματος, δηλαδὴ ὀφείλει νὰ δεχθῇ τὸν νόμον τοῦ πόνου, ὅπως ἔγινε δεκτὸς παρὰ τοῦ Χριστοῦ.

Οὐδεὶς εἶναι πλησιέστερον πρὸς τὸν πόνον ἀπὸ τὸν ἱατρὸν, οὐδεὶς ἔχει κλησιν περισσότερον ἐνδόμυχον καὶ ὑποδειγματικὴν εἰς τὸ νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ. «Ὁ κάλυξ οὗτος εἶναι ἡ νέα ἔνωσις ἐν τῷ αἱματί Μου, τὸ ὁποῖον θὰ ἐκχυθῇ δι' ὑμᾶς».

Ταυτίζων τὸν πόνον του μὲ τὸν πόνον τῶν ἀσθενῶν του, ὁ ἱατρὸς πραγματοποιεῖ ἐν ἑαυτῷ τὸ θεῖον μυστήριον τοῦ Χριστοῦ.

LUIGI GEDDA

Καθηγητῆς τῆς Γενετικῆς
ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ρώμης

Μετάφρασις ΜΙΛΤ. ΣΑΜΑΡΤΖΗ

Η ΑΝΑΓΚΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΤΗΤΟΣ

Α'.

Παρά τὰς τόσας ἐπιστημονικὰς προόδους τῆς ἐποχῆς μας ἕνα γενικὸν παράπονον ὑφούται ἀπὸ ἐπιστήμονας καὶ ἀπὸ ἀπλοῦς ἀνθρώπους τῆς καθημερινῆς ζωῆς: ὅτι ὁ ἀνθρώπος εἶναι μόνος, δὲν συναντᾷ τὸν συνάνθρωπόν του δὲ ν γ ν ω ρ ῖ ζ ε ι ν ἄ σ υ ν ε ρ ἄ ζ ε τ α ι. Τοῦ λείπει ἡ ὀληθῆς κοινωνικότης.

Ἄλλοι ἔχουν ὑψώσει ἕνα τοῖχον γύρω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν των καὶ ἔχουν περιμανδρωθῆ εἰς μίαν παθητικὴν μόνωσιν, τόσον ἐγωϊστικὴν ὅσον καὶ ἀρρωστημένην. Ἄλλοι, ὅταν συναντῶνται, ὁμιλοῦν διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις των καὶ τίποτε περισσότερον, ἄλλοι εἶναι δειλοὶ καὶ τοὺς παρεξηγοῦν, ἢ ἴσως ὑπερευαίσθητοι καὶ καχύποπτοι. Παρὰ τὴν πείραν τοῦ παρελθόντος καὶ τὴν ὑποτιθεμένην εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν μιᾶς φιλελευθέρως ἀγωγῆς, ἕνας μεγάλος ἀριθμὸς ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ὑστεροῦν πολὺ εἰς τὴν φυσιολογικὴν κοινωνικὴν προσαρμογὴν. Διὰ νὰ μὴ ὁμιλήσωμεν διὰ τὰς σοβαρωτέρας περιπτώσεις κακῆς κοινωνικῆς προσαρμογῆς, ὅταν τὸ ἄτομον ἀνταποκρίνεται κατὰ τρόπον πρὸς τὸν ὅποιον ἀντιτίθεται ὀλόκληρος ἡ κοινωνία.

Ὅμιλοῦν οἱ ψυχίατροι διὰ τὴν μόνωσιν τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου. Ναι, παρὰ τὴν κίνησιν, τὸν θόρυβον, τὴν πολυκοσμίαν, τὸν ἔντονον ρυθμὸν τῆς ζωῆς, ὁ ἀνθρώπος σήμερον αἰσθάνεται μόνος. Ζῶμεν εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων εἶναι μεγάλη, διότι ἡ κοινωνικοποίησις εἶναι παρεξηγημένη.

Ἄφυπνιζόμεθα μόνον ὅταν βλέπωμεν τὴν ἐγκληματικότητα ἢ τὰς ἀντικοινωνικὰς στάσεις τῶν παιδιῶν καὶ τῶν

νέων καὶ τότε... καλοῦμεν τὴν ἀστυνομίαν. Ἄλλὰ δὲν ἠμποροῦμεν ν' ἀντιμετωπίζωμεν ἔτσι τὰ πράγματα, οὔτε αὐτὰ τακτοποιοῦνται ἀπὸ τῆς μιᾶς ἡμέρας εἰς τὴν ἄλλην. Τὸ ἔργον τῆς διαπαιδαγωγήσεως εἶναι ἔργον μακρᾶς πνοῆς καὶ ἡ κοινωνικοποίησις τοῦ παιδιοῦ ἔχει ἐκεῖ μεγάλην θέσιν.

Ὁ ἀνθρώπος εἶναι ἀναντιρρήτως κοινωνικὸν ὄν, ἀκόμη καὶ ὅταν δὲν ἔχη πάντοτε εὐκόλον ἐπαφὴν με τοὺς ὁμοίους του. Πρέπει νὰ συνδέεται με τοὺς ἄλλους διὰ νὰ ἰκανοποιῇ ἀνάγκας ἐκτὸς τῶν ἄλλων, συναισθηματικὰς καὶ πνευματικὰς.

Ἐν τούτοις ἡ κοινωνικὴ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ εἶναι θέμα ἀρκετὰ παρημελημένον ἕως τώρα ἀπὸ μίαν ψυχολογίαν ἢ ὁποία ἐνδιεφέρετο κυρίως διὰ τὸ ἄτομον. Μόλις προσφάτως ἡ νέα ἀγωγή ἀνεκάλυψε τὴν παιδαγωγικὴν σημασίαν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς καὶ σπεύδει νὰ συμπληρώσῃ τὰ κενά.

Ἡ παιδικὴ κοινωνιολογία εἶναι τελείως νέος κλάδος. Ἐνα πεδίων ὅπου μόνον εἰς τὰς ἡμέρας μας, με τὴν κοινωνιομετρίαν τοῦ Moreno καὶ τῶν συνεργατῶν του, ἀρχίζει νὰ εἰσχωρῇ ἡ καταμέτρησις καὶ ἡ στατιστικὴ.

Τοὺς εἰδικοὺς ἀρχίζουν ν' ἀπασχολοῦν θέματα ὅπως π.χ.: Τὸ σχολεῖον ὡς κοινωνικὸν ἴδρυμα. Τὸ παιδί καὶ τὸ κοινωνικόν του ὑπόβαθρον. Ἡ σημασία διὰ τὸ παιδί τοῦ νὰ ἀποτελῇ μέλος τῆς ομάδος. Αἱ ἐπιδράσεις τῶν ομάδων εἰς τὰ ἄτομα καὶ τῶν ἀτόμων εἰς τὰς ομάδας. Αἱ ἀλληλεπιδράσεις μεταξὺ τῶν ομάδων. Αἱ κοινωνικαὶ δυνάμεις αἱ ὁποῖαι ἐνεργοῦν εἰς τὰς οικογενείας, τὰ σχολεῖα, τὰς λέσχας. Τὰ ἀποτελέσματα τῶν διαφορετικῶν τύπων κοινωνικοῦ κλίματος καὶ ἀτμοσφαιρας τῶν ομάδων ἐπὶ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν παιδιῶν εἰς

τὸ σχολεῖον καὶ τὸ σπίτι. Ἡ θεραπεία διὰ τῆς ομάδος.

Ὅλα αὐτὰ εἶναι ὄροι διὰ τὴν μελέτην τῆς μεγάλης ποικιλίας τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, διὰ τὴν περιγραφὴν τῆς ὁποίας οἱ παλαιότεροι ἀτομικιστικοὶ ὄροι φαίνονται σήμερον ἀνεπαρκεῖς.

Ἄρκετὰ βιβλία ἔχουν γραφῆ με σκοπὸν νὰ βοηθήσουν τὰ ἄτομα νὰ βελτιώσουν τὴν προσωπικότητά των, καὶ αὐτὸ φαίνεται νὰ σημαίνει τὴν κοινωνικὴν των ἀποδοχὴν ἢ τὴν κοινωνικὴν των ἐπίδρασιν. Εἶναι ἀμφίβολον ὅμως ἐὰν κάποιος ἤμπορῆ νὰ γίνῃ κοινωνικῶς ἀποδεκτὸς ἀπὸ ἕνα βιβλίον περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι ἤμπορῆ νὰ μάθῃ κολύμπι ἢ νὰ ὁμιλῇ μίαν ξένην γλῶσσαν.

Ἡ πείρα φανερώνει ὅτι ἡ κοινωνικὴ προσαρμογὴ διδάσκεται μᾶλλον ἀπὸ τὴν ἴδιαν τὴν ζωὴν. Χρειάζεται τὸ παιδί νὰ ζῆσιν εἰς ἐλευθέραν ἐπικοινωνίαν με τοὺς συνομηλικούς καὶ τοὺς μεγαλύτερους του, νὰ πειραματισθῆ τί ἤμπορεῖ καὶ τί δὲν ἤμπορεῖ νὰ κάνη καὶ νὰ ἀνακαλύψῃ τὰ ἀντιδράσεις εἰς τοὺς διαφόρους τύπους συμπεριφορᾶς. Μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον αὐξάνει ἡ ἐμπειρία καὶ ἡ γνῶσις τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς συμπεριφορᾶς των καὶ ἡ ἐπιδεξιότης του νὰ χρησιμοποιῆ αὐτὴν τὴν γνῶσιν.

Σήμερον ἡ κοινωνικὴ ἀνάπτυξις δὲν ἤμπορεῖ νὰ σταματᾷ εἰς τὴν ἐπαφὴν με τὰς οἰκογενείας τῆς συνοικίας. Σημαίνει τὴν γυωριμίαν τοῦ παιδιοῦ με τὸν κόσμον. Ἄλλοτε τὸ παιδί ἀπετέλει ἀπλῶς μέρος μιᾶς ἀπομονωμένης κοινότητος καὶ ἕνα μικρὸν ταξεῖδι ἀπετέλει γεγονός. Σήμερον ἤμπορεῖ νὰ γυρίσῃ τὸ κουμπὶ τοῦ ραδιοφώνου καὶ νὰ πληροφορηθῆ τὰ παγκόσμια γεγονότα τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν συμβαίνουν, νὰ ταξιδεύῃ εἰς μεγάλας ἀποστάσεις με σχετικὴν εὐκολίαν καὶ νὰ βλέπῃ εἰς τὸν κινηματογράφον πολλὰ ἀκόμη θαυμάσια πράγματα.

Σήμερον ἔχομεν πολὺ μεγαλύτερας ἀξιώσεις ἀπὸ τὸ παιδί, ἀπὸ τὸ ὅποιον

περιμένομεν νὰ γίνῃ ὄχι μόνον ἕνας καλὸς σύντροφος τοῦ παιγνιδιοῦ με τοὺς συνομηλικούς του, ἀλλ' ἀργότερον ἕνας καλὸς πολίτης διὰ τὸν μικρὸν του τόπον, διὰ τὴν πατρίδα του, ἕνα καλὸ μέλος τῆς ἀνθρωπίνης κοινότητος.

Β'.

Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι πλασμένος διὰ νὰ ζῆ μόνος. Ἡ ἐν μονώσει ἀνάπτυξις τοῦ παιδιοῦ ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐξασφαλίζεται καλύτερα ἀγωγή εἶναι μεγάλο σφάλμα. Αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἡ ἀγωγή ἀφήνει κενὰ τὰ ὁποῖα βλέπομεν ἀργότερον εἰς τὴν ἐνήλικον ζωὴν. Εἶναι γνωστὸν ὅτι πολλὰ νευρωτικὰ καταστάσεις καὶ πολλὰ δυσκολία εἰς τὴν ἐν γένει προσαρμογὴν εἰς τὴν ζωὴν ὀφείλονται εἰς τὸ γεγονός, ὅτι τὸ ἄτομον δὲν ἔχει λύσει ἱκανοποιητικῶς τὸ πρόβλημα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Γνωρίζω νέους, ἀνδρας ἐνηλίκους, οἱ ὅποιοι συναντοῦν δυσκολίας εἰς τὸ ἐπάγγελμά των, διότι ἐσυνήθισαν νὰ θεωροῦν τὸν ἑαυτόν των αὐτάρκη. Δὲν δέχονται ἀπὸ κανένα συμβουλήν, ἀποδέχονται μόνον αὐτὸ τὸ ὅποιον θεωροῦν οἱ ἴδιοι ὀρθόν. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ναρκισσιστικὴ κατάσταση αὐτοθαυμασμοῦ ἀσφαλῶς δὲν βοηθεῖ εἰς τὴν ἐπαγγελματικὴν ἐξέλιξιν, ὅπως δὲν βοηθεῖ εἰς κανένα ἄλλον τομέα τῆς ζωῆς. Γνωρίζω ἀνδρας καὶ γυναῖκας οἱ ὅποιοι διὰ τὸν ἴδιον λόγον συναντοῦν δυσκολίας εἰς τὴν ἔγγαμον ζωὴν των. Πῶς νὰ μὴ συναντοῦν, ὅταν δὲν ἔχουν ἀσκηθῆ εἰς κανενὸς εἶδους συνεργασίαν καὶ ὅταν δὲν ἔχουν συνηθίσει νὰ καταβάλλουν τὴν ἐλαχίστην προσπάθειαν διὰ νὰ προσέχουν καὶ νὰ κατανοοῦν τὸν ἄλλον;

Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι ὄλαι αἱ ψυχολογικαὶ σχολαὶ δέχονται τὴν ἀνάγκην τῆς κοινωνικοποιήσεως τοῦ ἀτόμου ὡς βασικὴν διὰ τὴν ψυχικὴν υγείαν. Διάσημοι ψυχίατροι ἐξ ἄλλου ἀποδίδουν τὴν σημασίαν εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν, ὥστε νὰ προσπαθοῦν νὰ θεραπεύσουν ἀνωμάλους καταστά-

σεις διὰ τῆς βελτιώσεως τῆς κοινωνικῆς προσαρμογῆς.

Εἰς τὸ βασικὸν τοῦ ἔργου «Γνωσὶς καὶ βασικαὶ γραμμαὶ τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως» ὑπογραμμίζει ὁ Binswanger⁽¹⁾ τὴν ἀνάγκην νὰ συναντήσῃ ὁ ἀνθρώπος τὸν συνάνθρωπόν του εἰς μίαν πράγματι ἀνθρωπίνην συνάντησιν. Ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν «συναντηθῆ» ποτέ, ἂν καὶ βλέπωνται πολὺ συχνά, ζοῦν ἴσως κάτω ἀπὸ τὴν ἰδίαν στέγην.

Ὁ δὲ ἀμερικανὸς ψυχίατρος Sullivan ὁ ὁποῖος ἐχρησιμοποίησε καὶ ἰδιαιτέρον σύστημα ὡς μέσον θεραπείας εἰς ἀντικοινωνικὰ περιπτώσεις, εἰς τρίτομον σύγγραμμα ὑποστηρίζει τὴν ἀνάγκην τῆς κοινωνικοποιήσεως.

Δύσκολος ὑπόθεσις ἡ κοινωνικοποίησις, ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰ ἐμπόδια τὰ ὁποῖα ἐξ ἀρχῆς ἐμφανίζονται. Τὸ παιδί γεννᾶται μέσα εἰς μίαν ἀνταγωνιστικὴν κοινωνίαν. Ὁ ἀνταγωνισμὸς καὶ ὄχι ἡ συνεργασία κυριαρχοῦν εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν μεγάλων, εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ μεγάλων καὶ παιδιῶν, εἰς τὰς σχέσεις τῶν παιδιῶν μεταξὺ τῶν. «Ὁ ἀνθρώπος διὰ τὸν ἀνθρώπον εἶναι λύκος». Διερωτᾶται κανεὶς πότε καὶ πῶς θὰ φθάσωμεν εἰς μίαν ἀληθῶς ἀνθρωπίνην κοινωνίαν.

Καὶ ἄλλο βασικὸν ἐμπόδιον: Τὸ παιδί ζῆ εἰς κοινωνικὸν περιβάλλον τὸ ὁποῖον ὑποχρεωτικῶς τοῦ ἐπιβάλλεται. Τὸ πρῶτον οἰκογενειακὸν περιβάλλον, τὸ σχολικὸν κατόπιν, τῶν συντρόφων τοῦ παιγνιδιοῦ. . . , θ' ἀργήσῃ πολὺ μέχρῃς ὅτου κατορθώσῃ τὸ παιδί ν' ἀποκτήσῃ περιβάλλον τῆς ἰδικῆς του ἐλευθέρως ἐκλογῆς, καὶ αὐτὸ ὄχι ἀπολύτως. Ἔχει ἐν τούτοις ἰδιαιτέραν σημασίαν νὰ ζῆ κανεὶς εἰς περιβάλλον τὸ ὁποῖον ὁ ἴδιος ἐξέλεξεν, ὅπου νὰ αἰσθάνεται ἀσφάλειαν, ἄνεσιν, εὐχαρίστησιν.

Τονίζομεν τὰ ἐμπόδια, διὰ νὰ κατα-

λήξωμεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ κοινωνικοποίησις τοῦ παιδιοῦ εἶναι ἔργον τόσον δύσκολον ὅσον καὶ οὐσιῶδες, καὶ διὰ νὰ σκεφθῶμεν μήπως πρέπη ν' ἀναζητήσωμεν νέα σχήματα ἀγωγῆς διὰ ν' ἀναπτύσσωνται εἰς ὑγιεστέραν κοινωνίαν τὰ παιδιὰ.

Γ'.

Τὸ μικρὸ παιδί ἱκανοποιεῖ εὐκόλως τὰς πρώτας τοῦ βιολογικὰς ἀνάγκας, διότι μηχανισμοί, ἔτοιμοι ἐκ τῶν προτέρων ἢ οἱ ὁποῖοι ὀργανοῦνται καθὼς αὐταὶ αἱ ἀνάγκαι ἐμφανίζονται, ἐξασφαλίζουν τὴν ἱκανοποίησιν τῶν. Δὲν χρειάζεται νὰ διδαχθῆ πῶς νὰ φάγῃ ἢ νὰ κοιμηθῆ. Μανθάνει βεβαίως νὰ βαδίξῃ, ἀλλ' ὁ ὀργανισμὸς τοῦ γνωρίζει τὰς κινήσεις αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ γίνουν διὰ νὰ βαδίσῃ. Μανθάνει νὰ πιάνῃ ἕνα ἀντικείμενον μεταξὺ τοῦ ἀντίχειρος καὶ τοῦ δείκτου, ἀλλὰ σειρὰ κινήσεων αἱ ὁποῖαι ἐξασφαλίζουν διαρκῶς ἀκριβεστέραν καὶ εὐκολωτέραν σύλληψιν τὸ ὁδηγεῖ ὁμαλῶς, χωρὶς διαστροφῆς ἢ διαταραχῆς, εἰς τὴν ἀρμόζουσαν συμπεριφορὰν.

Ὅσον τὸ μικρὸ παιδί ζῆ μίαν ζωὴν αὐστηρῶς ἀτομικὴν, ὅσον ἔχει νὰ κἀνῃ μὲ τὸ σῶμα του, ἢ μὲ ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα γενικῶς ἔχουν ἐκλεγῆ κατὰ τὸν πόνον νὰ ἠμπορεῖ νὰ ἱκανοποιῆ εὐκόλως ἀνάγκας τὰς ὁποῖας αὐτὰ προκαλοῦν, δὲν συναντᾷ καθόλου δυσκολίας.

Αἱ δυσκολαὶ ἀρχίζουν πράγματι μὲ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ κυρίως μὲ τὰς πρώτας κοινωνικὰς ἐπαφὰς μὲ τὸν ἄλλον, καὶ κυρίως, ὅταν αὐτὸς ὁ ἄλλος δὲν εἶναι πλέον οἱ γονεῖς, ἀλλὰ τὰ συνομηλικὰ του παιδιὰ τὰ ὁποῖα ἔως τῶρα εἶχαν, ὅπως αὐτό, τὴν ἰδίαν στάσιν ἀπέναντι τῶν ἀντικειμένων, μίαν ἀτομικὴν δηλαδὴ στάσιν. Πῶς θὰ συμπεριφερθοῦν τὸ ἕνα ἀπέναντι τοῦ ἄλλου δύο ἢ περισσότερα ἄτομα, ὅταν καθένα ἀπὸ αὐτὰ διὰ πρώτην φορὰν συναντᾷ αὐτὸ τὸ νέον ἀντικείμενον, αὐτὸ τὸ ὄν, τὸν ἄλλον, τὸ ὁποῖ-

(1) Ludwig Binswanger: «Grundformen und Erkenntnis menschlichen Daseins», Zürich 1942.

ον εἶναι συγχρόνως γνωστὸν καὶ ἀγνωστον;

Τὰ πράγματα τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος πρὸς τὰ ὁποῖα τὸ παιδί ὀφείλει νὰ προσαρμοσθῆ σχετικῶς εἶναι στατικά. Τὸ εἶδος τῆς συμπεριφορᾶς τὸ ὁποῖον τὸ ἐπέτρεψε χθὲς ν' ἀναρριχηθῆ εἰς ἓνα δένδρον ἔχει πολλὰς πιθανότητος νὰ τὸ βοηθήσῃ νὰ ἐκτελέσῃ τὸν ἴδιον σκοπὸν σήμερον. Αὐτὴ ἡ στατικότης τῶν ὄρων προσαρμογῆς εἶναι ἐξαιρέσεις μᾶλλον παρὰ κανὼν διὰ τὰς περισσοτέρας τῶν ἀντιδράσεων τοῦ παιδιοῦ εἰς τὰς σχέσεις του μετὰ τὰ ἄλλα παιδιὰ καὶ τοὺς μεγάλους. Ἐφ' ὅσον ἡ ἀνθρωπίνη συμπεριφορὰ εἶναι ρευστὴ καὶ δυναμικὴ, τὸ παιδί ἀντιμετωπίζει διαρκῶς μεταβαλλομένας καταστάσεις εἰς τὴν κοινωνικὴν προσαρμογὴν μετὰ τοὺς ἄλλους. Ἡ δυσκολία γίνεται μεγαλυτέρα ὅταν τὸ παιδί ἔχῃ νὰ προσαρμοσθῆ ὄχι μὲν ἓνα, ἀλλὰ μὲν πολλὰ διαφορετικὰ πρόσωπα.

Διὰ ν' ἀντιμετωπισθοῦν αἱ δυσκολίαι εἶναι ἀπαραίτητος ἡ ἐξάσκηση διὰ τὴν κοινωνικὴν ζωὴν.

Τὸ παιδί δὲν διαθέτει ἔτοιμον κοινωνικὸν μηχανισμόν. Ὅταν διὰ πρώτην φοράν εὐρίσκειται μαζί μετὰ ἄλλα παιδιὰ, εἰς τὰ δύο ἢ τρία ἔτη, ἡ συμπεριφορὰ του μαρτυρεῖ ὅτι αὐτὴ ἡ ἐπαφὴ δημιουργεῖ ἢ ἀποκαλύπτει μίαν ἀνάγκην ἢ ὁποῖα ἀπαιτεῖ νὰ ἰκανοποιηθῆ, ἐνῶ ἡ ἐμφάνισις ἑνὸς φαγητοῦ εἰς τὸ στόμα του κινεῖ ἀμέσως δραστηριότητα παραγωγῆς σιέλου, καταπόσεως, πέψεως, ἐνῶ ἡ παρουσία ἑνὸς ἀντικειμένου θέτει ἀμέσως εἰς κίνησιν μηχανισμούς λαβῆς, ἡ ἐμφάνισις ἄλλων παιδιῶν προκαλεῖ εἰς καθένα ἀπὸ αὐτὰ ἄτακτον δραστηριότητα. Εἰς αὐτὴν τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τὸ παιδί αἰσθάνεται τὰς πρώτας ἐκδηλώσεις τῆς ἀνάγκης τῆς κοινωνικοποιήσεως, ἡ ὁποῖα ἀργότερον θὰ γίνῃ τόσο πολὺ ἰσχυρά, ἀλλ' εἶναι φανερόν ὅτι δὲν γνωρίζει πῶς νὰ τὴν ἰκανοποιήσῃ. Προφανῶς, εἰς τὴν ἐμφάνισιν ἑνὸς ἄλλου παιδιοῦ ἐπιθυμεῖ νὰ κἀνῃ κάτι, ἀλλὰ δὲν γνωρίζει

τί. Ἦμπορεῖ νὰ χαμογελά καὶ ν' ἀπλώσῃ τὰ χέρια, ἀλλὰ σχεδὸν τὴν ἴδιαν στιγμὴν νὰ ὀπισθοχωρῆ, νὰ ρίπτεται εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς μητέρας του καὶ νὰ κλαίῃ. Διότι αὐτὸς ὁ νέος ἐπισκέπτεται εἰς τὸν κόσμον του ἀντιπροσωπεύει μίαν νέαν δυσκολίαν. Ἔως τότε εὐρίσκετο ἀντιμέτωπον μετὰ ἀντικείμενα. Τώρα ὁμως εὐρίσκεται ἀντιμέτωπον τὸ ὅτι ἄλλο.

Ἴδου τώρα δύο ἀντίθετα προβλήματα πρὸς λύσιν. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος τὸ παιδί ὀφείλει, βιολογικῶς, νὰ ἰκανοποιήσῃ τὴν ἀνάγκην τῆς κοινωνικοποιήσεως τῆς ὁποίας αἰσθάνεται τὰς πρώτας ἐπιταγὰς, ἀπὸ τὸ ἄλλο, ὀφείλει νὰ ἰκανοποιήσῃ τὴν ἄλλην ἀρχαιότεραν ἀνάγκην, ἐπίσης ἐπιτακτικὴν, ἀντιτιθεμένην, τουλάχιστον κατ' ἀρχάς, τὴν ἀνάγκην νὰ ἐξελιχθῆ ὡς ἄτομον, διακρινόμενον ἀπὸ τὰ ἄλλα, τὴν ἐπίσης βιολογικὴν ἀνάγκην, ὅπως ἀπέδειξεν ὁ Gesell, νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν ἀτομικότητά του, ἡ ὁποῖα εἰς ἀρισμένον βαθμὸν εἶναι κάτι τὸ μοναδικόν. Πῶς νὰ εἶναι συγχρόνως ἓνα ἄτομον καὶ ἓνα socius (κοινωνικὸν ὄν); Ἀσφαλῶς δὲν εἶναι ὄλυτον τὸ πρόβλημα· διότι θὰ ἔλθῃ μία ἡλικία κατὰ τὴν ὁποῖαν αἱ δύο ἐξελίξεις θὰ προσδιορίζονται ἢ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην, κατὰ τὴν ὁποῖαν τὸ ἄτομον, ἐνῶ θ' ἀναπτύσσεται ὡς ἄτομον, θὰ φέρῃ εἰς τὴν ζωὴν καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ομάδος (?) τὴν συμμετοχὴν του, διὰ τὴν ὁποῖαν ἡ ὁμάς θὰ τοῦ ἀποδίδῃ τὸ ἀντίτιμον, βοηθεῖσα τὴν ἀτομικὴν ἀνάπτυξιν, μία ἡλικία κατὰ τὴν ὁποῖαν τὸ ἄτομον δὲν θὰ εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ πρῶτον παρὰ διὰ τῆς κοινωνικοποιήσεως. Καὶ ἴδου ἡ μεγίστη ἀνάγκη τῆς ὑποβοηθήσεως τοῦ νέου ἀνθρώπου μέσῳ τοῦ ἔργου μιᾶς ἀξίας ἀγωγῆς.

ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΗΣ

(2) Roger Cousinet: «La vie sociale des enfants», Paris 1950.

ΗΘΙΚΟΤΗΣ ΚΑΙ ΝΟΜΟΣ

Θά ἡδύνατο ἀσφαλῶς νά εἶπη τις ὅτι ἐν τῇ ἀνωτέρω ἐννοίᾳ τῆς ἠθικότητος πληροῦται τὸ «τέλος», τουτέστιν ὁ σκοπὸς τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς· ἐν αὐτῇ ὁ ἀνθρώπος ἐπιτυγχάνει καὶ καταξιοῖ τὸν ἀληθῆ αὐτοῦ προορισμὸν καὶ δι' αὐτῆς θά μετάρχη, ὅσῳ ἔνεστι, τῆς «ἀθανασίας». Θά ἡδύνατο ἔτι νά λεχθῆ, ὅτι ἡ ἀνωτέρω ἐννοία δὲν εἶναι τι ἄλλο ἢ ἡ ἐντελέχεια τοῦ Σταγιρίτου φιλοσόφου, διότι ἀκριβῶς καὶ ἐκείνη ἐπιδιώκει νά φέρῃ «εἰς τὸ ἐντελῶς ἔχειν» τὴν ὕλην διὰ τοῦ «εἶδους»· πράγματι τὸ «εἶδος» μορφοῖ τὴν ἄνευ μορφῆς ὕλην, δίδον οὕτως εἰς αὐτὴν τι τὸ συγκεκριμένον.

Ἐπομένως τὸ «εἶδος» συμβάλλει εἰς τὴν μορφήν τῆς ὕλης, εἶναι δηλαδὴ ἐν ὀλίγαις λέξεσιν ὁ τρόπος τῆς ἐμφανίσεως αὐτῆς· ἴσως καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ βούλησις ἐπιδρᾷ ὡς «εἶδος» ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὀδηγοῦσα καὶ κατευθύνουσα καὶ ἐθίζουσα τοῦτον εἰς πράξεις ἱκανάς, ἀποφερούσας τοῖς τε ἄλλοις καὶ εἰς ἑαυτὸν τὸν ἄριστον καὶ κατ' ἀρετὴν βίον.

Ἄλλ' ἡ βούλησις, ὡς γνωστὸν, δὲν εἶναι ἱκανὴ πάντοτε, ὅπως ἐπιτελέσῃ τὰ ἀνωτέρω καὶ διὰ τοῦτο χρεῖαν ἔχει συνεχοῦς ἀσκήσεως καὶ ἀγωγῆς· διὰ τῶν δύο τούτων, οὕτως εἶπεῖν, δυνάμεων ἡ βούλησις καθίσταται ἰσχυρὰ καὶ αὐτοδύναμος πρὸς πραγμάτων τῶν σκοποῦ αὐτῆς· ὁ σκοπὸς οὗτος, ἦτοι ἡ ἀριστοτελικὴ ἐννοία τῆς ἐντελεχείας, κατορθοῦται ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ διὰ τῆς πλήρους ὁμολογίας τῆς βουλήσεως πρὸς τὸν ἠθικὸν Νόμον, ὅστις ὀρίζει κατὰ Κάντιον, τί ὁ ἀνθρώπος τῶν πραγμάτων πρέπει νά ἐπιδιώκῃ ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ καὶ τί νά φεύγῃ· ἀλλὰ πάντα ταῦτα δέον νά ἐπιτελῶνται ἄνευ ἐσωτερικῆς τινος πίεσεως καὶ βίας καὶ

μόνον ἐξ ἀγαθῆς προαιρέσεως, τουτέστιν ἐξ ἐσωτερικῆς ὑποχρεώσεως, ἦτοι ἐκ καθήκοντος καὶ τοῦτο κατὰ Κάντιον δύναται νά θεωρηθῆ ὡς τὸ βάθρον καὶ θεμέλιον πάσης ἠθικῆς⁽¹⁾.

Παράδειγμα ἠθικότητος ἔστω ἡ «κατηγορικὴ προστακτικὴ» (Kategorischer Imperativ) τοῦ Καντίου, καθ' ἣν: «Π ρ ᾱ τ τ ε κ α τ ᾶ τ ρ ὀ π ο ν, ὥ σ τ ε α ἰ ἄ ρ χ α ἰ τ ῆ ς ἡ μ ε τ ἔ ρ α σ ε π ρ ᾶ ξ ε ω ς ν ᾶ ὥ σ ἰ π α ρ ᾶ δ ε ἰ γ μ α κ α θ ο λ ἰ κ ῆ ς Ν ο μ ο θ ε σ ἰ α ς». Ὡς ἐν τοῖς πρόσθεν ἐλέχθη, ἡ συμφωνία τῆς βουλήσεως ἡμῶν πρὸς τὸν μνημονευθέντα ἀνωτέρω ἠθικὸν Νόμον ἀποτελεῖ τὴν ἐννοίαν τῆς ἠθικότητος· ἔπειτα καὶ ἄλλο τι θά ἡδύνατο νά συμπληρώσῃ τις, ὅτι δηλ. ἡ βούλησις κινουμένη πρὸς ἐπιτέλεσιν πράξεως τινος δέον νά κινήται ἀφ' ἑαυτῆς καὶ ἐκ καθήκοντος ὁρμουμένη καὶ οὐχὶ ἐξ ἄλλων τινῶν παραγόντων, τουτέστιν ἐκ διαφορῶν ἐντολῶν καὶ διαταγῶν, αἵτινες ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐτέθησαν ὡς Νόμοι, ὅπως δυνηθῶσιν οὗτοι νά περιφρουρήσωσι πλὴν ἄλλων καὶ τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος ἠθικὸν Νόμον· ἔπειτα διὰ τῶν ὑπὸ τῆς πολιτείας τεθέντων Νόμων, ἴσως πληροῦται μὲν καὶ εὐοδοῦται ὁ ἠθικὸς Νόμος καὶ γενικῶς ὑποκαταστρέφεται ὁ ἀνωτέρω, πλὴν ὅμως αὐτοκαταστρέφεται αὐτοστιγμῆ ἡ ἐννοία πάσης ἠθικότητος.

1. Εὐρισκόμεθα ἐπομένως πρὸ μιᾶς Καντιανῆς εἰδοκρατίας ἠθικῆς, σκοπούσης ἀκριβῶς τὴν ἀξιολόγησιν τοῦ πραχθέντος ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς συνειδήσεως τοῦ πράττοντος, παρὰ τὰς ἀντιρρήσεις ἐνίων, οἵτινες ὑπολογιστικῶς πῶς κινούμενοι διακρίνουσιν ἀξιολογικῶς τὰς τῶν ἀνθρώπων πράξεις ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῶν, ἅτινα ἰσχύσαν καὶ ἰσχύουσιν ἐπὶ τὸν καθόλου τῶν ἀνθρώπων βίον.

Ἐν κατακλιῖδι διὰ τῆς ἐννοίας τῆς ἠθικότητος ὁ ἄνθρωπος πληροῖ εἰς τὸ ἀκέραιον τὴν πραγματικὴν αὐτοῦ ἐννοίαν καὶ συντελεῖ τὰ μέγιστα εἰς τὴν πρραγωγὴν τῆς κοινωνίας ὡς καὶ εἰς τὴν βελτίωσιν αὐτῆς· θὰ ἡδύνατο ἀκόμη νὰ παρατηρήσῃ τις ὅτι ἡ Νομιμότης, ἥτοι ἡ χρησιμοποίησις ἐξωτερικῶν παραγόντων πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἠθικοῦ Νόμου τοσοῦτω ἐμφανίζεται ἰσχυροτέρα, ὅσῳ ἡ παρουσία τῆς ἠθικότητος σημειοῦται ἀσθενῶς.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀμφοτέραι αἱ ὁδοί, τῆς ἠθικότητος καὶ τῆς Νομιμότητος, ἄγουσι πρὸς ἐπιτέλειαν τοῦ ἠθικοῦ Νόμου, δι' ὃν ὁ Κάντιος ἔγραφέ ποτε: «Δύο πράγματα πληροῦσι τὴν ψυχὴν διὰ νέου πάντοτε θαυμασμοῦ καὶ σεβασμοῦ· ὁ ἔναστρος οὐρανὸς ὑπὲρ ἐμέ καὶ ὁ ἠθικὸς Νόμος ἐν ἐμοί».

A. N. ΖΟΥΜΠΟΣ

ΞΕΧΑΣΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ

Εἶναι μιὰ πολιτεία χαμένη στὰ βάθη τῶν ὠκεανῶν.
 Τὸνομά της ξεχάστηκε πιά μέσα στοὺς αἰῶνες.
 Δὲν ἀναφέρεται σὲ κανένα χάρτη γεωγραφικῶ.
 Ὅταν ἡ θάλασσα εἶναι φουρτουνιασμένη
 ἡ πολιτεία χάνεται ὀλότελα ἀπ' τὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων.
 Καὶ μοναχὰ σὰν πέφτει ἡ γαλήνη πάνω στὸ κύμα
 ἡ πολιτεία προβάλλει διάφανη στὸ βυθό.
 Τότε μπορεῖς νὰ διακρίνης τὰ ἀνάκτορα τοῦ Βασιλέως,
 τὰ σκαλιστὰ μάρμαρα μπροστὰ στὶς πύλες,
 τ' ἀνοιχτὰ παράθυρα τῶν πέτρινων σπιτιῶν
 ποὺ τώρα μπαινοβγαίνουν βουθὰ τὰ κήτη.
 Στὸς δρόμους λικνίζονται ρί σκιές τῶν κωδωνοστασιῶν
 στὸ ἕλαφρὸ πέρασμα τῶν κυμάτων.
 Εἶναι μιὰ πολιτεία, ποὺ κοιμᾶται θαρρεῖς,
 ποὺ ὄνειρεύεται μέσα σ' ἕναν γυάλινο, θαιμπὸ καθρέφτη.
 Πολλοὶ ποὺ τὴν εἶδαν μελαγχόλησαν.
 Ἄλλοι ἔγραψαν στὸ σημειωματάριό τους μιὰ μελέτη
 γιὰ τοὺς «χαμένους πολιτισμοὺς».
 Κι' ἄλλοι κούνησαν τὸ κεφάλι, χωρὶς νὰ ποῦν τίποτα.

 Πιστεύω πῶς κάποτε αὐτὴ ἡ πολιτεία θὰ ξυπνήσῃ.
 Ὅλα εἶναι τόσο ἔτοιμα θαρρεῖς, γιὰ τὴ μεγάλη ᾠρα.
 Μιὰ προσταγή, ἕνα νεῦμα.
 Οἱ καμπάνες της θὰ ἠχήσουν χαρμόсуна τὴν Ἀνάσταση.
 Ἡ Ζωὴ θὰ ξαναρχίσῃ πάλι στὴν ξεχασμένη πολιτεία.
 Πιστεύω πῶς κάποτε αὐτὴ ἡ πολιτεία θὰ ξυπνήσῃ,
 γιὰτὶ ὑπάρχει ὀλοζώντανη μέσα στὴ σκέψη τοῦ Θεοῦ!

ΝΙΚΟΣ Β. ΚΑΜΒΥΣΗΣ

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ ΠΑΡ' ΗΜΙΝ

Ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων περιλαμβάνεται ἡ ἐξασφάλις τῶν μικρῶν ἰδίᾳ εἰσοδηματιῶν ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῆς ἀνεχρείας εἰς περιπτώσιν ἐπαγγελματικοῦ ἀτυχήματος ἢ ἐξόδου ἀπὸ τὸ ἐπάγγελμα λόγῳ ἡλικίας. Οὕτω τὸ ἐπάγγελμα ἀποτελεῖ βασικὸν στοιχεῖον διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων καὶ τῶν εἰς αὐτὰς δικαιουμένων προσώπων. Σήμερον ἡ διεύρυνσις τοῦ κύκλου τῶν προσώπων τῶν δυναμένων νὰ ὑπαχθοῦν εἰς τὰς κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις ἀποτελεῖ αἴτημα πάσης κατηγορίας εἰσοδηματιῶν. Ἐν ᾧ δὲ τοῦτο εἶναι ἀναμφιβόλως πρᾶξις σκόπιμος, εἶναι ὅμως συγχρόνως καὶ ἐξαιρετικὰ δύσκολος, διότι αἱ κοινωνικαὶ ἀσφαλίσεις δὲν ἐπιδίδου μόνον ἓνα ἐλάχιστον ὄριον διαβιώσεως εἰς τοὺς ὑπαγομένους εἰς αὐτάς, ἀλλὰ ἀποτελοῦν μέσον καὶ γενικώτερας οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς πολιτικῆς τοῦ κράτους. Ὡς ἐκ τούτου μὴ ἐπέκτασις τοῦ θεσμοῦ αὐτοῦ ἔχει ἄμεσον ἀντίκτυπον εἰς τὴν γενικὴν κοινωνικοοικονομικὴν κατάστασιν τῆς χώρας. Ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει πᾶσα νέα ἐφαρμογὴ τοῦ θεσμοῦ ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσῃ νέας καταστάσεις, διαφορὰς ἐν πολλοῖς πρὸς τὰς ἤδη ρυθμιζόμενας, οὕτως ὥστε ἀπκλείεται ἡ δι' ἀπλοῦ διοικητικοῦ μέτρου ὑπαγωγὴ εἰς τὰς κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις νέων ἐκάστοτε κατηγοριῶν εἰσοδηματιῶν εἰς τὰς ἤδη λειτουργούσας. Ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς καὶ ἡ θέσπισις γεωργικῶν ἀσφαλίσεων καθίσταται ἰδιαίτερον πρόβλημα ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὸ γενικὸν πρόβλημα τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων.

Πράγματι ἡ κοινωνικὴ ἀσφάλις τῶν

ἀγροτῶν παρουσιάζει ἰδιομορφίαν, λόγῳ ἰδιαίτερον προβλημάτων, ἅτινα ἐμφανίζονται εἰς τὴν Γεωργίαν καὶ τὰ ὁποῖα ὡς ἀπαιτοῦντα ἰδιαίτεραν ἀντιμετώπισιν καθιστοῦν ἐν τέλει τὰς γεωργικὰς κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις ἰδιαίτερον, ἀνεξάρτητον τρόπον τινὰ κλάδον τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων. Εἶναι δὲ τὰ περιῶν ὁ λόγος προβλήματα, ἐν συνόψει τὰ ἀκέλυσθα: α) Ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν ἀσφαλιστέων προσώπων. β) ἡ διασπορὰ τῶν ἀσφαλιστέων καθ' ἅπασαν τὴν ἐπικράτειαν ἀκανονίστως. γ) Ἡ διαφορὰ καλλιεργειῶν καὶ ἀπασχλήσεως χρονικῶς καὶ τεχνικῶς. δ) Ἡ διαφορὰ τῆς ἐκτάσεως καὶ ἀποδοτικότητος τοῦ γεωργικοῦ κλήρου. ε) Ἡ διακύμανσις τῆς ἐτήσιας παραγωγῆς καὶ τῆς τιμῆς τῶν παραγομένων γεωργικῶν ἀγαθῶν. στ) Ἡ ἰδιομορφία τῶν ἀσφαλιστικῶν κινδύνων καὶ τέλος ζ) ἡ ἰδιάζουσα ψυχολογία τῶν γεωργῶν.

Πάντα ταῦτα καθιστοῦν τὴν ἀσφαλιστικὴν σχέσιν ἰδιαζόντως ἰδιόμορφον προκειμένης τῆς ἐπέκτασεως τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων εἰς τὴν γεωργίαν. Καὶ διὸ ὡς πρὸς τὴν εἰσφορὰν τῶν ἠσφαλισμένων ἀπαραίτητος κοινωνικοασφαλιστικὴ ἀρχὴ εἶναι, ὅπως αἱ πρὸς τοὺς ἠσφαλισμένους παροχαὶ ἐξασφαλίζονται κατὰ βάσιν ἐκ προηγηθεισῶν εἰσφορῶν αὐτῶν τούτων τῶν ἐνδιαφερομένων. Ὁ καθορισμὸς ὁμοῦ τοῦ ὕψους τῆς εἰσφορᾶς ἐνὸς ἐκάστου ἠσφαλισμένου ἀναλόγως πρὸς τὴν κάλυψιν τῶν κινδύνων καθ' ὧν ἀσφαλίζεται καὶ ἀναλόγως πρὸς τὴν οἰκονομικὴν του δυνατότητα, εἶναι λόγῳ ἀκριβῶς τῶν προαναφερθέντων ὡς ἄνω λόγων, δυσχερεστάτη. Ἐν ᾧ ὁ βιομη-

χανικὸς ἐργάτης καὶ ἐν γένει ὁ μισθοβίωτος καταβάλλει ἐν ποσοστὸν ἐκ τοῦ ἡμερομισθίου του, συνεπῶς γνωρίζομεν καὶ πόσον ποσοστὸν ἐκ τοῦ συνολικῆς του ἐτησίου εἰσοδήματος διὰ τὸν ἀγρότην τοῦτο καθίσταται ἀδύνατον. Καὶ ἐν ᾧ θὰ πρέπη τὸ βᾶρος τῆς εἰσφορᾶς διὰ πάντα ἠσφαλισμένον νὰ εἶναι καὶ συγκριτικῶς ἴσων ἀπὸ ἀπόψεως θυσιῶν, εἰς τὰς γεωργικὰς ἀσφαλίσεις, ἢ καταβολὴ ἰσοπόσῳ συνολικοῦ ἀσφαλιστροῦ καθίσταται ἀνεπίτευκτος διὰ τεχνικοὺς λόγους. Οὕτω ὅμως οἱ ἀσθενέστεροι οἰκονομικῶς εἰσφέρουν περισσότερα ἐν σχέσει πρὸς τοὺς εὐρωστοτέρους ἐναντι τῶν αὐτῶν μαθηματικῶς ἐξισωμένων ὠφελημάτων, ἅτινα πάντες ἀπκλαμβάνουν. Ἡ ἀντίστροφος αὐτῆ προοδευτικότης, δὲν δύναται νὰ ἀποφευχθῆ πλήρως οὔτε διὰ τοῦ καθρισμοῦ τεκμαρτοῦ εἰσοδήματος, ἐκτὸς τοῦ ὅτι τὸ τελευταῖον σύστημα ἐλάχιστα θὰ συνεισέφερε λόγῳ τῶν ὑπερόγκων ἐξόδων βεβαιώσεως. Ἡ αὐτὴ δυσκολία ἀνακύπτει καὶ διὰ τοὺς παρέχοντας ἐξηρητημένην ἐργασίαν ἀγροεργάτας, διότι καὶ αὐτῶν ὁ καθορισμὸς τῆς εἰσφορᾶς των καθίσταται δύσκολος, διότι ἡ ἀπασχόλησις αὐτῶν δὲν εἶναι οὔτε συστηματικὴ, οὔτε συνεχῆς καὶ κανονικῆ.

Ὁ ἀγροεργάτης, ἀλλὰ καὶ πᾶς περὶ τὴν γεωργίαν ἀσχολούμενος, δὲν ἐργάζεται ὠρισμένας ὥρας τῆς ἡμέρας καὶ εἰς ὠρισμένον εἶδος ἐργασίας, ἀλλὰ διαφόρως κατὰ ἐποχάς. Πλὴν τοῦτου καὶ ὁ τρόπος τῆς ἀμοιβῆς του δὲν εἶναι οἷος καὶ τοῦ βιομηχανικοῦ ἐργάτου, ἀμειβόμενος συχνάκις εἰς εἶδος ἢ ἐναντι ἄλλων ἀντιπαροχῶν. Ἐπιπροσθέτως καὶ τὸ κριτήριον τοῦ ποῖος ἑκάστοτε δέον νὰ ὀρισθῆ ὡς ἐργάτης ἢ ἰδιοκτῆτης γεωργικοῦ κλήρου, εἶναι λίαν ἀμφισβητούμενον. Ἐπὶ παραδείγματι τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ ἰδιοκτῆτου τὰ ἀπασχολούμενα ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν οἰκογενειακὸν κλῆρον ἢ παρέχοντα τὰς ὑπηρεσίας των ἐπ' εὐκαιρίᾳ καὶ εἰς ἄλλας γεωργικὰς ἐπιχειρήσεις, πρὸς συμ-

πλήρωσιν τοῦ εἰσοδήματός των ποῦ δέον νὰ καταταχθῶσι; Ταῦτα δὲ πάντα ἐν ὄψει τοῦ γεγονότος, ὅτι διάφορος πρέπει νὰ εἶναι ἡ εἰσφορά τοῦ ἔχοντος ἀπὸ τοῦ μὴ ἔχοντος γεωργικὸν κλῆρον.

Ἐτέρα ἰδιομορφία παρουσιάζεται καὶ καθ' ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἀσφαλιστικούς κινδύνους ἐναντι τῶν ὁποίων θὰ κλυφθοῦν οἱ γεωργοί. Οἱ ἐπαγγελματικοὶ κίνδυνοι ἐνταῦθα εἶναι ὅλως διάφοροι πρὸς τοὺς κινδύνους τοὺς ὑπὸ τῶν ἄλλων κατηγοριῶν ἠσφαλισμένων ἀντιμετωπιζόμενους. Οὕτω ἐνταῦθα κυρίως ἀντὶ τῆς ἀνεργίας ἀντιμετωπιζομεν τὸν κίνδυνον τῆς καταστροφῆς τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς ἀπὸ τὰς θεομηνίας. Ὁ κίνδυνος οὗτος παρουσιάζει τὴν δυσκλίαν ὅτι εἶναι στατιστικῶς δυσεξακριβώτος· δυσκλῶς δύναται νὰ καλυφθῆ καὶ ὁσάκις ἐμφανίζεται δυσκλῶς ἐξακριβοῦται τὸ μέγεθος τῆς καταστροφῆς ἥτις ἐπηνέχθη εἰς τὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν.

Τὸ πεδίου δράσεως τῶν γεωργικῶν ἀσφαλίσεων εἶναι ὄντως ἐκτεταμένον, καὶ τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ἀπειράριθμον τῶν κινδύνων οἱ ὅποιοι πλήττουν τὸν γεωργόν. Τοὺς κινδύνους τούτους δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν εἰς τρεῖς τάξεις. Εἰς τὴν πρώτην περιλαμβάνονται οἱ ἀπελοῦντες τὸ γεωργικὸν εἰσόδημα. Εἰς τὴν δευτέραν οἱ ἀπειλοῦντες τὸ γεωργικὸν κεφάλαιον, καὶ εἰς τὴν τρίτην οἱ κίνδυνοι οἱ ἀπειλοῦντες τὸ πρῶτον τοῦ γεωργοῦ καὶ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του. Ἐκεῖνο ὅπερ ἐνδεχομένως διὰ τὰ λοιπὰ ἐπαγγέλματα δὲν εἶναι εἰ μὴ ἀπλή δυσχέρεια, διὰ τὸν γεωργὸν καταπᾶ κίνδυνος. Αἱ πάσης φύσεως καιρικαὶ ἀλλαγαι π.χ. δυνατὸν νὰ ἀπειλήσωσι ὄχι μόνον τὸ εἰσόδημα τοῦ γεωργοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ κεφάλαιόν του ἀκόμη, ὅσον ἐλαφραὶ καὶ ἂν εἶναι, τοῦτο δὲ ἐφ' ὅσον ὁ αὐτὸς κίνδυνος ἀναλόγως τῆς ἐντάσεώς του χαρακτηρίζεται ὡς πλήττων τὸ εἰσόδημα μόνον ἢ καὶ τὸ κεφάλαιον. Ἡ τοιαύτη διάκρισις τῶν κινδύνων ἐξυπηρετεῖ τὴν τεχνικὴν τῶν ἀσφαλίσεων, δὲν εἶναι δὲ καὶ ἀμοι-

ρος οἰκονομικῶν συνεπειῶν ἐφ' ὅσον προκειμένου περὶ ἀσφαλίσεως εἰσοδήματος τοῦτο θὰ ἠδύνατο νὰ περιορισθῆ ἀναλόγως τῆς καλλιιεργείας εἰς τοὺς ἐπικινδύνους μῆνας τοῦ χρόνου εἰς οὓς διατρέχει πράγματι κίνδυνον τὸ εἰσοδήμα, ἐνῶ προκειμένου περὶ τῆς ἀσφαλίσεως τοῦ κεφαλαίου αὕτη θὰ πρέπη νὰ εἶναι ὁπωσδήποτε μακροπρόθεσμος.

Πάντες γενικῶς οἱ εἰδικοί οἰκονομικοὶ ὄροι οἱ ἐπὶ τῆς γεωργίας ἐπικρατοῦντες, ἢ φύσις τοῦ γεωργικοῦ ἐπαγγέλματος καὶ αἱ συνθηκαὶ διαβιώσεως τῶν ἀγροτῶν ἔχουν διαμορφώσει εἰς αὐτοὺς εἰδικὴν συντηρητικὴν νοοτροπία, καὶ οὕτω εἰς τὴν ἰδιομορφίαν τῶν πραγματικῶν δεδομένων διὰ τὴν κοινωνικὴν ἀσφάλισιν πάσης τάξεως εἰσοδηματιῶν, διὰ τοὺς ἀγρότας προστίθεται ἐπὶ πλέον καὶ ὁ ψυχολογικὸς παράγων, τὸν ὁποῖον οὐχὶ ἀζημίως δύναται νὰ παραβλέψῃ ὁ ἐφαρμοστὴς τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, καὶ ὁ ὁποῖος ἐν προκειμένῳ συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ὁ ἀγρότης ἀποφεύγει πάντα νεωτερισμὸν, δυσπιστεῖ δὲ πρὸς πᾶσαν ὑπόδειξιν καὶ ἀντιδρᾷ πεισιμόνως πρὸς πᾶσαν ἰδέαν ἐπεμβάσεως τρίτων εἰς τὴν κατεύθυνσιν τῶν προσπαθειῶν του καὶ εἰς ὅτιδήποτε σχετίζεται μὲ ὑποβολὴν αὐτοῦ εἰς θυσίας, πρᾶγμα ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν βάση εἰς τὰς πάσης φύσεως ἀσφαλίσεις.

Καὶ ἐνῶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἐπαγγελλμάτων παρατηρεῖται ὅτι ταῦτα φέρουν εἰς ἐπαφὴν προσωπικὴν τοὺς ἐργοδότας πρὸς τοὺς ἐργάτας, ἀνάπτειν φυσικὴν τοῦ συνεταίριστικῶν πνεύματος καὶ κατανόησιν τοῦ πνεύματος τῆς θυσίας, τοῦναντίον ἐπὶ γεωργῶν οὐδεμία ἐπαγγελματικὴ σύνδεσις παρατηρεῖται. Ἡ τοιαύτη ἔλλειψις διαθέσεως ἐνότητος τῶν γεωργῶν ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὴν ἔλλειψιν προσωπικῆς συνεργασίας μετὰ τῶν ἄλλων ἐπαγγελλμάτων, ἐπαυξάνει τὰς δυσχερείας ἐφαρμογῆς τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων εἰς τὴν γεωργίαν ἔτι περαιτέρω.

Τὸ ἰσχυρὸν γεωργικὸν κοινωνικοασφαλιστικὸν καθεστῶς διέπεται ὑπὸ τοῦ νόμου 4169/61 ὅστις ὁμολογουμένως ἀποτελεῖ μεγάλης σημασίας ἀποφασιστικὸν βῆμα εἰς τὸν τομέα τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως. Διὰ τοῦ νόμου τούτου καλύπτονται ἀσφαλιστικῶς ἀπὸ τοῦ τρέχοντος ἔτους πάντες οἱ καθ' οἴονδήποτε τρόπον ἀσχολούμενοι μὲ τὴν γεωργίαν. Τὰ γνωρίσματα τοῦ νόμου τούτου, ἄρα καὶ τῶν ἐφαρμοζομένων τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι γεωργικοκοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, εἶναι τὰ ἑξῆς: α) ἀσφάλισις κολύπτουσα τοὺς κινδύνους: γῆρας-ἀσθένεια-χάλαζα-παγετός. β) Ἀσφάλισις συλλήβδην τοῦ ἀγροτικῶ κόσμου. γ) Ὑποχρεωτικὸν τῆς ἀσφαλίσεως. δ) Συμβολὴ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου εἰς τὸ βᾶρος τῆς λειτουργίας τοῦ θεσμοῦ. Καὶ ε) Καθίδρυσις φορέως τῶν ἀσφαλίσεων ἰδιαιτέρου ΝΠΔΔ ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Ὀργανισμὸς Γεωργικῶν Ἀσφαλίσεων. Σκοπὸς τῆς ὑπὸ τοῦ ἀναφερθέντος νόμου ὀργανουμένης κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως εἶναι αἱ παροχαὶ α) συντάξεων εἰς τοὺς γέροντας ἀγρότας καὶ ἀγρότιδας β) ἱατρικῶν φροντίδων καὶ γενικωτέρας φαρμακευτικῆς καὶ νοσοκομειακῆς περιθάλψεως, καὶ γ) ἀποζημιώσεων διὰ γενομένας καταστροφὰς τοῦ ἀγροτικοῦ εἰσοδήματος συνεπείᾳ χαλάζης ἢ παγετοῦ.

Αἱ παροχαὶ αὗται καλύπτουσαι τοὺς σημαντικωτέρους κινδύνους οὓς ἀντιμετωπίζει ὁ ἀγρότης, ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὰ λαμβανόμενα ἐκάστοτε μέτρα ἐνισχύσεως τοῦ γεωργικοῦ εἰσοδήματος διὰ τῶν προγραμμάτων οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, πενταετῶν καὶ ὁμοίων, δι' ὧν ἐπιδιώκεται ἡ ἐντατικωτέρα ἐκμετάλλεσις τῶν φυσικῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν καὶ ἡ αὔξησις τῆς παραγωγῆς καὶ παραγωγικότητος, ἀποτελεῖ τὴν καλυτέραν συμβολὴν εἰς τὴν ἀπάμβλυνσιν τῶν εἰσοδηματικῶν διαφορῶν καὶ τὴν ἀποτελεσματικωτέραν προστασίαν τοῦ γεωργοῦ.

Αἱ ὑποδείξεις τῆς γεωργικῆς ἐπιστήμης καὶ τεχνικῆς δύνανται ν' ἐξασφαλίσουν τὸ εἰσόδημα τοῦ γεωργοῦ μέχρι ἐνὸς ὀρίου. Οἱ ἐξουθενωτικοὶ ὅμως διὰ τὸν γεωργὸν κίνδυνοι τῶν θεομηγιῶν, καλύπτονται μόνον διὰ τῆς ἀσφαλίσεως. Δι' αὐτῆς ἀπαλλάσσεται ὁ γεωργὸς τοῦ ἀγχους τῆς τύχης τῶν καλλιεργειῶν του καὶ τῆς οἰκονομικῆς του ὑποστάσεως ἐκ τῶν ἰδιοτροπιῶν τοῦ καιροῦ. Δι' αὐτὸ ἔλλωστε ἡ ἀσφάλις τοῦ εἰσοδήματος τοῦ γεωργοῦ πρέπει νὰ κολύπτῃ πάντα κίνδυνον, διότι τότε μόνον πείθονται εὐχερῶς πως οἱ γεωργοὶ εἰς ἀναδιάρθρωσιν τῶν καλλιεργειῶν των, οἱ δὲ προοδευτικώτεροι ἐξ αὐτῶν διευκολύνονται καὶ εἰς τὴν ἐξεύρεσιν κεφαλαίων. Εἶναι ἀναντίρρητον ὅτι αἱ γεωργικαὶ ἀσφαλίσεις ἐπηρεάζουν εὐμενέστατα τὴν ἀγροτικήν πίστιν, καθ' ὅσον ἡ ἰδιωτικὴ πρόβλεψις ὅσον συνετῆ καὶ ἂν εἶναι, καθίσταται ἐκ τῶν πραγμάτων ἀδύνατον νὰ ἐπαρκέσῃ. Πολλῶ μᾶλλον ὅταν ὁ ἐνδιαφερόμενος ἐπιχειρηματίας εἶναι πτωχὸς καὶ μικρᾶς μορφώσεως ὡς συμβαίνει μὲ τοὺς γεωργούς.

Ἐκ τῶν ἄνω λόγων καθίσταται φανερόν ὅτι αἱ γεωργικαὶ ἀσφαλίσεις δὲν δύνανται ν' ἀφεθοῦν εἰς τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὴν ἐλευθέραν βούλησιν τῶν ἐνδιαφερομένων, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχουν κοινωνικὴν ὀργάνωσιν. Ἡ ἀσφάλεια ἐνὸς ἐκάστου μὴ δυναμένη νὰ ἐπιτευχθῇ παρὰ διὰ τῆς γενικεύσεως τῶν μέτρων δι' ὧν ἐπιτυγχάνεται αὕτη, ὁδηγεῖ ἀναγκαίως εἰς τὴν ἐπιβολὴν τοῦ ὑποχρεωτικοῦ τῆς ἀσφαλίσεως, δι' ἧς ἐξυπηρετοῦνται συνάμα καὶ αἱ ἐπιδιώξεις διὰ τὴν κοινὴν εὐημερίαν.

Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων εἰς τὴν γεωργίαν κατὰ τὸ τρέχον ἔτος, ἔτος πλήρους ἐκκινήσεως τοῦ θεσμοῦ, ἀναμένεται νὰ ἔχη τὰ ἀκόλουθα ἀριθμητικὰ δεδομένα:

1) Ἀσφαλιζόμενα μέλη ἀγροτικῶν οἰκογενειῶν, τοῦ κλάδου ἀσθενείας: 4.300.000.

2) Συνταξιοδοτηθῆσομενοι: 300.000, ποσὸν συντάξεων δρχ. 800 ἑκατομ.

3) Σύνολον ἐξ ὁδων θεσμοῦ 1.200 ἑκατομ.

4) Σύνολον ἐξ ὁδων θεσμοῦ 1.400 ἑκατομ.

6) Κοινωνικὴ εἰσφορά ὑπερτέρα τῆς εἰσφορᾶς τῶν ἀγροτικῶν κατὰ 900 ἑκατ.

Τὰ $\frac{2}{3}$ τῶν βαρῶν τῆς ἀσφαλίσεως θὰ βαρύνουν τὸ κοινωνικὸν σύνολον, ποσὸν δὲ 1.000 ἑκατομ. κατ' ἔτος θὰ εἰσρέει κατ' ἔτος ἀπὸ τὰς πόλεις εἰς τὴν ὑπαιθρον.

Ἐκ τῶν ὡς ἄνω ἀριθμητικῶν δεδομένων, ἀντιλαμβάνεται τις ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ τῶν γεωργικῶν ἀσφαλίσεων θὰ ἐχῆ ὅπωςδῆποτε σημαντικὰς ἐπιπτώσεις, τόσον εἰς τὴν οἰκονομικὴν ὅσον καὶ εἰς τὴν κοινωνιολογικὴν ζωὴν τῆς χώρας. Ὡς ἀναμενόμενα, ἀποτελοῦσαι καὶ τὴν δικαιολογίαν τῆς ἐφαρμογῆς, δύνανται νὰ θεωρηθοῦν αἱ ἀκόλουθοι:

Φαινόμενον μεταπολεμικὸν λαβὸν ἔκτασιν ἐθνικοῦ προβλήματος, ἀποτελεῖ ἡ ἀκατάσχετος μετακίνησις τῶν κατοίκων τῆς ὑπαιθρου πρὸς τὰς πόλεις. Ἡ ἀνάσχεσις τοῦ ρεύματος αὐτοῦ τῆς ἀστυφιλίας ἀντιμετωπίσθη διὰ διαφόρων ἐκάστοτε μέτρων. Οὐδὲν ὅμως δύναται νὰ ἔχη τὴν ἀναμενόμενην ἐπὶ τῆς ἀστυφιλίας ἀνασχρητικὴν δύναμιν τῶν γεωργικῶν ἀσφαλίσεων. Ὁ ἀγρότης, εἶναι γεγονός, δυσκόλως πείθεται εἰς νεωτερισμούς.

Ἡ ἐγκατάλειψις τῶν ἀσχολιῶν του, τοῦ τρόπου ζωῆς του, καὶ ἡ ἀναζήτησις νέου τρόπου ζωῆς εἰς τὰς πόλεις, ἀποτελεῖ συχνὰ τὴν μοναδικὴν λύσιν εἰς τὸ πιεστικὸν οἰκονομικὸν του πρόβλημα, ἰδίως προκειμένου περὶ τῶν νέων κατὰ τὴν ἡλικίαν, ἐφ' ὅσον ἡ σμικρότης τοῦ ἰδιοκτήτου κλήρου τῆς οἰκογενείας δὲν ἐπαρκεῖ οὐδόλως εἰς τὴν ἀπκατάστασιν πάντων τῶν μελῶν τῆς ἀγροτικῆς οἰκογενείας, ἡ δὲ προσφερομένη ἐργατικὴ δύαμις παραμένει ἀζήτητος.

Ἡ εἰσροὴ ὅμως τῶν ποσῶν τῶν συντάξεων καὶ αἱ ἄλλαι παροχαὶ τῶν γε-

ωργικῶν ἀσφαλίσεων, θὰ μεταβάλουν ἐν πολλοῖς τὸν χαρακτήρα τῆς οἰκονομίας τῆς ὑπαίθρου εἰς ὄφελος τοῦ ἐγχειρήματος αὐτῆς, τοῦλάχιστον διὰ τὰς ὀρεινότερας περιοχάς, καὶ τοῦτο διότι ἡ πολλαπλασιαστικὴ εἰσοδηματικὴ διαδικασία θὰ εἶναι ἰσχυροτάτη λόγῳ τῆς ὑψηλῆς ὀριακῆς ροπῆς πρὸς κατανάλωσιν. Ἡ τοιαύτη δημοκυρία νέων εἰσοδημάτων ἀποτελεῖ ἰσχυρὸν παράγοντα κατὰ τῆς ἀστυφιλίας δεδομένου ὅτι ἐκτὸς τῶν οικονομικῶν λόγων καὶ καθαρὸς νομικὸς λόγος συντρέχει πρὸς τοῦτο. Τοιοῦτος δὲ εἶναι ὅτι ἡ ἐκ μέρους τοῦ φορέως τῶν ἀσφαλίσεων ἀσφαλιστικὴ παροχὴ προϋποθέτει τὴν μόνιμον διαμονὴν τοῦ δικαιούχου ἐκεῖ ἔνθα ἀντλεῖ τὰ τοῦ βιοπορισμοῦ του. Ἐξ ἄλλου ἡ ἀσφάλισις τῶν «γηρατειῶν» τοῦ ἀγρότου συνδυαζομένη μὲ τὴν ἱατρικὴν περίθωψιν, τὸν ἐξαναγκάζει νὰ παύσῃ νὰ θεωρῇ τὴν θέσιν τοῦ βιομηχανικοῦ ἐργάτου ὡς προνομιούχον.

Εἰς μίαν γεωργικὴν χώραν ὅπως ἡ Ἑλλάς, ὅπου ὁ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς ἀποτελεῖ τὰ $\frac{6}{10}$ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ, τὰ δὲ 33% τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ τὰ 87% τοῦ συνόλου τῶν ἐξαγωγῶν προέρχονται ἀπὸ τὴν γεωργίαν, αἱ γεωργικαὶ ἀσφαλίσεις καθίστανται αὐτομάτως ἰσχυρότατον μέσον ἀσκήσεως προστατευτικῆς οικονομικῆς πολιτικῆς πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς. Ἡ τοιαύτη ἐνίσχυσις τῆς πρωτογενοῦς γενικώτερον παραγωγῆς, συστηματικὴ καὶ σταθερά, καθίσταται ἀναγκαία ὄχι μόνον διότι ἀποτελεῖ προϋπόθεσιν καὶ διὰ τὴν ὁμαλὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας, γνωστῆς οὔσης τῆς διαφορᾶς ὡς πρὸς τὸν ρυθμὸν ἀναπτύξεως τῶν δύο τούτων τομέων τῆς παραγωγῆς, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο λόγῳ τῆς συνδέσεώς μας μὲ τὴν Ε. Ο. Κ.

Ἡ οικονομικὴ ἀνάπτυξις τῆς χώρας, δὲν ἀποτελεῖ πλέον πρόβλημα ἀπλῆς βελτιώσεως, ἀλλὰ μᾶλλον πρόβλημα ἐπιβιώσεως. Ἐὰν δὲν «ἀναπτυχθοῦμε», θὰ ἀπολέσωμεν καὶ ὅσα ἔχομεν. Ἀπὸ

τῆς πλευρᾶς αὐτῆς ἡ ἰδιαίτερα φροντίς διὰ τὴν γεωργίαν καθίσταται ἐπιτακτικώτερα, ἐφ' ὅσον κατὰ κύριον λόγον ἡ ἀνταγωνιστικὴ ἱκανότης μας πρὸς τὸ παρὸν τοῦλάχιστον ἐν τῇ ΕΟΚ, βασιζέται εἰς τὸ κλίμα μας, δηλαδή εἰς τὴν δυνατότητα ἐξαγωγῶν γεωργικῶν προϊόντων μὴ παραγομένων εἰς τὰς χώρας τῆς Ε. Ο. Κ. Διὰ τῶν κοινωνικῶν γεωργικῶν ἀσφαλίσεων, ἐκτὸς τῶν ὑπαρχόντων μέσων διὰ τὸν προστατευτισμὸν τῆς γεωργίας, καὶ διὰ τοῦ ἐπαχθοῦς τοῦ μηχανισμοῦ τῶν τιμῶν τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων διὰ τῶν συγκεντρώσεων τ.τ.τ. προστίθεται ἓνα ἰσχυρὸν ὄπλον ἀναπτύξεως τῆς γεωργίας, ἰδίως σήμερον, περίοδον ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης ἀναδιρθώσεως τῶν καλλιεργειῶν καὶ συστηματικῆς ἐφαρμογῆς τῶν πορισμάτων τῆς γεωργικῆς ἐπιστήμης καὶ τεχνικῆς.

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς γεωργίας ἀποτελεῖ κυρίαν προσπάθειαν τοῦ οικονομικοῦ προγραμματισμοῦ πάσης χώρας.

Διὰ τὴν Ἑλλάδα τὸ μέλημα τοῦτο ἀποτελεῖ ἐν πολλοῖς τὴν κλεῖδα τῆς ἀναπτύξεως. Καθ' ἣν στιγμὴν τὸ οἰκογενειακὸν ἀγροτικὸν εἰσοδήμα εἶναι ἀπὸ τὰ χαμηλότερα τῆς Εὐρώπης, ὑποαπασχολοῦνται χιλιάδες ἀγροτοεργατικῶν χειρῶν, αἱ συνθήκαι διατροφῆς, στεγάσεως, υγείας, διασκεδάσεως, πνευματικῆς κινήσεως καὶ ἀγωγῆς εἶναι χαμηλόταται, οὐδὲν πρόγραμμα, οὐδὲν ἔργον θὰ ἔχη τὸ ἀπαιτηθὸν ἀποτέλεσμα. Δι' αὐτὸ αἱ γεωργικαὶ ἀσφαλίσεις, ἀποτελοῦν οὐσιαστικὴν συμβολὴν εἰς τὸ νὰ ἐπιτευχθῇ οὐ μόνον ἡ συγκράτησις τῶν ἀγροτῶν εἰς τὸν τόπον, ἀλλὰ τοῦ παρέχει καὶ τὴν δυνατότητα εἰς τὸ νὰ συμβάλουν ἐνεργῶς καὶ ἐνσυνειδήτως εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν μέτρων τῶν ὑπὸ τοῦ οικονομικοῦ προγραμματισμοῦ εἰς τὸν τομέα τῆς γεωργίας ὑποδεικνυμένων.

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς γεωργίας εἰς τὰ προγραμματιζόμενα ἐπίπεδα θὰ ἐπιτρέψῃ μὲσω τῆς σχέσεως τῆς συνεργατικῆς ἀλληλεξαρτήσεως καὶ τὴν ἀνά-

πτυξιν τῶν λοιπῶν κλάδων τῆς ἐθνικῆς οικονομίας.

Ἐξ ἴσου σημαντικαί εἶναι ἐπίσης καὶ αἱ κοινωνικοπολιτικαί ἐπιδράσεις τῶν γεωργικῶν ἀσφαλίσεων. Ὡς ἀναγράφει ἡ εἰσηγητικὴ ἔκθεσις τοῦ νόμου, «ἀποστολὴ τοῦ συγχρόνου ἐλευθέρου κράτους εἶναι νὰ ὑποβοηθῆ διὰ τῶν εἰς τὴν διάθεσίν του μέσων τὴν κοινωνικὴν εὐημερίαν καὶ τὴν δικαιότεραν διανομὴν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος...» οὕτω ἡ πολιτικὴ δημοκρατία καθίσταται βαθμιαίως οικονομικὴ καὶ κοινωνικὴ». Ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς δικαιότερας κατανομῆς τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, αἱ γεωργικαὶ ἀσφαλίσεις ἀποτελοῦν ἀναγκαῖότητα θεσμόν, ἐφ' ὅσον οὕτω ἐπιτυγχάνεται ἴση ἀντιμετώπισις τοῦ ἀγροτικοῦ κόσμου, δεδομένου ὅτι σχεδὸν πάντες οἱ ἐργαζόμενοι διὰ τοῦ ΙΚΑ, οἱ βιοτέχναι διὰ τοῦ ΤΕΒΕ, οἱ μισθωτοὶ καὶ οἱ ἐλεύθεροι ἐπαγγελματίαι διὰ τῶν κλαδικῶν ἀσφαλιστικῶν ταμειῶν, πλὴν τῶν γεωργῶν, εἶχον τύχει τοῦ εὐεργετήματος τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως τῶν. Ἐξ ἄλλου οἱ κοινωνικοὶ πόροι οἱ διατιθέμενοι πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν, ἐπιφέρουν μίαν αὐξητικὴν ἀλλαγὴν εἰς τὴν ἀναλογίαν συμμετοχῆς τῶν ἀγροτῶν εἰς τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα, ἀλλαγὴ ἡ ὁποία ἀπὸ ἀπόψεως τοῦ δικαίου τῆς κατανομῆς εἶναι ἐπιβεβλημένη, ἐφ' ὅσον τὸ μέσον ἐτήσιον κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα τοῦ γεωργοῦ ὑπολογίζεται εἰς τὸ ἡμῖσι περίπου (0, 49) τοῦ ἀντιστοίχου τοῦ ἀστικοῦ—σημειωτέον ὅτι τὸ εἰσόδημα τῶν εἰς τὰς ὄρεινὰς περιοχὰς οἰκούντων εἶναι πολὺ κατώτερον καὶ τοῦ ἡμίσεος τοῦ ὀρίου συντηρήσεως—ἐπιτυγχανομένης οὕτω τῆς οικονομικῆς ἰσότητος τῶν πολιτῶν, ἀπαραιτήτου προϋποθέσεως κοινωνικῆς εὐσταθείας.

Οὕτω θὰ μειωθῆ ἐπίσης καὶ ἡ παρατηρουμένη μεγάλη διαφορά εἰς τὴν ἀναλογίαν τοῦ ὄγκου τῶν ἀγροτῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀναλογίαν συμμετοχῆς τῶν εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος.

Αἱ ἀγροτικαὶ ἀσφαλίσεις ἀποτελοῦν ἤδη γεγονός. Τὸ μέλλον θ' ἀποδείξῃ ἂν ἡ ἐκλεγεῖσα νομοτεχνικὴ μέθοδος ἐφαρμογῆς τῶν θὰ ἀποδειχθῆ ἐπιτυχῆς πλήρως ἢ μερικῶς, ὡς ἐπίσης καὶ τὰς ἐλλείψεις καὶ τὰς ἀπαιτηθησομένας βελτιώσεις. Ἐπὶ παραδείγματι ἡ διατήρησις τῆς κοινωνικῆς εἰσφορᾶς καὶ μάλιστα εἰς τοιοῦτον ὕψος δὲν θὰ πρέπη νὰ παραταθῆ ἐπὶ πολὺ καθ' ὅσον τοῦτο ἐπιβαρύνει ὅπωςδήποτε τὸ κόστος παραγωγῆς τῶν διαφόρων προϊόντων μειωμένης οὕτω τῆς συναγωνιστικότητος τῶν ἐν τῇ περιοχῇ τῆς ΕΟΚ. Ἐξ ἄλλου κοινωνικῆς ἀσφάλισις τοιαύτης ἐκτάσεως, ὡς ἡ τῶν γεωργῶν, οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον συγχωρεῖται νὰ ἐκτρέπεται τῶν ἀρχῶν τῆς ἀσφαλιστικῆς ἐπιστήμης, ὅποτεδήποτε δὲ τοῦτο κρίνεται σκόπιμον θὰ πρέπη νὰ γίνεται ἐνσυνειδήτως καὶ μετὰ πολλῆς περισκέψεως.

Ἡ βελτίωσις τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τῶν ἀγροτῶν, διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν γεωργικῶν ἀσφαλίσεων, εἶναι πράγματι λίαν σημαντικὴ, καθ' ὅσον ἡ δι' αὐτῶν χρηματικὴ ἐνίσχυσις καὶ ἡ ἰατρικὴ περίθαλψις ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸν ἐξηλεκτρισμὸν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν συγκοινωνιῶν—ὁδοποιίας, θὰ ἐπιφέρουν τὴν βαθμιαίαν μείωσιν τῶν διαφορῶν τῶν βιοτικῶν ἐπιπέδων μεταξὺ τοῦ κατοίκου τῆς ὑπαίθρου καὶ τοῦ κατοίκου τῶν πόλεων, γενικωτέραν δὲ καλυτέρευσιν τοῦ ἐπιπέδου ζωῆς ἀμφοτέρων.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Κύριε Διευθυντά,

“Ενα από τα ειδικότερα προβλήματα και αίτηματα της κοινωνικής δικαιοσύνης, για την οποία πολύ συχνά σήμερα γίνεται λόγος, είναι και το πρόβλημα της διατροφής των πληθυσμών.

Αποτελεί πλέον κοινή πίστι ότι στην εποχή μας οι περισσότεροι άνθρωποι υποσιτίζονται, παρ’ όλη την υπερπαραγωγή αγαθών.

Η πείνα μαστίζει ακόμη και σήμερα την ανθρωπότητα: μίαν ανθρωπότητα που τολμά να καυχείται για περισσεύματα.

Τελευταίες στατιστικές αναφέρουν ότι ένα δισεκατομμύριο άνθρωποι σ’ όλο τον κόσμο πάσχουν από υποσιτισμό σε διάφορους βαθμούς, από αυτούς δε πεντακόσια περίπου εκατομμύρια πάσχουν από όξεια άδισταμίνωσι. Έξητα εκατοστά του πληθυσμού της γης ζούν με λιγώτερες των 2.200 βαθμίδων ήμερησίως, που είναι το κατώτατο όριο συντηρήσεως.

Ο διάσημος Βρεττανός καθηγητής Ρίτσι Κώλντερ σε άρθρο του, που δημοσιεύτηκε πρό καιρού σε πρωινή αθηναϊκή εφημερίδα, περιγράφει με τα μελανώτερα χρώματα την φρικτή κατάσταση, που επικρατεί σε πολλές χώρες της Ασίας και της Αφρικής.

«Είδα με τὰ μάτια μου, γράφει, παιδιά σαν σκελετούς μόλις περιβαλλομένους από δέρμα, με φουσκωμένες κοιλίες από το οίδημα της άδισταμίνωσης». Άλλα παιδιά με το δέρμα καταπληγμένο έλλειψι πρωτεϊνών. Βρέφη που άποθνήσκουν διότι η πεινασμένη μητέρα τους δεν έχει γάλα στά στήθη. Όλα αυτά τὰ έχω ιδεί και άλλα πολλά, εκατοντάδες παιδιών που άπέθαναν, χιλιάδες άλλων παιδιών με πρόσωπα εις τὰ όποια έφαινοντο μόνον τὰ μάτια. Ποίος ήμπορεί να ιδή την μορφήν της πείνας και να την λησμονήση;»

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΑ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ ΚΑΙ ΑΘΗΝΩΝ

Στην πνευματική και καλλιτεχνική ζωή μας του φετεινού καλοκαιριού έκυριαρχήσαν και πάλι—σε μεγαλύτερο μάλιστα βαθμό—τά δύο λεγόμενα «φεστιβάλ», της Έπιδάυρου και των Αθηνών. Και είναι πολύ εύχρηστο και ικανοποιητικό ότι έκυριαρχήσαν όχι μόνο από την άποψη του ά-

Είκοσι περίπου χιλιάδες πέθαναν πέρυσι στο Κογκό από την πείνα. Χιλιάδες πέθαναν πρό καιρού στην Κίνα, ύστερα από πρωτοφανείς, τυφώνες. Πρό τριών περίπου μηνών δημοσιεύθηκε στον τύπο ή έκθεσις του Γενικού Γραμματέως του ΟΗΕ κ. Ού Θάντ επάνω στο πρόβλημα αυτό. «Ποτέ στην ιστορία της ανθρωπότητας, τονίζεται εις την έκθεσιν, δεν ήσαν τόσον πολλοί οι πεινασμένοι και οι ένδεεις, όσον είναι σήμερα—και μάλιστα σε μιά περίοδο όπου ή ευμάρεια για μεγάλο μέρος του πληθυσμού έχει γίνει ό κανών σε ώρισμένες χώρες».

Αυτές είναι οι σκληρές διαπιστώσεις ένός άρμοδιού ανθρώπου. Κανένας όμως δεν φαίνεται σήμερα να άνησυχή. Κανένας δεν νοιώθει την άνάγκη και την θύμην να φωνάξη και να διαμαρτυρηθή. «Φωνάξτε: Ντροπή! τονίζει ο άναφερθείς Άγγλος καθηγητής. Φωνάξτε το δυνατά για να σκεπασθούν αι άσθενεις κραυγαί των πεινασμένων. Γιατί ή ντροπή είναι δική μας».

Η κατάσταση αυτή μπορεί να βελτιωθεί, έφ’ όσον θά υπάρξη ή θέλησις προς τούτο, γράφει ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ.

Γεννάται όμως το έρώτημα και ή άπορία: Γιατί να μην υπάρχη ή θέλησις; Κι έπειτα: Ποιοι περιμένουμε να το θελήσουν; Έκείνοι που έχουν οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα να μην διορθωθεί ή κατάσταση;

Δεν γίνεται λόγος για την Έκκλησία, διότι είναι άπληροθυμοί με το μεταθετόν και τὰ τοιαύτα. Το βάρος της ευθύνης πίπτει έξ ολοκλήρου στους ώμους της χριστιανικής ήγεσίας. Από τους έκπροσώπους αυτής περιμένουν συμπαράστασι οι πεινασμένοι. Περιμένουν δικαιοσύνη και όχι έλεημοσύνη. Και τώρα μάλιστα. Για να μην είναι άβριο πολύ άργά...

ΓΕΩΡΓ. Δ. ΚΟΥΒΕΛΑΣ

καθηγητής

Φοινοκοῦντα—Μεσσηνίας

ριθμού τών θεατῶν, που όσο πάει γίνεται μεγαλύτερος, αλλά και από την άποψη της καλλιτεχνικής ποιότητας τών εκδηλώσεων, που ήταν πραγματικά καλύτερη.

Σχετικά με τον αριθμό τών θεατῶν θά θέλαμε να εξάρουμε ιδιαίτέρως την ολοένα πυκνότερη, αλλά και ολοένα ουσιαστικότερη και πνευματικότερη συμμετοχή του μεγάλου Κοινού. Έννοούμε βέβαια τίς μεγάλες άγροτικές μάζες, που έρχονται

ἀπὸ τὰ γύρω καὶ ἀπὸ τὰ πῶ ἀπομακρυσμένα χωρία καὶ κατακλύζουν τὰ ἄνω διαζώματα τοῦ θεάτρου τῆς Ἐπιδαύρου, καθὼς καὶ τὶς πυκνὲς μάζες τῶν εργαζομένων, πῶ γεμίζουν τὶς ἀντίστοιχες θέσεις τοῦ θεάτρου Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ.

Ἡ βαθεΐα, σοβαρὴ καὶ ἐντατικὴ προσοχὴ μὲ τὴν ὁποῖαν οἱ μάζες αὐτὲς παρακολουθοῦν τὶς θεατρικὲς καὶ μουσικὲς παραστάσεις, καὶ οἱ πηγαῖες—συχνὰ καὶ ἐκρηκτικὲς—καὶ εὐστοχὲς συγχρόνως ἐκδηλώσεις τῆς ἱκανοποιήσεως καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τους, ἀποτελοῦν ἕνα ἀληθινὰ ὄραιο καὶ ἐξαιρετὸ φαινόμενο πνευματικῆς ἱκανότητος καὶ ψυχικῆς εὐαισθησίας, πῶ ἐπιβεβαιωμέναι μὲ τὸν πῶ ἀπτό καὶ θετικὸ τρόπο τὶς ἔμφυτες καὶ ἀκατάλυτες αὐτὲς ἀρετὲς τοῦ λαοῦ μας.

Ὅταν μάλιστα προσέξῃ κανεὶς ὅτι οἱ αὐθόρμητες αὐτὲς λαικὲς ἐκδηλώσεις παρατηροῦνται κυρίως στὶς παραστάσεις τῶν ἀρχαίων τραγωδιῶν, πῶ τὶς περισσότερες φορὲς ἔχουν παιχθῆ ἐπανειλημμένως, συναισθάνεται καλύτερα καὶ βαθύτερα τὴ σημασία καὶ τὴν ἀξία τῶν ἐκδηλώσεων αὐτῶν, πῶ, ἀντὶ τὰ δειχνούν ἢ καὶ τὴ ὑποδηλώνουν ἀπλῶς τὸν μοιραῖο κάποτε ἀπὸ τὶς ἐπαναλήψεις κόρον, φανερώουν ἀντιθέτως μεγαλύτερη ὀλοένα κατανόηση, βαθύτερη ἐξοικείωση, πῶ πηγαία καὶ πῶ δυνατὴ συγκίνηση, ὄραία, πραγματικὰ καὶ σταθερὰ δείγματα πνευματικῆς καλλιέργειας καὶ ὀριμότητος, πῶ χαρίζουν ὄχι μόνον χαρὰ καὶ ἱκανοποίησι, ἀλλὰ καὶ περιφάνεια.

★

Σχετικὰ μὲ τὴν καλλιτεχνικὴ ποιότητα τῶν ἐκδηλώσεων πρέπει νὰ τονίσουμε πρῶτα—πρῶτα τὸ ἀνώτερο κάθε φορὰ ἐπίπεδο τῶν παραστάσεων τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου στὴν Ἐπιδαυρο. Αὐτὸ δείχνει ὅτι ἡ ὄραία, δύσκολη καὶ μεγάλη προσπάθεια τοῦ Ἐθνικοῦ μας Θεάτρου γιὰ τὴν ἀναβίωση καὶ τὴ διδασκαλία τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ δράματος ἐξελιίσεται καὶ διαμορφώνεται μὲ πολλὴν ἐπιτυχία, καὶ δημιουργεῖ βάσιμες προϋποθέσεις γιὰ σοβαρὰ καὶ σταθερὰ σ' αὐτὸν τὸν τομέα ἐπιτεύγματα.

Τὸ Φεστιβάλ ἔξ ἄλλου Ἀθηνῶν, πῶ ἴσαμε σήμερα προχωροῦσε στὴν ἐκπλήρωση τοῦ πνευματικοῦ καὶ καλλιτεχνικοῦ προορισμοῦ του μὲ κάποια ἀστάθεια, ἔδειξε φέτος πῶς ἔχει τὴ διάθεσι καὶ τὴν ἀπόφασι ν' ἀνταποκριθῆ ὅσο τὸ δυνατόν καλύτερα καὶ πιστότερα σ' αὐτὸν τὸν προορισμό. Καὶ μπόρεσε νὰ παρουσιάσῃ ἕνα πολὺ καλὸ καὶ ἐκλεκτὸ πρόγραμμα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς παραστάσεις τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου καὶ τῆς Ἐθνικῆς Λυρικῆς Σκηνῆς, καὶ τὶς συναυλίες τῆς Κρατικῆς Ὀρχήστρας Ἀθηνῶν, πῶ ἦσαν ὄλες ἀρι-

στα ὀργανωμέναι καὶ παρουσιασμέναι, τὸ ἐφετεινὸ Φεστιβάλ Ἀθηνῶν παρουσίασε καὶ μερικὰ ἐκλεκτὰ ἢ καὶ ἐξαιρετικὰ ξένα θεατρικὰ καὶ μουσικὰ συγκροτήματα, ὅπως καὶ ἕνα χορευτικὸ, πῶ στάθησαν καὶ αὐτὰ—μὲ μοιραῖες βέβαιαι διαβαθμίσεις—σὲ ὑψηλὸ καλλιτεχνικὸ ἐπίπεδο. Σημειώνουμε ἰδιαίτερος τὶς παραστάσεις ἔργων τοῦ Σαίξπηρ καὶ τοῦ Μπέρναρ Σῶ ἀπὸ τὸ περίφημο ἀγγλικὸ θέατρο τοῦ «Ὀλντ Βίκ», τὶς συναυλίες τῆς Φιλαρμονικῆς Ὀρχήστρας τοῦ Βερολίνου μὲ τὸν διάσημο ἀρχιμουσικὸ φὸν Καραγιάν καὶ τὶς συναυλίες τῆς Ὀρχήστρας δωματίου τῆς Ραδιοφωνίας τοῦ Σάαρ, πῶ ἦσαν ὄλες ἀληθινὰ ἀνεώτερες πνευματικὲς καὶ καλλιτεχνικὲς ἀπολαύσεις.

Πολλὴν ἱκανοποίησι ἐπροκάλεσαν ἐπίσης οἱ συναυλίες τῆς «Φιλαρμονία Οὐγγάρικα» καὶ οἱ χορευτικὲς παραστάσεις τῆς Ὀπερας τοῦ Ζάγκρεμπ.

★

Ἄλλὰ ἐκεῖνο, πῶ προκαλεῖ τὴ μεγαλύτερη χαρὰ καὶ ἱκανοποίησι, εἶναι ὅτι τὸ Φεστιβάλ Ἀθηνῶν ἔδειξε φέτος, ἐπιτέλους, ἀρκετὴν... ἐλληνικότητα. Οἱ ἀναγνώσται τῆς στήλης αὐτῆς θὰ θυμούνται ἴσως ὅτι πολλὲς φορὲς καταλόγισε στοὺς ὀργανωτὰς τοῦ Φεστιβάλ μίαν ἀδικαιολόγητη παράλειψη, πῶ ἦταν ἀτίθητη ὄχι μόνον στὸν φυσιολογικὸ χαρακτῆρα ἐνὸς ἐλληνικοῦ φεστιβάλ κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολι, ἀλλὰ καὶ στὸν ἴδιο τὸν ἰδρυτικὸ νόμο, πῶ ρητὰ καθορίζει τὴν κατὰ προτίμησι προβολὴ τῶν ἐλληνικῶν πνευματικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ἐπιτευγμάτων.

Ἐφέτος λοιπὸν, καὶ ἂν δὲν ἔχη ἐφαρμοσθῆ πλήρως ἡ προτίμησι αὐτῆ, δόθηκε πάντως ἀρκετὴ καὶ διακεκριμένη θέσι στὶς ἐλληνικὲς ἐκδηλώσεις. Καὶ τὸ πῶ εὐχάριστο εἶναι ὅτι οἱ ἐκδηλώσεις αὐτὲς ὑπῆρξαν ἀπόλυτα ἱκανοποιητικὲς καὶ ἀξίες, καὶ στάθησαν δίπλα στὶς ξένες ὡς τοῦλάχιστον ἰσότητες καὶ ἐφάμιλλες.

Μὲ ἰδιαίτερη ἱκανοποίησι καὶ μὲ συγκίνηση σημειώνουμε τὴ λαμπρὴ παράστασι τοῦ «μουσικοῦ θρύλου—τραγωδίας» τοῦ ἀειμνήστου ἐθνικοῦ μουσουργοῦ Μανώλη Καλομοίρη «Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος», τὸ «κύκνειο», ἀλλὰ καὶ ἀθάνατο ἄσμα του, πῶ, δεμένο ἀναπόσπαστα, μὲ τὸν ἐθνικὸ θρόλο, θὰ ἔχη πάντα ἀπήχησι στὴν καρδιά καὶ στὴν Ἱστορία τοῦ ἔθνους. Καὶ πρέπει νὰ συγχαροῦμε θερμὰ τὴν Ἐθνικὴ Λυρικὴ Σκηνὴ καὶ ἰδιαίτερα τὸν Γενικὸ Διευθυντὴ τῆς γιὰ τὴν ἐξαιρετικὴ στοργὴ καὶ φροντίδα, πῶ ἔδειξαν γιὰ τὸ ἀξιοπαρουσίασμα τοῦ ἔργου.

Ἀπὸ τὶς συναυλίες τῆς Κρατικῆς Ὀρχήστρας σημειώνουμε τὸ ὄραιο καὶ ὑπο-

ΑΠΟ ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΓΕΝΙΑ

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΑΣ ΚΙ ΕΜΕΙΣ

ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

Θά διαβάσατε στις έφημερίδες την συγκινητική ιστορία της Ταίμι 'Αϊκιο στη βόρειο Φιλανδία. Δέν ήταν μεγάλη γυναίκα, ούτε καν κοπέλλα. Ένα άπλο κοριτσάκι τών έπτά έτών, πού βοηθοῦσε τή μητέρα του στό νοικοκυριό και στή περιποίηση τών μικροτέρων αδελφών.

Μιά νύχτα όμως κακοκαιρίας ή μητέρα, πού ήταν σέ κατάσταση έγκυμοσύνης και ό πατέρας ψάρευε μακρυνά, λιποθύμησε. Τό κοριτσάκι δέν τάχασε. "Ωρμησε έξω στή λίμνη νά πάρη τή βάρκα τους, γιά νά πάη στήν άπέναντι όχθη, πού ήταν τό χωριό. "Όμως ή βροχή ήταν δυνατή, ό άέρας μαυισασμένος, τά χέρια τής Ταίμι μικρά, τό μυαλό της άπειρο, γιά νά λύση τή θάρκα. "Αλλ' ό,τι δέν προσφέρει ή πείρα και χαρίζε ή γνώσις, τό δίνει ή προσήλωσις σέ μιá ιδέα και ή έπιμονή. "Η Ταίμη πάλεψε σκληρά με ιδρώτα και αίμα και έλυσε τή βάρκα. "Αρπάξε τά βαρειά κομπιά και παρά τή θύελλα πέρασε στήν άπέναντι μεριά. Ξεσήκωσε φίλους και συγγενείς. "Ενας τήν πήρε με τή βενζινακάτο και πήγαν σ' άλλο μέρος, όπου ύπήρχε τηλεφώνω, γιά νά ειδοποιήσουν γιατρό.

"Ο γιατρός πήγε γρήγορα μ' αεροπλάνο. Πήγε σπίτι της και ή μικρή Ταίμι. Τί σημα-

θλητικό «Προανάκρουσμα σέ πέντε ψαλμούς του Δαυίδ», του κ. 'Α. Νεζερίτη και τήν έντυπωτική «μικρά σουίτα γιά έγχορδα» του Ν. Σκαλκώτα. "Από τις συναυλίες τις «Φιλαρμόνια Ουγγάρικα» τό ευγενικό και ποιητικό «συμφωνικό αφιέρωμα» του κ. Α. Εύαγγελάτου «'Ακρογιαλία και βουνα τής 'Αττικής».

Στις έλληνικές έκδηλώσεις του Φεστιβάλ 'Αθηνών πρέπει να προσθέσουμε τό σημαντικό γεγονός ότι τις συναυλίες τής «Φιλαρμόνια Ουγγάρικα» διηύθυνε με δύναμη και πάθος ό "Έλλην άρχιμουσικός της κ. Μιλτιάδης Καρύδης, ως και ότι ό περίφημος άρχιμουσικός τής 'Ορχήστρας του Βερολίνου φόν Καραγιάν είναι έλληνικής καταγωγής, γιά τήν όποιαν, όπως εδήλωσε ό ίδιος, είναι υπερήφανος. Και νά σημειώσουμε επίσης τήν άξια συμμετοχή σέ διάφορες συναυλίες τεσσάρων 'Ελληνίδων πιανιστριών, τής Λίλιας Λαούνη, τής Ρένας Κυριακού, τής Τζίννας Μπαχάουερ και τής Λίνας Λαλάντη.

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

σία έχει άν ή μητέρα της δέν άντεξε στήν κρίση και βρέθηκε νεκρή. "Η Ταίμι είχε κάνει ένα ήρωισμό και ό ήρωισμός δέν μετριέται με τό αποτέλεσμα, αλλά με τήν ύπερέντασι και τή θυσία. Και αναλογίζομαι άν οι λογοτέχνες μας, πού άσχολούνται στό παιδικό διήγημα μόνο με τούς δράκους, τά άρκουδάκια και τις φάλαινες, πρόσεξαν τήν θαυμασία αυτή ιστορία.

★

Πολλές φορές μιλάμε γιά τήν έξύψωσι τής κοινωνίας, αλλά λησμονούμε πώς ή κοινωνία δέν είναι άφηρημένο θεωρητικό σχήμα, άλλ' άπτή, ζωσα πραγματικότητας με άμπατι και παλίρροια, με δυνάμεις και έπιρροές. Πολλοί προσεπάθησαν νά τήν έπιηρέασουν και παρεσύρθησαν από τόν χειμαρρό της. Γιατί δέν φθάνουν τά ευγενή όνειρα, άν υπάρχουν και αυτά, οι λαμπρές διακηρύξεις, τά εύχηα διαγγέλματα, άλλ' άπαιτείται άγων και προσπάθεια, μόχθος και ιδρώτας, ήρωισμός θά έλεγα από μικρούς ανθρώπους-μέλη τής κοινωνίας, πού θά δημιουργήσουν έστις ύγειας γιά τήν άποτοξίνωσι και άποθεραπεία της.

Σέ κάθε περίοδο τής έλληνικής ιστορίας εύρίσκοντο οι άνθρωποι πού άποτελούσαν ύγιεις κοινότητες και κατάρθωναν ν' άκτινοβολούν πνευματικά στό περιβάλλον τους και νά άποτρέπουν τούς συνανθρώπους τους από τήν σύμπτυξη τής αγέλης. Τέτοιες κοινότητες άπέτελεσαν οι φιλικές και ή αναγεννητική δραστηριότης του Σωκράτους, ή 'Ακαδημία του Πλάτωνος, τό σύστημα τών Πυθαγορείων, οι σχολές τών στωϊκών. Σέ τέτοιες κοινότητες άπέβλεπαν οι προσπάθειες του Μ. Βασιλείου, οι άγώνες τών 'Ισαύρων, οι δραματισμοί του Πλήθωνος, οι πειραματισμοί στ' 'Αμπελάκια.

"Η ανάγκη ύγιών κοινοτήτων στήν έποχή μας άποτελεί πρωταρχικό αίτημα. "Ο δικός μας ό Μελίτης κατ' επανάληψι στα άρθρα του μάς μίλησε γιά τήν κρίση στήν έποχή μας από έλλειψι έσωτερικότητος και αγάπης. Κατασκευάσαμε πυραύλους και δέν έχουμε άσφαλή ειρήνη, εκμηδενίσαμε τις άποστάσεις, αλλά δέν υπερνικήσαμε τήν πικρία, φτιάξαμε μηχανές, αλλά δέν βοηθήσαμε τόν άνθρωπο στήν πνευματική του ποιότητα, κτίσαμε μεγάλες πόλεις και γέφυρες, αλλά δέν θεμελιώσαμε τήν εύτυχία μας ούτε βελτιώσαμε σέ ποιότητα τήν κοινωνία.

Καὶ ὅμως τὸ πρόβλημα εἶναι δικό μας. Ἐμεῖς διαπαιδαγωγούμε, εἶτε τὸ θέλομε εἶτε δὲν τὸ θέλομε, τὴ νέα γενεά. Πολλὰ ἀπὸ τὰ παιδιά μας θὰ πάρουν αὔριο ἡγετικές θέσεις μέσα στὴν κοινωνία. Ἀπὸ τὴν δική τους στάσι θὰ ἐξαρτηθῆ ἡ ποιότητά της. Θὰ ὀδηγήσουν τὸν λαὸ μας πρὸς τὴν κατεύθυνσι τῆς μάχης ἢ πρὸς τὴν κατεύθυνσι τῆς ἀξίας μέσα ἀπὸ ὑγιεῖς κοινότητες; Αὐτὸ εἶναι ἓνα πρόβλημα, πὺ προϋποθέτει τὴν δική σας εὐθύνη.

★

Ὁ μήνας αὐτὸς κλείνει μὲ μία σημαντική ἡμερομηνία, τὴν 28ην. Ἐκείνες τὶς ἡμέρες σταματοῦν τὰ Πανεπιστήμια καὶ τὰ σχολεῖα μὲ προοπτικὴ τὴν ἐξῆμνησι τῶν κατορθωμάτων τοῦ 40 καὶ τὴν προσπάθεια γιὰ ἐμβάθυνσι σ' αὐτά.

Ἄν ὅμως τύχη νὰ παρακολουθήσετε καμιὰ γιορτῆ, γρήγορα θὰ σὰς πιάσῃ ἀνία. Θὰ δῆτε νὰ παίζονται ἀνόητα σκέτς, θὰ ἀκούσετε πρόχειρες καὶ κακόγουστες ἀπαγγελίες καὶ τὸ χειρότερο, λόγους πατριωτικὸς ἀτέλειους χωρὶς ἐσωτερικότητα καὶ περιεχόμενο.

Κίνητρο σὲ τέτοιες περιπτώσεις εἶναι συνήθως ἡ ἐπίδειξις ἢ ἡ συμβατικότης. Σπανίως ἐκδηλώνεται ὁ γνήσιος πατριωτισμὸς, πὺ εἰσχωρεῖ στὰ γεγονότα, ἀνατέμνει καταστάσεις, ἐρευνᾷ τὴν οὐσία καὶ καταλήγει σὲ συμπεράσματα.

Πολὺ καλά, διερωτᾶσθε, ἐκεῖνοι τὸ 40 ἔδειξαν ἡρωισμό, μᾶς θύμισαν μὲ τὴν γενναιότητά τους Σοῦλι, Μεσολόγγι ἢ Βαλτέτσι, Μαραθῶνα ἢ Σαλαμίνα, ἀλλ' ἐμεῖς τί κάνομε; ἐκφωνοῦμε λόγους καὶ ἐπαινοῦμε τὰ ἀνδραγαθήματα;

Ἐχῶ τὴν ἐντύπωσι πὺς στὴν συνειδησι τῶν παιδιῶν καὶ τῶν νέων μένει ἡ χαρὰ τῆς τριήμερου ἀναπαύσεως καὶ ἡ ἀνία τοῦ συμβατικοῦ ἑορτασμοῦ. Ἀπουσιάζει τὸ ἐνδιαφέρον, ἢ μέριμνα γι' ἀνάπτυξι γνησίας πατριωτικῆς ἀτμοσφαιρας, πὺ μετουσιῶνεται σὲ θαυμασμό, σὲ φιλοτιμία γι' ἀναμέτρηση εὐθύνης, σὲ πόθο γιὰ μίμησι ἐκείνων στὸν εἰρηνικὸ στίβο. Ἐκεῖνοι πολέμησαν καὶ θυσιάσθηκαν, ἐμεῖς ὀφειλομε νὰ δημιουργήσωμε.

★

Ἐνας ἀπὸ τοὺς Ρώσους ἀστροναύτας ἐδήλωσε ὅτι κατὰ τὴν πτήσι του σὺτ διάστημα δὲν συνήντησε τὸν Θεὸ οὔτε τοὺς ἀγγέλους, ἴσως ἐπειδὴ ἔτρεχαν μὲ μικρότερη ταχύτητα.

Ἄν καὶ δὲν πρέπει νὰ διατυπώνωνται σχόλια, ὅταν οἱ σκέψεις ἐγγίζουσι τὰ ὅρια τῆς ἡλιθιότητος, ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ κρύψῃ κανεὶς τὴν ἀγανάκτησί του κατὰ τῆς ποικιλόμορφης προπαγάνδας πὺ τείνει νὰ μᾶς δώσῃ ἀγωγή ἡλιθίων.

Λές καὶ τὸ ραδιόφωνο, ἢ ἔφημερίδα, τὸ περιοδικὸ δὲν ἔγιναν, γιὰ νὰ ἀφυπνίσουσι τὸ πνεῦμα μας, νὰ πλατύνουσι τοὺς ὀρίζοντάς μας ἢ ἔστω νὰ μᾶς ψυχαγωγήσουσι, ἀλλὰ νὰ ρυθμίζουσι τὰ κλάμα ἢ τὸ γέλιο μας, τὴν ὄργη ἢ τὴν γαλήνη μας, τὸν θαυμασμό ἢ τὴν ἀποδοκιμασία μας.

Εἶχε δίκιο ὁ Ὀρτέγκα Ὑ Γκασέ ὅταν διεμαρτύρετο γι' αὐτὴ τὴν ἀγελαία ὁμοιομορφία στὴν σκέψι, τὰ αἰσθήματα, τὶς ἀντιδράσεις. Τόσοι πῆγαν στὶς φυλακές ἀδίκαια, μόνο ὁ Τάσμαν μᾶς ἔκανε ἐντύπωσι, λές καὶ ἦταν ἀθῶος. Τόσοι καὶ τόσοι ἔδειξαν ἡρωισμό μέσα στὴν κοινὴ ζωὴ ἢ στὶς μάχες, μόνο οἱ ἀεροπόροι φάνηκαν νὰ ἔχουσι καταπληκτικὴς ἰκανότητες, ὥστε νὰ ἐκφέρουσι καὶ μεταφυσικὴς κρίσεις. Γιατὶ αὐτὴ ἡ λύσις ἄρεσε στοὺς πολιτικὸς διαφωτιστάς, στοὺς ψευδοδιανοουμένους ἢ στοὺς κερδοσκόπους δημοσιογράφους.

Κι ἐμεῖς σὰν ὄχλος ἀκολουθήσαμε τὰ συνθήματα, παπαγαλίσαμε τὶς ἰδέες, θαυμάσαμε τὶς ἰκανότητες. Κι ὅμως ἂν εἶχαμε κρίσι αὐτόνομη, θὰ ἀποδίδαμε στοὺς ἀστροναύτας, Ἀμερικανούς καὶ Ρώσους, τὸ ἐνδιαφέρον τῆς τόλμης καὶ τῆς ψυχραιμίας, ὄχι τὸν θαυμασμό τῆς ἡρωποιήσεως. Γιατὶ δὲν μπορεῖτε νὰ μὲ πείσετε ὅτι ὁ πρῶτος σωφὲρ πὺ μπῆκε σὺτ αὐτοκίνητο ἢ ὁ πρῶτος ὀδηγὸς ἀεροπλάνου ἀξίζει περισσότερο ἀπὸ τὸν ἐφευρέτη τους. Κι ὅμως στὴν περιπτώσι μας αὐτὸ συνέβη. Θαυμάζομε τοὺς διαφόρους Τιτῶφ καὶ ἀγνοοῦμε ἀκόμη καὶ τὰ δνόματα τῶν ἐπινοητῶν τῶν πυραύλων καὶ τῶν δορυφόρων!

Σ ΧΟΛΙΑ Σ Τ Η Σ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Μελῆ Νικολαΐδη: «Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ». Ἔκδοσις «Πνευματικῆς Ζωῆς» Ἀθήναι 1962.

Τὸ νέο αὐτὸ βιβλίον τοῦ κ. Μελῆ Νικολαΐδη εἶναι μίᾳ ὥραισιότατῃ ἀφηγηματικῇ τριλογίᾳ, ποῦ συναρπάζει. Σὲ τρία διηγήματα τὸ ἐμπνευσμένα ἀπὸ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνες, ὁ συγγραφεὺς προβάλλει τέσσαρες μεγάλες μορφές τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Τὸν ἅγιον Στέφανο, πρῶτον μάρτυρα καὶ ἀπὸ τοὺς πρώτους διακόνους τῆς πρώτης Ἐκκλησίας, λιθοβοληθέντα ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, μεταξὺ τῶν ὁπίων ἦτο καὶ ὁ φοβερὸς, τότε, διώκτης τῶν χριστιανῶν ὁ μετέπειτα Οὐρανοθάμων Παῦλος.

Τὸν ἱερὸ γέροντα Πολύκαρπον, ἀποστολικὸν πατέρα, ἐπίσκοπον Σμύρνης. Τὸν μεγάλο αὐτὸν ἀγωνιστὴ τοῦ καλοῦ ἀγῶνος, τὸν ὅποιον ἔκασαν ζωντανὸ οἱ Ἐθνικοὶ καὶ Ἰουδαῖοι, εἰς τὸ Στάδιον Σμύρνης, κατὰ μίαν ἐξέγερσίν των, τὸν β' αἰῶνα μ. Χ.

Τὴν ἡρωϊκὴν δυάδα διδάσκαλον, καὶ μαθητὴν καὶ φίλους, ἀξιωματικούς τῶν Ρωμαϊκῶν λεγεῶνων Δημήτριον, τὸν πολιούχον Θεσσαλονίκης καὶ Νέστορα, ποῦ ὡς ἄλλος Δαυτὶδ ἐνίκησε τὸν γιγαντόσωμον Λυσίον, εἰς τὸν ἵππόδρομον, ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ, καὶ ὀλίγον ἀργότερα ὠδηγήθη, μετὰ τοῦ διδασκάλου τοῦ Δημητρίου, εἰς τὸ μαρτύριον.

Οἱ τέσσαρες αὐτὲς ἅγιες μορφές, οἱ μεγάλοι αὐτοὶ ἀγωνισταὶ καὶ μάρτυρες δίδονται μὲ πολλὴν ζωντάνια.

Ὁ συγγραφεὺς, ὅπως λέγει σὲ ἕνα σημεῖμά του, ποῦ δημοσιεύθηκε στὸ περιοδικὸ μας, μὲ τὰ διηγήματά του αὐτὰ δὲν ἐπιδιώκει νὰ δώσῃ βίους ἁγίων ἀλλὰ νὰ ἀναπλάσῃ τὴν ἀτμόσφαιρα καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς καὶ μέσα εἰς τὸ πλαίσιον αὐτὸ νὰ τοποθετήσῃ χαρακτηριστικὰ καὶ ἀντιπροσωπευτικὰς μορφές ἐμπνευσμένων καὶ μεγάλων μαρτύρων, ποῦ θυσιάζουν ἀδίστακτα τὴν ζωὴν τους γιὰ τὴν πίστιν τους καὶ τὰ ἰδανικά τους.

Σκοπὸς τοῦ κ. Μελῆ Νικολαΐδη δὲν εἶναι νὰ δώσῃ ἀπλῶς ἕνα συναρπαστικὸ λογοτέχνημα. Δὲν κάνει φιλολογικὰ βιογραφήματα καὶ δὲν κηρυγματολογεῖ.

Κάτι πῶτερο θέλει καὶ γιὰ κάτι πιὸ πολὺ μοχθεῖ: «Νὰ προσφέρει τὸ ὠφέλιμο». Μὲ τὴν χαρὰ τοῦ ὥραιου νὰ δώσῃ τὸ «κα-

λό». Καθὼς λέγει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός: «Ὡσπερ τί τερπνὸν τοῦτο δοῦναι φάρμακον».

Ὁ συγγραφεὺς ἔχει τὴ σκέψιν τοῦ στὸν ἄνθρωπο κι' ὄχι στὴν Τέχνη. Ἔργάζεται γιὰ τὸν ἄνθρωπο κι' ὄχι γιὰ τὴν Τέχνη, ποῦ αὐτὴ κάποτε μεταβάλλεται σὲ Κίρκη καὶ ὀδηγεῖ γνήσιους ταλαντούχους σὲ κακότους.

Ἄς θυμηθοῦμε, ἐδῶ, τὰ ἔργα κάποιων προικισμένων, στ' ἀλήθεια, ἀνθρώπων, σὰν ἐκεῖνα τὰ φοβερὰ βλάσφημα «Ὁ Χριστὸς ξανασταυρώνεται» ἢ «Ὁ τελευταῖος πειρασμός», ποῦ κι' ἂν ἀκόμη κάποιοι «προοδευτικοὶ» (!) τὰ θαυμάζουν, κανεὶς λογικὸς ἄνθρωπος, θαρρῶ, δὲν μπορεῖ νὰ τὰ πῆ πνευματικὴ τροφή.

Ὁ κ. Νικολαΐδης τὸν ἄνθρωπο τὸν βλέπει ἀκριβῶς ὅπως εἶναι: σὰν ἀξία κι' ὄχι σὰν καταναλωτικὸ σύνολον, ποῦ ὅ,τι τοῦ πετᾷς τ' ἀρπάζει.

Σὰν γνήσιος πνευματικὸς ἄνθρωπος ὁ συγγραφεὺς βλέπει τὴν Τέχνην σὰν μέσον καὶ ὄχι σὰν σκοπὸ. Μέσον διὰ τοῦ ὁποίου θὰ βοηθήσῃ τὸν συνάνθρωπό του.

Ἄλλὰ τὸ μέσον αὐτὸ εἰς τὰ χέρια τοῦ κ. Μελῆ Νικολαΐδη ἔχει δύναμιν θὰ ἔλεγα μαγικὴν. Τὰ πρόσωπα τῶν διηγημάτων του κινουῦνται, μιλοῦν, γίνονται παραδείγματα γνήσιας ἀνθρωπίνης ζωῆς. Ἔτσι ποῦ ἂν μᾶς εἶναι μπορετὸ νὰ τὰ νιώσουμε, ἔχουμε νὰ κερδίσουμε πολλὰ.

Μὲ τὸν «Κυπριανὸ τὸν μάγο» πρὶν τρία χρόνια, καὶ σήμερα μὲ τὸ τρίπτυχό του «Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ» ὁ συγγραφεὺς γίνεται ὀδηγὸς ψυχῶν.

Διαβάζοντας τὰ διηγήματα αὐτὰ εἶχα τὴν αἴθησιν μιᾶς ἰχυρᾶς παρουσίας. Τῆς παρουσίας ἐνὸς πολὺ ἀξίου σκηνοθέτη, ποῦ ὄλα τὰ προβλέπει, τὰ τοποθετεῖ, τὰ κινεῖ καὶ τὰ ὀδηγεῖ ὅταν κι' ὅπως πρέπει. Μὲ τὴν ἀψογὴ τεχνικὴν του, τὸ πολὺ καλλιεργημένο γράψιμό του, τίς θαυμάσιες περιγραφὰς καὶ τῆς ὥραιωτατες εἰκόνας του, ὁ κ. Μελῆς Νικολαΐδης δημιουργεῖ τὴν ἀτμόσφαιρα τῶν καιρῶν ἐκείνων...

Πλέον ὅμως αὐτῶν, ἔχουμε, ἐδῶ, τὸ πολὺ καλῆς ποιότητος δραματικὸ στοιχεῖον ποῦ μᾶς δίνει τὴ συγκίνησιν, ἔτσι καθὼς μᾶς μεταφέρει, ὁ συγγραφεὺς, στοὺς ἵππόδρομους καὶ τὰ στάδια... στοὺς διωγμούς, τίς ἡρωϊκὰς θυσίας καὶ τὰ μαρτύρια τῶν πρώτων χριστιανῶν ἐκείνων, ποῦ μᾶς κάνουν νὰ σκεφτοῦμε πολλὰ θλιβερά

πράγματα γιὰ τὴν ἐποχὴ μας, γιὰ τὴ ζωὴ μας, γιὰ μᾶς.

Μὲ τὴν τέχνη του ὁ κ. Μελῆς Νικολαΐδης, ἀπὸ τὴν πρώτη σελίδα τοῦ ὠραίου αὐτοῦ βιβλίου του, κερδίζει τὸν ἀναγνώστη του καὶ τὸν κρατᾷ γερά ὡς τὸν τελευταῖο του στίχο.

Τὸ βιβλίο αὐτὸ ἀναμφισβήτητα ἀποτελεῖ μίαν ἐπιτυχίαν. Εἶναι, θὰ ἔλεγα, ἓνα ἀπὸ τὰ λιγοστὰ καλὰ βιβλία τῆς νεοχριστιανικῆς μας λογοτεχνίας. Ἀλλοίμονο, πόση ἀνάγκη ἔχομε, στοὺς δύσκολους τούτους καιρούς, πὺ ζοῦμε, ἀνθρώπων πὺ νὰ ἐργάζονται, στ' ἀλήθεια, γιὰ τὸν ἄνθρωπο μὲ ἀγάπη.

Νὰ γιὰτὶ τὰ διηγήματα αὐτὰ μᾶς κερδίζουν: Μᾶς δίνουν χαρὰ καὶ αἰσιοδοξίαν, γιὰτὶ εἶναι καρπὸς πίστεως καὶ ἀγάπης. Εἶναι σὰν ἓνα ἐλπιδοφόρο μήνυμα, σὰν μιά φωνὴ πολὺ δική, φωνὴ τίμιου ἐργάτη, μέσ' τοὺς ἀλαλαγμούς—ἐδῶ—τῶν λογίων κούφων κυμβάλων.

Καὶ τελειώνοντας θὰ ἀναφέρω ἐδῶ τὰ λόγια τοῦ Μεγάλου Βασιλείου: «Ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ ἐπιτυχία κάθε καλοῦ δὲν ἐπιτυγχάνεται χωρὶς τὴν θείαν βοήθειαν. Ἀλλὰ καὶ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ δὲν ἔρχεται σὲ κείνον πὺ δὲν προσπαθεῖ προσωπικῶς.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ

★

Ἐλένης Ε. Κούκκου Δ. Φ.: «Ἰωάννης Καποδίστριας—Ὁ ἄνθρωπος—Ὁ ἀγωνιστής», Ἀθήναι 1962.

Σὲ μιά πεζὴ ἔκδοσι 73 σελίδων ἡ συγγραφεὺς μᾶς δίνει μιά ζωντανὴ κι' ἐμπεριστατωμένη εἰκόνα τοῦ πρώτου Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, δοσμένη μὲ ἀγάπη καὶ στοργή, χρησιμοποιώντας πλουσιώτατο ὕλικό ἀπὸ τίς πηγές. Εἶναι γνωστὸ πόσο ἡ συγγραφεὺς ἔχει ἐγκύψει σὲ ἱστοριοδικτικὲς ἐρευνες γύρω στὴ νεοελληνικὴ ἱστορία, ἰδιαίτερα δὲ στὸ θέμα Καποδίστριας. Στὰ 1958 ἔχει ἐκδώσει τὸ πρῶτο μέρος μιᾶς ἐκτεταμένης ἱστορικῆς ἐρευνᾶς τῆς γύρω στὸν Καποδίστρια μὲ τὸν τίτλο: «Ὁ Καποδίστριας καὶ ἡ Παιδεία, 1803-1822. Α' Ἡ Φιλόμουσος Ἑταιρεία τῆς Βιέννης». Ἐτσι σήμερα, δίνοντας ἓνα συνοπτικὸ πορτραῖτο τοῦ Καποδίστρια, σὰν ἀνθρώπου καὶ σὰν ἀγωνιστοῦ, κινεῖται ἄνετα μέσα στὴν ἀπέραντη βιβλιογραφία, Ἑλληνικὴ καὶ ξένη, καὶ στὸ πλουσιώτατο ὕλικό ἀπὸ ἀρχεῖα, ἐπιστολές, ἐκθέσεις κ.λ.π., πὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὴ ζωὴ καὶ τὴ δρᾶσι τοῦ πρώτου Κυβερνήτου. Παρ' ὅλο δὲ ὅτι ὅλη ἡ μελέτη τῆς συγγραφῆς ἐμπνέεται ἀπὸ μιά βαθειὰ ἀγάπη καὶ ἓνα ἀνυπόκριτο θαυμασμὸ στὴν ἐκλεκτὴ αὐτὴ μορφή τῆς νεώτερης Ἑλλάδος, τίποτε ἀπὸ ὅσα γράφει δὲν μένει ἀδικαιολόγητο ἱστορικῶς καὶ ξε-

κρέμαστο ἢ αὐθαίρετο. Ὅλα εἶναι θεμελιωμένα σὲ ἱστορικὲς πηγές, σὲ συγκεκριμένα γεγονότα, πὺ στηρίζονται σὲ ἔγγραφα καὶ ντοκουμένα πὺ ὑπάρχουν ἀπὸ χρόνον ἀνύποπτο.

Ἡ συγγραφεὺς χωρίζει τὴ μελέτη τῆς στὰ παρακάτω 7 κεφάλαια: Χρόνια νεανικῶν ἀγῶνων—Χρόνια διπλωματικῶν ἀγῶνων—Νεότης «τὸ ροδόχρονον ὄνειρον»—Ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος—Ὁ ἔθνικὸς ἀγωνιστής—Μεγαλεῖον ψυχῆς—Πορεία πρὸς τὸ φῶς. Στὰ κεφάλαια αὐτὰ ἐξετάζεται ὅλη ἡ ἐκπληκτικὴ πορεία τοῦ Καποδίστρια ἀπὸ σπουδαστοῦ στὴν Ἴταλία ὡς τὴν ἀδόκητη δολοφονία του στὸ Ναύπλιο, ἓνα πρῶνὸ Κυριακῆς. Παρελαίνουν στὰ κεφάλαια αὐτὰ ὅλες οἱ πτυχές τῆς δημοσίας καὶ ἰδιωτικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, πὺ ἔταξε γιὰ μοναδικὴ του ἀποστολὴ τὸ ὑπηρετεῖν, πὺ βάδισε χωρὶς φόβο καὶ χωρὶς δισταγμὸ στὴ θυσία, ἐνῶ ἡμποροῦσε νὰ ζήσει ἄνετα καὶ τιμώμενος ἀπὸ ὀλόκληρη τὴν Εὐρώπη, πλούσιος καὶ ἀπερίσπαστος. «Εἶμαι ἀποφασισμένος νὰ θυσιάσω τὴν ζωὴν μου διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ θὰ τὴν θυσιάσω. Θὰ ἔλθῃ κάποτε ἡ ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποῖαν οἱ Ἕλληνες θὰ ἐνοήσουν τὴν σημασίαν τῆς θυσίας μου!» Αὐτὰ ἔγραφε σὲ μιά του ἐπιστολὴ ὁ Καποδίστριας κι' αὐτὰ τὰ λόγια, τὰ τόσο ἐπιγραμματικά, βάζει ἡ συγγραφεὺς σὰν motto στὸ βιβλίο τῆς. Ἀλλὰ καὶ σὲ κάθε σελίδα τῆς φράσις μελέτης ξεπροβάλλει ὁ γνήσιος, ὁ ἀληθινὸς Καποδίστριας. Καί, μαζὺ μὲ τὴ συγγραφέα, βρισκόμαστε κι' εἰμὲς σήμερα σὲ ἀμηχανία ποιά ἀπὸ ὅλες τίς πλευρές τῆς προσωπικότητός του νὰ ἐξάρουμε: «Τὴν μετριοπάθεια καὶ ταπεινοφροσύνη ἡ τὴν ἀνεξικακία καὶ τὴν συγχορητικότητά; Τὴν ἀνιδιοτέλεια καὶ ἀφιλοχρηματία ἡ τὴν εὐψυχία καὶ τὴν καρτερία; Τὴν δικαιοσύνη καὶ τὴν γενναίωψυχία ἡ τὴν αὐταπάρνησι καὶ τὴν μέχρι θανάτου αὐτοθυσία»; Κι' ὅλα αὐτὰ, προκύπτει ἀπὸ πλῆθος γεγονότων, ὀφείλονται στὴ βαθεῖα ἠθικοκοσμικότητα καὶ τὴ συνετὴ χριστιανικὴ κοσμοθεωρία πὺ χαρακτηρίζε τὸν Καποδίστρια ἀπὸ τὴν πρώτη ὡς τὴ τελευταία φάσι τῆς ζωῆς του, μιᾶς ζωῆς ἀφιερωμένης στὴν Ἑλλάδα, στὴν ἠθικὴ, πνευματικὴ καὶ ὕλικὴ ἐξύψωσι τοῦ τόσο ταλαιπωρημένου Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἡ δ. Κούκκου, παρουσιάζοντάς μας μὲ τὴν τόσο ἀναγνωρισμένη πιά ἐπιστημονικὴ τῆς εὐσυνειδησία καὶ ἰκανότητα τὸν Καποδίστρια, προσέφερε μιά ἀξιόλογη συμβολὴ στὴν Ἑλληνικὴ ἱστοριογραφία, μὰ κι' ἓνα ὀλοκληρωμένο πρότυπο Ἀνθρώπου, πὺ ἀπὸ πολλὰς ἀπόψεις εἶναι χρήσιμο καὶ πολὺτιμο στοὺς καιροὺς μας.

Δ. Α. Χρ.

ΕΤΟΝ ΑΔΕΡΦΟ ΜΟΥ ΠΟΥ ΚΟΥΡΑΣΤΗΚΕ

Ἀδερφέ μου,

Δὲν πάει πολὺς καιρὸς πού ἀφήσαμε τὸ ἀμφιθέατρο τοῦ Πανεπιστημίου. Θυμᾶσαι; Εἴμαστε δυὸ φίλοι. Δυὸ καλοὶ φίλοι. Μὲ τ' ἄστεία μας—τὰ ἀφθονα, τὰ ἀτέλειωτα ἄστεία τῆς νεότητος—μὲ τις σοδαρές, τὶς ζωηρές, τὶς μαχητικὲς συζητήσεις μας, μὲ τὰ ὄνειρά μας, τὰ μεγάλα μας ὄνειρα. Εἴχαμε πῆ μὲ μιὰ σιωπηλὴ κι' ἐιρῆ συμφωνία σάν τελειώσουμε τὴ Σχολή—Φιλολογία ἐγώ, Μαθηματικά ἐσύ—ν' ἀνοίξουμε τὰ φτερά μας καὶ νὰ πετάξουμε ψηλά, πολὺ ψηλά.

Εἴχαμε πῆ...

Τέλειωσαν κάποτε οἱ σπουδές. Ἀκολούθησε ἀμέσως ὁ Στρατός. Αὐτὴ ἡ πελώρια χορὰν ὅπου γίνονται ὅλοι ὅμοιοι καὶ κανέναν δὲν ἀλλάζει, ἐκτὸς μόνο, συνήθως, στὸ χειρότερο. Μετὰ τὴ θητεία—εἴχαμε κι' οἱ δυὸ μερικὲς μέρες φυλακῆ—ιδωθήκαμε μιὰ-δυὸ φορές. Ἄνταλλάξαμε ἔπειτα δυὸ τρεῖς ἐπιστολὲς καὶ τίποτ' ἄλλο. «Μάτια πού δὲν βλέπονται...».

Σὲ εἶδα πρὶν λίγες μέρες. Γιὰ τὴν ἀκρίβεια, ὅταν ἔφτασα ἀπὸ ἄλλη ἀφορμὴ στὴν πόλη σου ἔμαθα πὼς εἶχες ἀνοίξει Φροντιστήριο—γιὰ πάντα! (Θάχες διοριστῆ, ἂν ἦθελες). Γιὰ ὅλη τὴ χρυσὴ σταδιοδρομία πού ὄνειρευόμαστε! Γιὰ τὴ σταδιοδρομία τῆς Ἀγάπης! Ἔτρεξα νὰ σὲ βρῶ. Μήπως καὶ ἡ εἶδηση ἦταν λαθεμένη. Μὰ δὲν ἦταν. Naί, μ' ἔβεβαιώσες ὁ ἴδιος. Τὸ μέλλον σου μέσα στὴ θηλεία τῆς πληρωμένης ὥρας! Σοῦ ἐκδιήλωσα τὴν ποινὴ μου ἐκπληξῆ· γιατί φίλε, ἀδελφέ, μικραίνεις τόσο τὸν ἑαυτὸ σου; γιατί ἐπιμένεις πὼς ἀξίζει ἓνα μάτσο χαρτιά, χαρτονομίσματα; Κι' ὅμως τὸ ξέρω—τὸ αἰσθάνεσαι κι' ἐσύ—πὼς εἶσαι γιὰ κάτι καλύτερο, πιὸ ὁμορφο, πιὸ ἀληθινό.

—Τί νὰ κάνω; ἀποκρίθηκες (καὶ δὲν ξέρω σὲ ποιὸν ἀπαντοῦσες· σ' ἐμένα ἢ στὸν ἑαυτὸ σου;) Μόνος μέσα σὲ χίλιους τί μπορῶ νὰ κάνω; Ὡστε γι' αὐτὸ ἀδελφοῦλη; σὲ τρώαξε ὁ ἀριθμὸς; σοῦφερε ρίγος ἢ πλημμύρα;

—Εἶναι καὶ κάτι ἄλλα, πρόσθετες.

Τὸ γνωρίζω. Κι' αὐτὰ τὰ ἄλλα δὲν εἶναι βρώμικα, ὄχι. Εἶναι, ἀπλῶς, ἀνθρώπινα.

Ἄλλω, καλέ μου, ἄκουσε δυὸ λόγια πού σοῦ ψιθυρίζω. Τὰ λέω στ' αὐτί σου, κρυφὰ ἀπ' τοὺς ἄλλους, γιατί οἱ ἄλλοι, τὸ ξέρω, δὲν θὰ μὲ καταλάβουν. Ὁμως ἐσύ...

Λοιπὸν σκάψε τὴν καρδιά σου. Εἶναι ὀδυνηρὸ, ναί, ἀλλὰ θγαίνει χρυσάφι χωρὶς σκάψιμο;

Σκάψε καὶ πὲς μου· τί διακρίνεις στὰ βάθη τῆς;

Ἐπιτρέψέ μου νὰ σ' εὐκολύνω καὶ νὰ στὸ πῶ ἐγώ. Ὅλα ὅσα σὲ δένουν κι' ἐμποδίζουν καὶ λερώνουν ἔχουν μιὰ ρίζα· τὴ λένε Δειλία. Naί. Ὅσο κι' ἂν σοῦ θαραίνῃ τοὺς ὄμους ὁμολόγησέ το. Δειλία πρὸς ὅλες τὶς πλευρές. Πρὸς τοὺς ἄλλους, τὸν ἑαυτὸ σου, τὸ σκοτεινὸ μέλλον, τὴν τύχη τῆς οἰκογένειάς σου—τῆς ἀδελφῆς πού θέλει ἀποκατάσταση, τοῦ πατέρα πού θὰ πάρη σύνταξη...

Δειλία. Τοῦλάχιστον μὴ δείχνεσαι δειλὸς στὸ νὰ τὸ παραδεχθῆς. Αὐτὸ θᾶναι ἡ ἀρχή. Καὶ ἡ ἀρχὴ εἶναι τὸ ἡμῖσι.

Ἐπειτα εἶναι ἡ συνέχεια. Ἄκου· «ὅταν ὁ φόβος χτυπήσῃ τὴν πόρτα σου, στείλε τὴν Πίστη ν' ἀνοίξῃ καὶ δὲν θὰ βρῆ κανέναν ἐκεῖ». Naί, φίλε μου, κανέναν! Μὲ τὴν Πίστη. Ἀλήθεια, τὴν ξέχασες τὴν Πίστη; Ξέχασες τὴ μὴν ἀληθινή, τὴν ὑπέρτατη, τὴν Ἀγαπημένη Παρουσία;

Εἰλικρινὰ δὲν τὸ πιστεύω πὼς τὴν ξέχασες. Ὁμως, χωρὶς κι' ἐσύ νὰ καταλάβῃς πὼς, παραμερίστηκε σὲ μιὰ μικρὴ γωνίτσα (κάπου μᾶς λείει γιὰ τ' ἀγκάθια πού φύτρωσαν κι' ἐπνίξαν τὸ σπόρο). Αὐτὸ εἶναι. Αὐτὸ εἶναι. Πὼς νὰ χωρέσῃ τὸ Ἄπειρο σὲ μιὰ γωνιά; Παύει ἔτσι νὰ εἶναι Ἄπειρο! Καὶ γίνεται ἓνα ἀπ' τὰ πολλὰ ἐξαρτήματά μας. Τὸ Ἄπειρο ἐξάρτημα σ' ἐμᾶς τοὺς μικρούς!

Καὶ λοιπὸν; ΔΩΣΟΥ. Ὁλόκληρος. Μὲ ψυχραμῖα καὶ μὲ θέρη. Μὲ τὸ λογικὸ καὶ μὲ τὸ αἶσθημα. Μὲ τὸ νοῦ καὶ τὴν καρδιά. «Ἐν ὅλη τῇ ψυχῇ σου καὶ ἐν ὅλη τῇ διανοίᾳ σου καὶ ἐν ὅλη τῇ καρδίᾳ σου».

Κάνε ἀρχή. Κι' εὐθὺς ἀμέσως, μόλις τολμήσης, δηλαδὴ μόλις πιστέψῃς (ἐπιτρέψέ μου τὸν ἐγωισμό· στὸ λέω ἀπὸ δικὴ μου πείρα) θὰ δῆς τὸν Ἥλιο ν' ἀνατέλλῃ.

Καλὴ ἐπιτυχία ἀδερφέ.

Ω.

Μηνιαῖον Περιοδικὸν «Ἀκτίνες», ὄργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων». Ἐκδοεὶς Χριστ. Ἐνώσεως «Ἀκτίνες». Γραφεῖα: ὁδὸς Καρύτου 14, Ἀθήναι-124. (Τηλ. 235-023)-Θεσσαλονίκης: Ἄγ. Σοφίας 38. —Ἐπιθετικός: Γ. Δ. Ἰατροῖδος, κατοικία Ἀριστοφάνους 10 Ἀθῆναι-114. —Ἐπιθετικός συνδρομῆς δρχ. 45, ἔξωτ. δολλ. 3, —Προϊστ. Τυπογραφεῖον Δ. Παπακωνσταντίνου, Μαυρομαχάλη 176. —Χειρόγραφα, δημοσιευόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.